

ปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษา
ของสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก
ทั้งสามรอบของ สมศ.

Factors affecting quality levels and quality
development of basic educational institutions based on
three external quality assessment rounds of Office of
National Education Standards and Quality
Assessment (ONESQA)

ดร.วารุณี ลัภานโชคดี

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน)

มีนาคม 2560

คำนำ

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาศักยภาพการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ.” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกถึงรอบสาม และเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในฐานข้อมูลของ สมศ. และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับระดับคุณภาพของสถานศึกษาพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อของระดับคุณภาพการศึกษา รวมทั้งได้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งริเริ่มและสนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษา ที่เสียสละเวลาให้สัมภาษณ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยหวังว่ารายงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วารุณี ถิ่นโชติ

ผู้วิจัย

มีนาคม 2560

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ. มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม และเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล

การศึกษานี้ใช้แหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ข้อมูลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกและมีข้อมูลอยู่ในฐานข้อมูลของ สมศ. จำนวน 34,961 แห่ง 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 3) ผู้บริหาร และครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสาม พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับคุณภาพที่แตกต่างกันตามทุกปัจจัยทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน และจำนวนนักเรียน

2. ผลการศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

ผลการวิจัยในส่วนนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม และส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ดังต่อไปนี้

2.1 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

การศึกษาระดับพัฒนาการของผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม โดยจัดกลุ่มโรงเรียนเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ มีคุณภาพคงที่ รองลงมาคือ มีคุณภาพลดลง มีคุณภาพดีขึ้น และมีคุณภาพเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ โดยแบ่งพัฒนาการของระดับคุณภาพเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ซึ่ง

พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีพัฒนาการของระดับคุณภาพที่แตกต่างกันตามทุกปัจจัยทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของสถานศึกษา ดังนี้

2.3.1 การพัฒนาโรงเรียนตามข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งจากการประเมินภายในและการประเมินภายนอก โดยโรงเรียนนำข้อเสนอแนะที่ได้มาประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรรับทราบ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด

2.3.2 การวางแผนดำเนินงานของโรงเรียนอย่างมีทิศทาง โรงเรียนมีการศึกษาคู่มือการประเมินคุณภาพ แล้วจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด จึงทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีทิศทางที่เป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพ

2.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

1. ระบบการบริหารโรงเรียนที่ดี มีความชัดเจนตามกระบวนการ PDCA โดยโรงเรียนมีการพิจารณาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน เอกลักษณะของชุมชนท้องถิ่น มาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมิน ตลอดจนความคาดหวัง/ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของโรงเรียน จากนั้นจึงกำหนดแผนการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่กำหนด แล้วจึงดำเนินงานตามแผนที่จัดทำขึ้นโดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีการกำกับติดตาม แก้ปัญหา และประเมินผลที่เกิดขึ้นตามตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงปรับปรุงพัฒนาตามผลการประเมิน

2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีม และกระจายอำนาจในการทำงานผ่านรองผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้ที่รับผิดชอบงานแต่ละด้านของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการกระจายงาน และความรับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียน การบริหารดังกล่าวมีการระดมความคิด การร่วมประชุม การปรึกษาหารือช่วยเหลือกันแก้ปัญหาเพื่อให้งานสำเร็จโดยการสนทนาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง บุคลากรมีโอกาสดำเนินการตามความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะอย่างทั่วถึง

3. วัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ บุคลากรยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือกัน ไม่ติเตียนมุ่งร้ายหรืออิจฉาริษยา และมีเป้าหมายที่การทำงานและผลงานที่มีคุณภาพ จะทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพของโรงเรียนเป็นหลัก

4. การนิเทศงาน โรงเรียนที่มีคุณภาพจะมีระบบของการนิเทศที่ดี ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งการนิเทศอาจประกอบด้วย 1) การนิเทศจากต้นสังกัด 2) การนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน และ 3) การนิเทศของบุคลากรในโรงเรียน

5. คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่ดีประสบความสำเร็จมักมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะภาวะผู้นำทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่ม สามารถบริหารงานโดยสร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นที่เคารพ ไว้วางใจ เป็นที่ปรึกษาที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้กำลังใจ เห็นอกเห็นใจ ร่วมลงมือปฏิบัติงานกับครู เป็นแบบอย่างในการทำงานและการปฏิบัติตน มีมนุษยสัมพันธ์สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู ไม่สร้างความขัดแย้งแตกแยก รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงาน/ชุมชนภายนอกโรงเรียน มีการกำกับติดตามประเมินผล และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการบริหารงาน และมีการสร้างขวัญและกำลังใจ

6. ความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน โดยมีการประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการทำงาน และเน้นการมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีความร่วมมือในหลายระดับ ได้แก่ ระดับหมวดหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับสายชั้นหรือระดับชั้น ระดับฝ่ายหรืองานที่รับผิดชอบ และระดับโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีระบบ มีการกำกับติดตามความก้าวหน้า และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมทั้งการรับรู้รับทราบ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมดำเนินงาน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมภาคภูมิใจ ความสำเร็จของงาน ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกัน จิตสำนึกความเป็นเจ้าของให้กับบุคลากรของโรงเรียน

7. การประสานงานและติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรในโรงเรียน หน่วยงาน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างทั่วถึง

2.3.4 ปัจจัยเกี่ยวกับครู ดังต่อไปนี้

1. ความรู้และประสบการณ์ของครู ครูที่จบการศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงกับรายวิชาที่สอน และมีประสบการณ์การสอนจะส่งผลให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ครูที่มีประสบการณ์มากสามารถเป็นพี่เลี้ยง เป็นต้นแบบ และเป็นตัวอย่างแก่ครูรุ่นน้องได้ทั้งในด้านการสอนและการทำงาน

2. คุณลักษณะของครู ได้แก่ ความพร้อม มีจิตวิญญาณครู ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเสียสละ ความทุ่มเทในการจัดการเรียนการสอนและการทำงาน ความเอาใจใส่นักเรียน ความเข้าใจหลักสูตรและเทคนิคการสอน การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ความเป็นมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอน การดูแลและเข้าใจความแตกต่างของนักเรียน การเป็นแบบอย่าง ความรักผูกพันกับโรงเรียน ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความตระหนักรู้หน้าที่ ความร่วมมือกับโรงเรียน และมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งคุณภาพ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน รู้จักและเข้าใจนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีความสุขที่ได้เรียน (safe environment) จึงตั้งใจและทุ่มเทกับการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ

4. ความผูกพันของครูกับชุมชน ครูในโรงเรียนไม่ใช่ครูในชุมชน/ท้องถิ่น จะขาดความรัก ความผูกพัน ไม่คุ้นเคยกับชุมชน และมีเป้าหมายในการขยาย จึงไม่ทุ่มเทกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุด

5. การพัฒนาครู ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การพัฒนาตามความต้องการของครูในแต่ละกลุ่มสาระหรือแต่ละงาน 2) การพัฒนาตามความต้องการจำเป็นของครูหรือตาม ID Plan ของครูแต่ละคน และ 3) การพัฒนาตามนโยบายของต้นสังกัดและตามการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในหัวข้อหรือประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยทันกับการเปลี่ยนแปลงหรือนโยบายที่กำหนด

2.3.5 ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า หากศิษย์เก่ามีความรักและผูกพันกับโรงเรียน จะให้การสนับสนุนโรงเรียนทั้งในด้านงบประมาณ แรงงาน การระดมทุน/ทรัพยากร การร่วมคิดร่วมวางแผน และร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง

2.3.6 ความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชนเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนทั้งในด้านงบประมาณ ทุนการศึกษา แรงงาน การระดมทุน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีของโรงเรียนกับหน่วยงานดังกล่าว

2.3.7 ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้านพฤติกรรมและการเรียน และความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียน

2.3.8 สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข สดชื่น ปลอดภัย และไม่มีมลพิษ นักเรียนและบุคลากรจะเรียนและทำงานด้วยความสุข มีความผ่อนคลาย และไม่มี ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย

2.3.9 ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น งานห้องสมุด งาน ICT งานสื่อ เทคโนโลยี งานวัดและประเมินผล และงานวิจัย รวมทั้งความพร้อมของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต โรงเรียนที่มีระบบสนับสนุนการเรียนการสอนที่ดีและมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

2.3.10 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนที่ดีมีคุณภาพต้องมีระบบดูแลช่วยเหลือที่ดีเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีปัญหาไม่เหมือนกันทั้งปัญหาการเรียน ปัญหาพฤติกรรม และปัญหาครอบครัว โรงเรียนจึงต้องมีการสำรวจเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วกำหนดวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนผ่านความร่วมมือของผู้ปกครอง นอกจากนั้น การมีระบบส่งต่อนักเรียนตามระดับชั้น จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผน การแก้ปัญหา และการส่งเสริมให้นักเรียนให้สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.11 ความพร้อมของนักเรียนทั้งในด้านการเรียน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความคาดหวัง ผลสัมฤทธิ์ และพฤติกรรมเรียนเป็นปัจจัยนำเข้าที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพของโรงเรียน นอกจากนั้น ความร่วมมือช่วยเหลือกันของนักเรียนยังเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากนักเรียนมีความใกล้ชิด มีความเข้าใจกัน และมีข้อมูลมากกว่าครูหรือบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน

2.3.12 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โรงเรียนที่มีคุณภาพดีจะมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างหลากหลายครอบคลุมทั้งการสอดแทรกผ่านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและ กิจกรรมเสริมเพิ่มเติมนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนานักเรียน

2.3.13 สังกัด เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน สังกัดที่ต่างกันทำให้โรงเรียนมีคุณภาพต่างกัน เนื่องจากแต่ละสังกัดจะมีนโยบาย ความพร้อม บริบท และการสนับสนุนที่แตกต่างกัน

2.3.14 ที่ตั้ง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนในทางอ้อม เนื่องจากโรงเรียนที่มีที่ตั้งแตกต่างกันจะมีความพร้อมของปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนซึ่งเป็นผลผลิตสุดท้าย

2.3.15 ขนาดของโรงเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพโรงเรียน เนื่องจากส่งผลต่อปัจจัยนำเข้าทั้งในส่วนของคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ

3. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผลการวิจัยในส่วนนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสามรอบ ได้ข้อสรุป

เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ข้อดีของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

3.1.1 ข้อดีของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ช่วยให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากโรงเรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนจึงสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด

2. ช่วยให้โรงเรียนได้แนวทางหรือทิศทางในการพัฒนาโรงเรียน โดยการศึกษาคู่มือการประเมินคุณภาพ ซึ่งทำให้ทราบถึงมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สามารถแสดงถึงคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด จากนั้นจึงจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีทิศทางที่เป็นไปตามมาตรฐาน

3.1.2 ปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การประเมินมุ่งเน้นการตรวจสอบตามเอกสารค่อนข้างมาก โดยประเมินตามข้อมูลที่ปรากฏในรูปเอกสารเป็นหลัก ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องจัดเตรียมเอกสารค่อนข้างมาก

2. ความไม่ชัดเจนของคู่มือการประเมิน ทำให้โรงเรียนไม่เข้าใจระบบการประเมิน จึงเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนดำเนินงานและการจัดเตรียมเอกสารของโรงเรียน

3. การประเมินตามคู่มืออย่างเคร่งครัดโดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณ ขาดการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การประเมินขาดการพิจารณาตามสภาพบริบทจริงหรือธรรมชาติของนักเรียนแต่ละระดับ

5. การประเมินขาดการพิจารณาปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน เช่น สภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน เป็นต้น

6. ระยะเวลาค่อนข้างจำกัดสำหรับการประเมินเพื่อสะท้อนสภาพจริงของโรงเรียน

7. ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในการประเมิน ตัวบ่งชี้บางตัวอาจไม่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการประเมิน เช่น คะแนน O-NET การมีครูครบตรงตามวิชาเอก เป็นต้น

8. มาตรฐาน ศักยภาพ และคุณภาพของผู้ประเมินไม่เท่าเทียมกัน

9. เกณฑ์การประเมินขาดการปรับให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ทำให้ ผลการประเมินที่ได้สะท้อนภาพกว้างในภาพรวม ขาดผลการประเมินที่สะท้อนตามบริบทของโรงเรียน

10. โรงเรียนได้รับการประเมินจากหลายหน่วยงาน ซึ่งการประเมินจากแต่ละหน่วยงานใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้บางส่วนที่แตกต่างกัน หรืออาจใช้เอกสารประกอบที่แตกต่างกัน หรืออาจกำหนดรูปแบบและสาระของรายงานการประเมินตนเองที่แตกต่างกัน

11. ผลการประเมินในบางตัวบ่งชี้ก่อให้เกิดการแปลความหมายที่ความคลาดเคลื่อนจากสภาพจริงหากนักประเมินมุ่งประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยขาดการนำบริบทของโรงเรียนมาประกอบการอธิบาย เช่น ตัวบ่งชี้สัดส่วนนักเรียนต่อครู เป็นต้น

12. การมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการประกันคุณภาพ โดยมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน และไม่มีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง ทำให้ขาดการดำเนินงานประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพของ

โรงเรียนโดยบูรณาการกับการทำงานปกติ แต่โรงเรียนจะจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานเพื่อรับการประเมินในช่วงเวลาที่จำกัดโดยมีเป้าหมายให้ได้ผลการประเมินที่ดีเท่านั้น

3.1.3 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมข้อดีและแก้ไขปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพคือผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องสร้างความเข้าใจ ความตระหนักถึงความสำคัญ และการมีเจตคติที่ดีต่อการการประกันคุณภาพ แก่ผู้บริหารเป็นลำดับแรก

2. หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินโรงเรียนควรร่วมกันกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการจัดทำเอกสาร/หลักฐานให้สอดคล้องกัน เพื่อลดภาระของโรงเรียนในการจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานประกอบการประเมิน

3. สมศ. เป็นหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ดังนั้นควรมีบทบาทในการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่อง

4. สมศ. ควรใช้รูปแบบการประเมินแบบกัลยาณมิตรที่ไม่เน้นรูปแบบทางการ ไม่เน้นเอกสาร เป็นการประเมินเชิงประจักษ์ตามสภาพจริง ในลักษณะของการเยี่ยมชมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ใช้เอกสารที่มีอยู่ในการทำงานปกติตามระบบของโรงเรียน ไม่เน้นการจับผิด เป็นการประเมินที่อาจไม่จำเป็นต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า และมีการดูแลช่วยเหลือผ่านการให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพมากกว่าการตัดสินคุณภาพ

5. สมศ. ควรคัดเลือกหรือพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และแนวทางการประเมินอย่างถ่องแท้ มีความยุติธรรม เข้าใจบริบท สามารถเข้าประเมินโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร เข้าใจกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติของโรงเรียนในสถานะปัจจุบัน มีความรู้ที่ทันสมัยเกี่ยวกับแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รวมทั้งสามารถรายงานผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนได้สอดคล้องตรงตามสภาพจริง

6. ผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษาอย่างแท้จริง โดยอาจเป็นครูหรือผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนมาก่อน นอกจากนั้นเพื่อให้ผู้ประเมินมีความเข้าใจโรงเรียนอย่างแท้จริง ควรคัดเลือกผู้ประเมินที่เป็นคนในพื้นที่/ท้องถิ่นของโรงเรียนที่จะประเมิน หรืออาจกำหนดให้ผู้ประเมินเข้ามาคลุกคลีกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความใกล้ชิด เข้าใจบริบทของโรงเรียน และได้ข้อมูลในสภาพจริง ซึ่งจะทำได้ผลการประเมินที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงโดยไม่จำเป็นต้องใช้การประเมินแบบเป็นทางการแต่อย่างใด

7. สมศ. ควรสนับสนุนให้เกิดระบบการร้องเรียนผู้ประเมินที่มีการปกป้องสิทธิ์ของผู้ร้องเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับหรือสะท้อนการทำงานของผู้ประเมินแก่ สมศ. เพื่อนำไปสู่การยกย่องเชิดชูให้รางวัลแก่นักประเมินที่มีผลการทำงานที่ดี หรือเพื่อพัฒนา เพิกถอน หรือลงโทษผู้ประเมินที่กระทำไม่เหมาะสม

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินควรปรับเปลี่ยนตามขนาดและสภาพที่เกิดขึ้นจริง ในขณะที่ประเมิน ไม่จำเป็นต้องกำหนดจำนวนวันที่แน่นอน เพื่อให้มีความเหมาะสมและเพียงพอในการรวบรวม และการวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียน

9. จำนวนผู้ประเมินอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับขนาดและบริบทของโรงเรียน เพื่อให้สามารถกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบในการประเมินโรงเรียนได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุมงานทุก ด้านของโรงเรียน

10. คู่มือการประเมินคุณภาพควรมีความชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และเผยแพร่ล่วงหน้า ก่อนเริ่มต้นการประเมินในแต่ละรอบ เพื่อให้โรงเรียนมีเวลาเพียงพอในการศึกษา วางแผน ดำเนินงานของ โรงเรียนให้สอดคล้องกับการประเมิน และจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานรองรับการประเมิน

11. การเขียนรายงานการประเมินควรมีคำอธิบายขยายความเพิ่มเติม โดยเชื่อมโยงผล การประเมินกับบริบทของโรงเรียนและครอบคลุมสิ่งที่โรงเรียนดำเนินการ ไม่ใช่รายงานเฉพาะระดับคุณภาพของ โรงเรียนโดยขาดการอธิบาย

3.1.4. ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี คุณภาพแตกต่างกัน

1. มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพ สถานศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนควรมีความเหมือนกัน ในทุกโรงเรียน เนื่องจากมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพนั้น เป็นมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งเป็น ที่ยอมรับผ่านการพิจารณาอย่างดี และครอบคลุมการดำเนินงานของโรงเรียนในทุกด้านแล้ว

2) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนควรมีความเหมือนกันในทุก โรงเรียน แต่จัดทำเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามขนาดและบริบทของโรงเรียน หรืออาจมีความ แตกต่างกันตามระดับคุณภาพโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน ดัง ตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

3) มาตรฐาน ควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์การ ประเมินตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานที่แตกต่างกัน เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาเลือกประเมินในตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดง ความสำเร็จของโรงเรียน ทั้งนี้ในแต่ละมาตรฐานอาจกำหนดตัวบ่งชี้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่ง ตัวบ่งชี้ พื้นฐานที่ใช้ประเมินทุกโรงเรียน และลักษณะที่สอง ตัวบ่งชี้เฉพาะที่สะท้อนความสำเร็จตามจุดเน้นของโรงเรียน

2. รูปแบบหรือวิธีการประเมิน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพ สถานศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบหรือวิธีการประเมินโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

1) โรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือมีคุณภาพ การประเมินโรงเรียนที่มีคุณภาพผ่าน เกณฑ์มาตรฐาน ควรให้ความสำคัญกับการประเมินภายในโดยต้นสังกัดเป็นหลัก อาจไม่จำเป็นต้องมีการประเมิน คุณภาพภายนอกเท่าไรนัก โดยควรประเมินกระบวนการดำเนินงานให้ได้ข้อมูลว่าโรงเรียนมีการดำเนินงาน อย่างไร ผลผลิตหรือคุณภาพจึงออกมาดี ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนกลุ่มนี้อาจทั้งระยะเวลา ได้นานตามข้อกำหนดคือ 5 ปี หรืออาจทั้งระยะเวลาการประเมินให้ยาวขึ้นและเข้าประเมินเมื่อมีการร้องขอหรือ ขอร้องเรียนเกี่ยวกับคุณภาพเท่านั้น โดยเป็นการประเมินเพื่อรักษามาตรฐานให้คงเดิมหรือเสริมให้ดีขึ้น

2) โรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เหนือยังไม่มีคุณภาพ ควรได้รับการประเมินที่ต่อเนื่องทั้งการประเมินภายในโดยต้นสังกัดและการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ในลักษณะของการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดยประเมินในลักษณะของการนิเทศ กำกับติดตาม การช่วยเหลือ การส่งเสริมให้กำลังใจ การให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเพื่อพัฒนาโรงเรียน ไม่กล่าวโทษ มีการประเมินหลายครั้งอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามการพัฒนาคุณภาพหรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการประเมินในแต่ละครั้ง โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดร่วมกันดำเนินการพัฒนาและนิเทศ กำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่อง

3. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอก

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกว่า อาจมีความเป็นไปได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบพัฒนาการกับตนเอง ซึ่งอาจมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่ยังมีมาตรฐานไม่ดีมาก 2) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบกับคู่พัฒนาที่สูงกว่า เช่น โรงเรียนระดับตำบล-โรงเรียนระดับอำเภอ โรงเรียนระดับอำเภอ-โรงเรียนระดับจังหวัด และ 3) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่มีมาตรฐานระดับดีแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนายิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษามีข้อเสนอแนะในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ มีดังนี้

1. การสร้างขวัญกำลังใจ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพครู โดยสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูทั้งในด้านผลตอบแทน ความก้าวหน้า สวัสดิการ และการเคารพยกย่องในสังคม มีการให้รางวัลครูดีที่มีผลงานสะท้อนถึงความสำเร็จและความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานครู ซึ่งเป็นการจูงใจให้คนเก่ง คนดี เข้าสู่วิชาชีพ เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นการยกระดับและพัฒนาวิชาชีพครู

2. การควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู และการประเมินคุณภาพครู โดยมีการสอบเพื่อรับใบประกอบวิชาชีพครูก่อนการบรรจุเป็นครูประจำการ และเมื่อได้รับการบรรจุแล้วต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องจากเพื่อรักษาหรือคงไว้ซึ่งคุณภาพ ทั้งยัง ควรมีการลงโทษสำหรับครูที่ขาดประสิทธิภาพหรือขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ นอกจากนั้น ควรประเมินคุณภาพครู เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูเกี่ยวกับความสำเร็จ จุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา และแนวทางการปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด โดยควรนำคุณภาพนักเรียนมาใช้ประกอบการประเมินเพื่อพิจารณาความดีความชอบหรือคุณภาพของครู

3. การบรรจุครูให้ครบชั้น/ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ การมอบหมายให้ครูสอนในรายวิชาที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา และการส่งเสริมให้ครูสอนในโรงเรียนท้องถิ่น โดยจัดบรรจุครูให้ครบชั้นในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งยังควรมอบหมายให้ครูสอนในรายวิชาที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา และควรส่งเสริมให้ครูได้สอนในโรงเรียนท้องถิ่นของครู ซึ่งจะช่วยให้ครูได้รู้จักนักเรียน รู้จักผู้ปกครอง รู้จักชุมชน และชุมชนรู้จักครู

นอกจากนั้น ครูที่อยู่ในท้องถิ่นยังมีความรัก ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในการพัฒนานักเรียนหรือโรงเรียนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพ

4. การพัฒนาครู โดยครูบรรจุใหม่ควรได้รับการอบรมเสริมความรู้และทักษะเกี่ยวกับจิตวิทยาครู เทคนิคการสอน จรรยาบรรณครู กฎระเบียบและแนวปฏิบัติราชการในโรงเรียน ส่วนครูประจำการควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนโดยตรง นอกจากนี้ ควรมีการอบรมพัฒนาครูประจำการอย่างต่อเนื่องในประเด็น/หัวข้อที่มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน หรือหัวข้อที่เป็นประโยชน์และเป็นจุดเน้นในการพัฒนานักเรียน หรือเป็นประเด็น/หัวข้อใหม่ที่สำคัญสอดคล้องกับนโยบาย การเปลี่ยนแปลง หรือทิศทางการศึกษา

5. การลดภาระงานครูเพื่อให้ครูทุ่มเทกับงานการเรียนการสอนที่เป็นงานหลักในหน้าที่ และการจัดสรรบุคลากรสนับสนุนให้โรงเรียนเพื่อให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมารับผิดชอบงานโดยตรง

6. การจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่เรียนรู้เนื้อหาสาระ และการจัดกลุ่มสาระบังคับให้เหมาะสมกับธรรมชาติหรือจุดเน้นในแต่ละระดับชั้นให้นักเรียนได้เรียนเฉพาะสาระที่จำเป็นเท่านั้น

7. การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการสืบค้น และทักษะชีวิต แก่นักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่ง ดี และเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ สร้างสังคมที่มีความสงบสุขและมีความปรองดอง สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความปลอดภัย มีสวัสดิภาพ สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ สามารถรับมือกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ และความสามารถปรับตัวได้ในอนาคต

8. การตรวจสอบและพัฒนานักเรียนตามความถนัด เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและไม่เกิดความสูญเปล่า

9. การกำหนดนโยบายที่คงที่ ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย ก่อนประกาศใช้นโยบายใดๆ ควรมีการศึกษาถึงแนวปฏิบัติ ข้อดี ข้อเสีย ให้ชัดเจนอย่างรอบด้านก่อน และเมื่อมีการประกาศใช้นโยบายใดๆ แล้วควรให้มี การใช้นโยบายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์จนถึงขั้นประเมินนโยบายเพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสมและความสำเร็จของนโยบาย นอกจากนี้ ควรพิจารณากำหนดนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน

10. การสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษา โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่โรงเรียน ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน การร่วมกำหนดแผนหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมาย การร่วมระดมทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนานักเรียน การร่วมดำเนินการพัฒนานักเรียน การร่วมตรวจสอบ ติดตาม กำกับ และนิเทศการดำเนินงานของโรงเรียน และการร่วมปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน

11. การกระจายอำนาจ การให้อิสระในการบริหารโรงเรียน การกำกับดูแลและการนิเทศโรงเรียน โดยควรกระจายอำนาจการบริหารโรงเรียนให้มีระดับลดหลั่นกันจากระดับบนสู่ระดับล่าง มีการสร้างระบบการบริหารโรงเรียนที่เป็นอิสระในลักษณะการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน (school based management) ไม่บริหารแบบรวมศูนย์ และมีระบบการกำกับดูแลและการนิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย และปัญหาของโรงเรียน

12. การแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียนให้ครบทุกโรงเรียน และการปรับแนวปฏิบัติในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนโดยมีการพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาในเชิงประจักษ์ประกอบด้วย

13. การปรับแก้แนวปฏิบัติการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียนเนื่องจากส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนน้อย ทำให้โรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหาร

14. การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และร่วมกันพัฒนา โดยมีระบบในการดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทางให้กับครูและนักเรียน

15. การลดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน เพื่อการชนะหรือเพื่อความเป็นเลิศ แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้น ความสามัคคี การทำงานเป็นทีม เป็นการแข่งขันเพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพหรือความถนัดของตนเอง และได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

16. การกำหนดและควบคุมจำนวนนักเรียนต่อห้องให้เป็นไปตามเกณฑ์ เนื่องจากจำนวนนักเรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน การดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพของนักเรียน

17. การศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันผลิตครู มีดังนี้

1. การคัดเลือก/คัดสรรผู้ที่มีความรักในอาชีพครู ให้ได้เข้าศึกษาเพื่อเข้าสู่วิชาชีพครูในอนาคต
2. การปลูกฝังจิตวิญญาณ จรรยาบรรณครู ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ทักษะการถ่ายทอดความรู้ เทคนิค/วิธีการสอน และการประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน
3. การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้มากกว่าการเรียนรู้ในเนื้อหา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องและมีความรู้ที่ทันสมัย
4. การผลิตครูให้มีความรู้ในกลุ่มสาระที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถสอนได้หลากหลายกลุ่มสาระ
5. การผลิตครูให้มีความเชื่อมโยงกับภาระงานครูในชีวิตจริง โดยให้นิสิต/นักศึกษาครูเรียนรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบในการประพฤติตน การจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยให้เข้าไปสัมผัสการทำงานของครูตั้งแต่เริ่มเรียนชั้นปีที่ 1 จนกระทั่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นปีสุดท้าย เพื่อให้ได้เรียนรู้งานครูในสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง รอบด้าน และครอบคลุม
6. การศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนานิสิต/นักศึกษาครู โดยควรมีการมองสภาพอนาคตทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนานิสิต/นักศึกษาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อจะได้สามารถพัฒนานักเรียนได้ต่อไป
7. การพัฒนาหรือเปิดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในการศึกษาต่อของครู และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครูกับโรงเรียนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อจัดหลักสูตรอบรมที่สามารถพัฒนาครูในประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู หรือเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของครู

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน มีดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีสาระครบถ้วน ชัดเจน เพื่อระบุเป้าหมายที่เกิดขึ้นกับนักเรียน แนวทางในการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมาย และวิธีการตรวจสอบการบรรลุเป้าหมายของนักเรียน
2. การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีปฏิบัติที่ดีที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียนประสบความสำเร็จ เพื่อให้ครูและบุคลากรได้นำไปปรับใช้
3. การสร้างบรรยากาศกัลยาณมิตรในชั้นเรียน ไม่เน้นการแข่งขันระหว่างนักเรียน ไม่เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่เน้นให้นักเรียนแข่งกับตัวเอง การแบ่งปัน ดูแลช่วยเหลือกัน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นอกจากนั้นควรส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน เพื่อให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีความสุขที่ได้เรียน (safe environment)

4. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีดังนี้

ควรควบคุมการผลิตสื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพ มีเนื้อหาสาระที่จรรโลงสังคม นำเสนอขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่ดีของไทยที่สามารถเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีแก่ผู้รับชม รวมทั้งควรควบคุมและปิดช่องทางการเข้าถึงสื่อที่เป็นอันตรายหรือสร้างความเสื่อมถอยแก่สังคม เพื่อป้องกันการเข้าถึงสื่อดังกล่าวของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงบูรณาการ มีดังนี้

1. ควรอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมดูแลนักเรียนแก่ผู้ปกครอง (family literacy) ตั้งแต่ความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ ภายหลังคลอด จนกระทั่งอยู่ในวัยเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัย

2. ควรระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียน ต้นสังกัดของโรงเรียนต้องส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน โดยให้โรงเรียนเสนอแผนการพัฒนาโรงเรียนตามผลการประเมินคุณภาพและเสนอขอทรัพยากรสนับสนุนตามที่จำเป็น จากนั้นต้นสังกัดให้การสนับสนุนทรัพยากรตามที่โรงเรียนเสนอขอและติดตาม นิเทศ กำกับติดตามดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามแผน เพื่อตรวจสอบการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับ สมศ. ในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ควรเป็นหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน โดยการรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป

2. ควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญ และการมีเจตคติที่ดีต่อการการประกันคุณภาพแก่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นลำดับแรก ซึ่งจะช่วยให้เกิดการทำงานที่เป็นระบบในโรงเรียน

3. ควรร่วมมือกับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินโรงเรียนในการกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการจัดทำเอกสาร/หลักฐานให้สอดคล้องกัน

4. ควรคัดเลือกหรือพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และแนวทางการประเมินอย่างถ่องแท้ มีความยุติธรรม เข้าใจบริบท สามารถเข้าประเมินโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร เข้าใจกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติของโรงเรียนในสถานะปัจจุบัน มีความรู้ที่ทันสมัยเกี่ยวกับแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รวมทั้งสามารถรายงานผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนได้สอดคล้องตรงตามสภาพจริง

5. ควรสนับสนุนให้เกิดระบบการร้องเรียนผู้ประเมินที่มีการปกป้องสิทธิของผู้ร้องเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับหรือสะท้อนการทำงานของผู้ประเมินแก่ สมศ. เพื่อนำไปสู่การยกย่องเชิดชูให้รางวัลแก่นักประเมินที่มีผลการทำงานที่ดี หรือเพื่อพัฒนา เพิกถอน หรือลงโทษผู้ประเมินที่กระทำไม่เหมาะสม

6. ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในทีมประเมิน เพื่อจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการประเมินโรงเรียนจากการประเมินจริง ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบประเมินให้สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้น

7. ควรใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพภายนอกที่เป็นการประเมินแบบกัลยาณมิตรที่ไม่เน้นรูปแบบทางการ ไม่เน้นเอกสาร เป็นการประเมินเชิงประจักษ์ตามสภาพจริงในลักษณะของการเยี่ยมชมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ใช้เอกสารที่มีอยู่ในการทำงานปกติตามระบบของโรงเรียน เป็นการประเมินที่อาจไม่จำเป็นต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า มีการดูแลช่วยเหลือผ่านการให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพ

8. ควรกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกให้มีความเหมาะสมตามขนาดและสภาพที่เกิดขึ้นจริงในขณะประเมิน

9. ควรกำหนดจำนวนผู้ประเมินคุณภาพภายนอกให้เหมาะสมกับขนาดและบริบทของโรงเรียน

10. ควรจัดทำคู่มือการประเมินคุณภาพให้ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และเผยแพร่ล่วงหน้าก่อนเริ่มต้นการประเมินในแต่ละรอบ

11. ควรพิจารณามาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน โดยพิจารณาความเหมาะสมใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน 2) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่จัดทำเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างตามขนาดและบริบทของโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามระดับคุณภาพโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน และ 3) มาตรฐานที่มีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานที่แตกต่างกัน เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาเลือกประเมินในตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดงความสำเร็จของโรงเรียน

12. การประเมินคุณภาพของโรงเรียนที่มีคุณภาพต่างกันอาจมีรูปแบบที่ต่างกัน โดยโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือมีคุณภาพ ควรประเมินกระบวนการดำเนินงานให้ได้ข้อมูลว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างไร ซึ่งอาจทั้งระยะเวลาได้นานตามข้อกำหนดคือ 5 ปี หรืออาจทั้งระยะเวลาการประเมินให้ยาวขึ้นและเข้าประเมินเมื่อมีการร้องขอหรือร้องเรียนเท่านั้น โดยเป็นการประเมินเพื่อรักษามาตรฐานให้คงเดิมหรือเสริมให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีที่เป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นต้นแบบหรือแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ได้ต่อไป

ส่วนการประเมินคุณภาพของโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือยังไม่มีคุณภาพนั้น ควรสร้างความตระหนักและทำให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าการประเมินมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนอย่างแท้จริง ควรมีการประเมินที่ต่อเนื่องทั้งการประเมินภายในโดยต้นสังกัดและการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ในลักษณะของการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดยประเมินในลักษณะของการนิเทศ การกำกับติดตาม การช่วยเหลือ การส่งเสริมให้กำลังใจ การให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเพื่อพัฒนาโรงเรียน ไม่กล่าวโทษ มีการประเมินหลายครั้งอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามพัฒนาคุณภาพหรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการประเมินในแต่ละครั้ง ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนมีการพัฒนามากขึ้นและยังช่วยให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดร่วมกันดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

1. ควรสร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อเป็นการจูงใจให้คนเก่ง คนดี เข้าสู่วิชาชีพ

2. ควรควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยใช้ใบประกอบวิชาชีพครูเป็นกลไกสำคัญ และควรมีการลงโทษสำหรับครูที่ขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ ตลอดจนควรประเมินคุณภาพครู เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ

แก่ครูเกี่ยวกับความสำเร็จ จุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา และแนวทางการปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

3. ควรบรรจุครูให้ครบชั้นในระดับประถมศึกษา/ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา
4. ควรพัฒนาครู โดยครูบรรจุใหม่ควรได้รับการอบรมเสริมความรู้และทักษะเกี่ยวกับจิตวิทยาครู เทคนิคการสอน จรรยาบรรณครู กฎระเบียบและแนวปฏิบัติราชการในโรงเรียน ส่วนครูประจำการควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อและการอบรมเพื่อพัฒนา
5. ควรลดภาระงานครูเพื่อให้ครูทุ่มเทกับงานการเรียนการสอนที่เป็นงานหลัก และควรจัดสรรบุคลากรสนับสนุนให้โรงเรียนเพื่อให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมารับผิดชอบงานโดยตรง
6. ควรจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง
7. ควรพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการสืบค้น และทักษะชีวิต แก่นักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่ง ดี และเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ
8. ควรตรวจสอบและพัฒนาการเรียนตามความถนัด เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน และไม่เกิดความสูญเปล่า
9. ควรกำหนดนโยบายที่คงที่ ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย และควรให้มีการใช้นโยบายอย่างครบถ้วน สมบูรณ์จนถึงขั้นประเมินนโยบายเพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสมและความสำเร็จของนโยบาย นอกจากนั้นควรพิจารณากำหนดนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน
10. ควรสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษา โดยให้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่โรงเรียน ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน
11. ควรกระจายอำนาจ ให้อิสระในการบริหารโรงเรียน กำกับดูแลและการนิเทศโรงเรียน โดยควรกระจายอำนาจการบริหารโรงเรียนให้มีระดับลดหลั่นกันจากระดับบนสู่ระดับล่าง มีการสร้างระบบการบริหารโรงเรียนที่เป็นอิสระในลักษณะการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน และมีระบบการกำกับดูแลและการนิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
12. ควรแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียนให้ครบทุกโรงเรียน และการปรับแนวปฏิบัติในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนโดยมีการพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาในเชิงประจักษ์ประกอบด้วย
13. ควรปรับแก้แนวปฏิบัติการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียนเนื่องจากส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนน้อย ทำให้โรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหาร
14. ควรควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และร่วมกันพัฒนา โดยมีระบบในการดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทางให้กับครูและนักเรียน
15. ควรลดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นความสามัคคี การทำงานเป็นทีมเป็น การแข่งขันเพื่อให้ได้ค้นพบศักยภาพหรือความถนัดของตนเองและได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น
16. ควรกำหนดและควบคุมจำนวนนักเรียนต่อห้องให้เป็นไปตามเกณฑ์ เนื่องจากจำนวนนักเรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน การดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพของนักเรียน
17. ควรศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยครั้งนี้พบว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีระดับคุณภาพและพัฒนาการของระดับคุณภาพที่แตกต่างกันตามปัจจัยทางกายภาพทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน และจำนวนนักเรียน และแตกต่างกันตามปัจจัยอื่นๆ ที่ประกอบด้วย การพัฒนาโรงเรียนตาม

ข้อเสนอแนะจากประเมินคุณภาพ การวางแผนดำเนินงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหาร ปัจจัยเกี่ยวกับครู ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า ความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชนเครือข่าย ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ความพร้อมของนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ ต้นสังกัด และโรงเรียน ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับผลการวิจัยในแต่ละประเด็น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. เมื่อ สมศ. ได้นำข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้แล้ว ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลการดำเนินการว่าเกิดความสำเร็จ จุดอ่อน จุดแข็ง หรือปัญหาในการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างไร เพื่อนำมาผลการวิจัยที่ได้มากำหนดแนวทางการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับคุณภาพและพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	ข
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	6
ตอนที่ 1 อุดมการณ์และหลักการของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	6
ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพภายนอก.....	6
ตอนที่ 3 คุณภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา.....	24
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	30
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	33
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย.....	33
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	34
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม.....	49
ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา.....	77
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	102
สรุปผลการวิจัย.....	102
อภิปรายผล.....	113
ข้อเสนอแนะ.....	120
เอกสารอ้างอิง.....	123
ภาคผนวก.....	126
ภาคผนวก ก ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษา.....	127
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์.....	129
ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์.....	131

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 เกณฑ์การประเมินมาตรฐานด้านผู้บริหารและครู.....	13
2.2 เกณฑ์การประเมินมาตรฐานด้านผู้เรียน.....	14
2.3 เปรียบเทียบมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. กับมาตรฐานการศึกษาของชาติ	19
2.4 ความสอดคล้องระหว่างตัวบ่งชี้และมาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ.....	21
2.5 น้ำหนักตัวบ่งชี้.....	22
2.6 เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ.....	23
4.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย.....	33
4.2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา.....	35
4.3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา.....	35
4.4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอนของสถานศึกษา.....	36
4.5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามสังกัดของสถานศึกษา.....	37
4.6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา.....	38
4.7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด.....	39
4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด.....	41
4.9 ผลการศึกษาผลของจำนวนครูผู้สอนที่มีผลต่อคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	48
4.10 ผลการศึกษาผลของจำนวนนักเรียนที่มีผลต่อคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	49
4.11 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม.....	49
4.12 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม.....	50
4.13 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม.....	51
4.14 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา.....	52
4.15 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา.....	52

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานจำแนกตามระดับชั้นของสถานศึกษา.....	53
4.17 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานจำแนกตามสังกัดของสถานศึกษา.....	55
4.18 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานจำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา.....	56
4.18 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานจำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด.....	56
4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด.....	59
5.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน.....	102
5.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน.....	103

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการสำคัญในการจัดการศึกษา ให้มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา โดยในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินตนเองเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน โดยในปี พ.ศ. 2543 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2553 เรียกโดยย่อว่า สมศ. มาตรา 8 ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ กำหนดให้ สำนักงานมีอำนาจหน้าที่หลักในการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก กำหนดกรอบ แนวทางและวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพของสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัด พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม และเสนอรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปีต่อคณะรัฐมนตรี และสำนักงบประมาณเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและจัดสรรงบประมาณ

การประเมินคุณภาพภายนอกดำเนินการมาแล้วสามรอบ ตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2558 รวมระยะเวลา 15 ปี ได้แก่ รอบแรก (พ.ศ. 2544-2548) เป็นการประเมินเพื่อยืนยันสภาพจริงของสถานศึกษา สะท้อนจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา โดยไม่มีการตัดสินผล รอบสอง (พ.ศ. 2549-2553) เป็นการประเมินพัฒนาการจากการนำผลการประเมินรอบแรกมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น (ประเมินอิงเกณฑ์ และอิงพัฒนาการของสถานศึกษา) และให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา และรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) เป็นการประเมินเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา พิจารณาจากผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบมากกว่ากระบวนการ คำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละสถานศึกษา และให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา ขณะนี้อยู่ระหว่างการพัฒนากระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่

การประเมินคุณภาพภายนอกประกอบด้วย การประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา โดยการประเมินคุณภาพภายนอก

แต่ละระดับมีการกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินที่แตกต่างกันตามความมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอุดมการณ์สำคัญ คือ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนโดยรัฐ ต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่ การงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัว และเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการ สร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต การจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานยึดหลักการที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) หลักการพัฒนาผู้เรียน อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจสังคม ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมใน การดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่เพียงพอต่อการ พัฒนางานอาชีพ และคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมี ความเป็นประชาธิปไตย 2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มีความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่นและ ประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก 3) หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม และ 4) หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีและตอบสนองความ ต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับการกระจาย อำนาจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบที่ผ่านมา พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการ ประเมินคุณภาพภายนอกมีพัฒนาการของผลการประเมินแตกต่างกัน อาทิ มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก อยู่ใน “ระดับคุณภาพดีมาก” ทั้งสามรอบ มีพัฒนาการของระดับคุณภาพเพิ่มขึ้นทุกรอบ และมีพัฒนาการของ ระดับคุณภาพลดลงต่ำกว่าระดับพอใช้ทั้งสามรอบ ซึ่งอาจ จันทวานิช (2547) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้มี คุณภาพได้นั้น การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาถือเป็นนโยบายเร่งด่วนอันสำคัญในการเป็นกลไกให้เกิดการ พัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีความเป็นเลิศ และมีความเสมอภาคในการให้บริการทางการศึกษาที่เท่า เทียมกัน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผล และพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้งสามรอบ ของ สมศ. เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับระดับคุณภาพของสถานศึกษา พัฒนาการของระดับคุณภาพ การศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อของระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ต้นสังกัด และ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในการพัฒนาคุณภาพของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งยังได้ขอเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความ เหมาะสมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์ มาตรฐานระดับสูง รวมถึงได้ขอเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม
3. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบในครั้งนี้ ใช้ข้อมูลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในฐานข้อมูลของ สมศ. โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษา คือ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ จาก สมศ. จำนวน 34,961 แห่ง
- 2) ประชากรที่ใช้ในการพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามลักษณะของสถานศึกษา ดังนี้
 - 1) ที่ตั้ง ประกอบด้วย ในเมือง และนอกเมือง
 - 2) ขนาด ประกอบด้วย เล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ
 - 3) ระดับชั้น จำแนกเป็น ประถม 1 - ประถม 6, ประถม 1 - มัธยม 3, ประถม 1 - มัธยม 6, มัธยม 1 - มัธยม 3, มัธยม 1 - มัธยม 6, มัธยม 4 - มัธยม 6, อนุบาล 1 - ประถม 6, อนุบาล 1 - มัธยม 3, อนุบาล 1 - มัธยม 6, อนุบาล 1 - อนุบาล 3
 - 4) สังกัด จำแนกเป็น สพฐ., สช, กทม, อปท, และ สกอ.
 - 5) ภูมิภาค จำแนกเป็น กรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ
 - 6) จังหวัด จำแนกเป็น 77 จังหวัด
 - 7) เขตพื้นที่การศึกษา จำแนกเป็น 225 เขตพื้นที่การศึกษา
 - 8) จำนวนครูผู้สอน ซึ่งมีค่าแตกต่างกันตามข้อมูลจำนวนครูในโรงเรียน
2. การศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ประกอบด้วย
 - 1) การศึกษาพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม โดยจำแนกพัฒนาการของสถานศึกษา เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มี

พัฒนาการคงที่กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง

2) การศึกษาสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม จำแนกตามลักษณะของสถานศึกษา ดังนี้

2.1) ที่ตั้ง ประกอบด้วย ในเมือง และนอกเมือง

2.2) ขนาด ประกอบด้วย เล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ

2.3) ระดับชั้น จำแนกเป็น ประถม 1 - ประถม 6, ประถม 1 - มัธยม 3, ประถม 1 - มัธยม 6, มัธยม 1 - มัธยม 3, มัธยม 1 - มัธยม 6, มัธยม 4 - มัธยม 6, อนุบาล 1 - ประถม 6, อนุบาล 1 - มัธยม 3, อนุบาล 1 - มัธยม 6, อนุบาล 1 - อนุบาล 3

2.4) สังกัด จำแนกเป็น สพฐ., สช, กทม, อปท, และ สกอ.

2.5) ภูมิภาค จำแนกเป็น กรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ

2.6) จังหวัด จำแนกเป็น 77 จังหวัด

2.7) เขตพื้นที่การศึกษา จำแนกเป็น 225 เขตพื้นที่การศึกษา

3. การพัฒนาข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย

1) ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน สำหรับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

2) ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน สำหรับ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล

นิยามศัพท์ในการวิจัย

คุณภาพของสถานศึกษา หมายถึง ผลของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ ซึ่งวัดได้จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ประกอบด้วยคุณภาพระดับดีมาก ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง และต้องปรับปรุงเร่งด่วน

พัฒนาการของคุณภาพสถานศึกษา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพของสถานศึกษา จากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ประกอบด้วยพัฒนาการ 4 ลักษณะ ได้แก่ พัฒนาการคงที่ พัฒนาการดีขึ้น พัฒนาการลดลง และพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา หมายถึง ลักษณะของสถานศึกษาที่ส่งผลให้คุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงของระดับคุณภาพของสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ประกอบด้วย ที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน การพัฒนาโรงเรียนตามข้อเสนอแนะจากประเมิน การวางแผนดำเนินงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหาร ปัจจัยเกี่ยวกับครู ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า กรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชน ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน การพัฒนาครู ความพร้อมของนักเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษา หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการประเมินที่มีความเหมาะสมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับระดับคุณภาพของสถานศึกษา พัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อของระดับคุณภาพการศึกษา รวมทั้งได้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ต้นสังกัดของสถานศึกษา สามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา
2. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้กำหนดแนวทางหรือวิธีการในการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีความเหมาะสมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน
3. รัฐบาลสามารถนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้กำหนดนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาศักยภาพการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผล การประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอสาระสำคัญเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 อุดมการณ์และหลักการของการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐาน ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพภายนอก ตอนที่ 3 คุณภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา และตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 อุดมการณ์และหลักการของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอุดมการณ์และหลักการสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ดังนี้

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนโดยรัฐ ต้องจัดให้มีการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงานและการพัฒนา คุณภาพชีวิตส่วนตน และครอบครัว และเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็น สังคม แห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานยึดหลักการที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ 1) หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจสังคม ความรู้ และ คุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการ แสวงหาความรู้ที่เพียงพอต่อการพัฒนางานอาชีพ และคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้ อย่างเท่าทัน และชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย 2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มี ความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่น และประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของ ครอบครัว ชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก 3) หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการ รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับควมมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้น หรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม และ 4) หลักการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้าง เอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพภายนอก

สาระสำคัญเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ หลักการประเมินคุณภาพภายนอก วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก สิทธิของ ประชาชนและหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษา สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา บทบาทและ หน้าที่ของ สมศ. สาระสำคัญเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบหนึ่ง สาระสำคัญเกี่ยวกับการ ประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบสอง และสาระสำคัญเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษารอบสาม ดังต่อไปนี้

หลักการจัดการศึกษา

หลักการจัดการศึกษาตามมาตรา 8 กำหนดไว้ 3 ประการคือ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดหลักในการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาตามมาตรา 9 ดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา
- (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู คุณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
- (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

เพื่อให้กระบวนการจัดการศึกษาของรัฐมีมาตรฐาน กฎหมายการศึกษากำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา

วิสัยทัศน์

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) จะเป็นองค์กรทางวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของไทยให้มีคุณภาพ และให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาที่มีการบริหารและการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข

วัตถุประสงค์

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

หลักการประเมินคุณภาพภายนอก

- (1) เป็นการประเมินที่มุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสินการจับผิดหรือการให้คุณ/โทษ
- (2) ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง
- (3) มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการการศึกษาของชาติโดยให้มีเอกภาพเชิงนโยบาย แต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่สถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน
- (4) มุ่งเน้นการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับ ควบคุม
- (5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก

- (1) เพื่อตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด
- (2) เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งจะช่วยสะท้อนจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา สาเหตุของปัญหาและเงื่อนไขความสำเร็จ
- (3) เพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
- (4) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง
- (5) เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

สิทธิของประชาชนและหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษา

สิทธิของประชาชนและหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาตามกฎหมาย มีดังนี้

- (1) การประกันสิทธิการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน โดยการรองรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
- (2) การจัดแหล่งเรียนรู้ รัฐมีหน้าที่ต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพตามมาตรา 25
- (3) การจัดการศึกษาโดยองค์กรส่วนท้องถิ่น รัฐมีหน้าที่กระจายอำนาจให้ประชาชนดูแลกันเอง ภายใต้การกำกับของรัฐคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา

- (1) สิทธิได้รับการจัดการศึกษาของรัฐ ไม่น้อยกว่า 12 ปีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
- (2) หน้าที่ในการจัดการศึกษา บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุคคลในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ
- (3) สิทธิในการจัดการศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งต้องเป็นไปตามกฎกระทรวงมาตรา 12
- (4) สิทธิประโยชน์จากการจัดการศึกษา ประชาชนย่อมมีสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งจากรัฐตามมาตรา 13 และ 14 คือ การสนับสนุนจากรัฐหรือเงินอุดหนุนจากรัฐ สิ่งที่รัฐสนับสนุนนอกจากเงินอุดหนุนก็คือการสนับสนุนด้านภาษี คือ ลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีในกรณีประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายการศึกษา แต่ทั้งนี้ต้องให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด

บทบาทและหน้าที่ของ สมศ.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ได้จัดตั้งขึ้นใน ปี 2543 โดยให้มีหน้าที่หลักประกอบด้วย 1) พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก 2) พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก 3) ให้การรับรองผู้ประเมินคุณภาพภายนอก 4) กำกับดูแล มาตรฐานการดำเนินงานของผู้ประเมินคุณภาพภายนอก รวมทั้งให้การรับรองมาตรฐานสถานศึกษา 5) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินคุณภาพภายนอก และ 6) เสนอรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปีต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา รวมทั้งการเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง

จนถึงปัจจุบัน สมศ. ได้ดำเนินการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก รวมสามรอบ รอบแรกในปี 2544-2548 เป็นการประเมินเพื่อยืนยันสภาพจริง ไม่มีการตัดสินได้-ตก ผลการประเมินจะมีเพียง “สถานศึกษาได้ผ่านการประเมินจาก สมศ.แล้ว” รอบสองในปี 2549-2553 เป็นการประเมินที่มีการตัดสินได้-ตก มีการนำคะแนนการมีพัฒนาการของสถานศึกษามาร่วมในการตัดสิน และรอบสามในปี 2554-2558 มีการตัดสินได้-ตก เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รายละเอียดการประเมินแต่ละรอบมีดังนี้

1. การประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก (พ.ศ.2544-2558)

การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบแรก (พ.ศ. 2544-2548) ของ สมศ. มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาและยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อช่วยสะท้อนจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาของสถานศึกษาและเพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด โดยมีการใช้ผลประเมินตนเองของสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก จะเห็นได้ว่าการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบแรกของ สมศ. ยังมิได้เป็นการรับรองมาตรฐานเต็มรูปแบบที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เหตุผลที่ สมศ. ยังไม่สามารถให้การรับรองมาตรฐานได้เต็มรูปแบบในการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาในรอบแรก มี 3 ประการดังนี้

ประการที่ 1 การประเมินรอบแรกเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน (baseline data) การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาเพื่อรับรองมาตรฐาน จำเป็นต้องมีการประเมินคุณภาพสถานศึกษาตามสภาพที่เป็นอยู่ และการประเมินพัฒนาการด้านคุณภาพสถานศึกษาในช่วง 5 ปี ซึ่งต้องมีข้อมูลพื้นฐาน (baseline data) ด้วยการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษารอบแรกนี้ จึงเป็นการประเมินคุณภาพสถานศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน (baseline data) สำหรับการประเมินพัฒนาการด้านคุณภาพสถานศึกษาในการประเมินรอบต่อไป

ประการที่ 2 ช่วงเวลาการประเมินในรอบแรกมีความแตกต่างกันระหว่างสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดให้ สมศ. ประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบห้าปี โดยที่การประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก สมศ. ต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ระบบการประเมินพัฒนานักประเมินและประสานกับสถานศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจให้สถานศึกษาพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก ภาระงานดังกล่าวทำให้การประเมินรอบแรกช่วงปี พ.ศ. 2544-2548 จึงประเมินสถานศึกษาได้เพียงครั้งเดียว สถานศึกษาที่รับการประเมินภายนอกในปี พ.ศ. 2544 จึงมีเวลาเตรียมตัวรับการประเมินน้อยกว่าสถานศึกษาที่รับการประเมินภายนอกในปี พ.ศ.2548 การรับรองมาตรฐานสถานศึกษาเต็มรูปแบบ จึงอาจไม่เป็นธรรมกับสถานศึกษาที่รับประเมินภายนอก

ประการที่ 3 สมศ. มุ่งใช้การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาในรอบแรก เป็นเสมือนกลไกการสำรวจสภาพความพร้อม ความต้องการของสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงระบบการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบสองให้มีอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในแต่ละระดับ อันจะมีผลให้ สมศ. ได้แนวทางในการพัฒนาปรับปรุงระบบการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาที่มีความถูกต้องตามศาสตร์ของการประเมิน มีรูปแบบที่เป็นที่พึงพอใจและตรงตามความต้องการของสถานศึกษาและเป็นไปตามพันธกิจของ สมศ. ที่กำหนดไว้

สำหรับมาตรฐานการศึกษา สมศ. ใช้ 14 มาตรฐาน 68 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยมาตรฐานด้านผู้บริหารจำนวน 5 มาตรฐาน ด้านครูจำนวน 2 มาตรฐาน และด้านผู้เรียนจำนวน 7 มาตรฐาน มีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มาตรฐานด้านผู้บริหาร มี 5 มาตรฐาน ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

13.1 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหาร และระบบการบริหารงาน อย่างเป็นระบบ

13.2 สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์

13.3 สถานศึกษามีการบริหารโดยหลักการมีส่วนร่วม

13.4 สถานศึกษามีการตรวจสอบและถ่วงดุล

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนา การศึกษา มี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

14.1 สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับ ชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

14.2 สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการ พัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

18.1 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

18.2 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

18.3 สถานศึกษามีการจัดการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริม หลักสูตรที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ

18.4 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่บูรณาการเชื่อมโยงสาระความรู้และทักษะด้านต่างๆ และแนวความคิดของสิ่งที่เรียนรู้ใน ห้องเรียนกับความจริงของชีวิตรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องปฏิบัติในสังคมร่วมกับผู้อื่น

18.5 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรม เสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

18.6 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทั้งด้าน ดนตรี ศิลปะ และกีฬา

18.7 สถานศึกษามีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและ ต่อเนื่อง

18.8 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการบริหาร กิจกรรมการเรียนการสอน และ กิจกรรม

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

20.1 ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์

20.2 ผู้บริหารมีความรู้ความสารถในการบริหาร

20.3 ผู้บริหารมีความสามารถเป็นผู้นำทางวิชาการ

20.4 ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น อุทิศตนในการทำงาน และเป็นแบบอย่างที่ดี

20.5 ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

20.6 สถานศึกษามีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มี 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

25.1 สถานศึกษามีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

25.2 สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานด้านครู

มาตรฐานด้านครูมี 2 มาตรฐาน ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

22.1 ครูรู้เป้าหมายของการจัดการศึกษา และเป้าหมายของหลักสูตร

22.2 ครูมีความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร และจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

22.3 ครูมีความสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 1 (ป1.-ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)

22.4 ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 1 (ป1.-ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)

22.5 ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 1 (ป1.-ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)

22.6 ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 1 (ป1.-ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)

22.7 ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ช่วงชั้นที่ 1 (ป1.-ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)

22.8 ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) ช่วงชั้นที่ 1 (ป1.-ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6)

22.9 ครูสามารถประเมินผลการเรียนการสอนตามสภาพจริง และอิงพัฒนาการของผู้เรียน มีการประเมินเพื่อวินิจฉัยจุดเด่น จุดด้อย การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน

22.10 ครูนำผลการประเมินการเรียนการสอนมาปรับการเรียนการสอนและเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 24 ครูมีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

24.1 ครูที่จบปริญญาตรีขึ้นไป

- 24.2 ครูที่สอนตรงตามวิชาเอก/โท
- 24.3 ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนไม่ต่ำกว่า 20 ชั่วโมง/ปี
- 24.4 ครูที่ได้สอนตรงกับความถนัด
- 24.5 สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์ภาระงานสอน
- 25.6 สถานศึกษามีครูเพียงพอตามเกณฑ์ กค. (ศธ. 1305/466 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2545)

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน ประกอบด้วย

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1.1 ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
- 1.2 ผู้เรียนมีความประหยัด
- 1.3 ผู้เรียนมีความเกรงใจผู้อื่น เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ

เพื่อส่วนรวม

- 1.4 ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 4.1 ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์
- 4.2 ผู้เรียนมีทักษะการคิดสังเคราะห์
- 4.3 ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดไตร่ตรอง
- 4.4 ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มี 8 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 5.1 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.2 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.3 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.4 เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.5 เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.6 เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.7 เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6
- 5.8 เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ในระดับ ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

6.1 ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้ และเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล
 6.2 ผู้เรียนรักการอ่านและสามารถค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุดและสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

6.3 ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

9.1 ผู้เรียนสามารถทำงานตามลำดับขั้นตอน และผลงานมีประสิทธิภาพ

9.2 ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้

9.3 ผู้เรียนรักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มี 5 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

10.1 ผู้เรียนมีน้ำหนักร่างกาย ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข

10.2 ผู้เรียนมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐานสมรรถภาพทางกายของกรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2543)

10.3 ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

10.4 ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ

10.5 ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา ไม่เสพสิ่งเสพติด และปลอดภัยจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

12.1 ผู้เรียนมีความชื่นชม และชอบกิจกรรมด้านศิลปะ

12.2 ผู้เรียนมีความชื่นชม และชอบกิจกรรมด้านดนตรี/นาฏศิลป์

12.3 ผู้เรียนมีความชื่นชม และชอบกิจกรรมด้านกีฬา/นันทนาการ

เกณฑ์การประเมินคุณภาพของสถานศึกษาในมาตรฐานแต่ละด้านแสดงดังตารางที่ 2.1 และ 2.2

ตารางที่ 2.1 เกณฑ์การประเมินมาตรฐานด้านผู้บริหารและครู

ปรับปรุง	พอใช้	ดี
ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “ปรับปรุง”	ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในระดับ “พอใช้” หรือ ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในระดับ “ดี” แต่มีจำนวนตัวบ่งชี้ที่มีระดับคุณภาพ “ดี” ไม่ถึง 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น	ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “ดี” และมีจำนวนตัวบ่งชี้ที่มีระดับคุณภาพ “ดี” ไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ

ตารางที่ 2.2 เกณฑ์การประเมินมาตรฐานด้านผู้เรียน

ปรับปรุง	พอใช้	ดี
1. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “ปรับปรุง” หรือ 2. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “พอใช้” และจำนวนตัวบ่งชี้ที่มีระดับคุณภาพ “พอใช้” ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ และสถานศึกษาไม่มี ความตระหนักและการปฏิบัติที่เด่นชัด	1. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้นอยู่ในระดับ “พอใช้” และจำนวนตัวบ่งชี้ที่มีระดับคุณภาพ “พอใช้” ไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ 2. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “พอใช้” ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ แต่สถานศึกษาไม่มีความตระหนัก และการปฏิบัติที่เด่นชัดตามเกณฑ์คุณภาพที่แสดงความตระหนัก และเกณฑ์คุณภาพที่แสดงการปฏิบัติหรือความพยายามในการปฏิบัติในแต่ละมาตรฐาน หรือ 3. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของระดับคุณภาพของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “ดี” แต่จำนวนตัวบ่งชี้ที่มีระดับคุณภาพ “ดี” ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของ ตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ แต่สถานศึกษาไม่มีความตระหนักและการปฏิบัติที่เด่นชัด	1. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุด หรือที่เป็นฐานนิยมของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้นอยู่ในระดับ “ดี” และจำนวนตัวบ่งชี้ที่มีระดับคุณภาพ “ดี” ไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ หรือ 2. ระดับคุณภาพที่มีความดีสูงสุดหรือที่เป็นฐานนิยมของตัวบ่งชี้ ในมาตรฐานนั้น ๆ อยู่ในระดับ “ดี” ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของตัวบ่งชี้ในมาตรฐานนั้น ๆ แต่สถานศึกษาไม่มีความตระหนัก และการปฏิบัติที่เด่นชัดตามเกณฑ์คุณภาพที่แสดงความตระหนักและเกณฑ์คุณภาพที่แสดงการปฏิบัติหรือความพยายามในการปฏิบัติในแต่ละมาตรฐาน

2. การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง (พ.ศ. 2549 - 2553)

การประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสอง (พ.ศ. 2549 - 2553) เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากการประเมินรอบแรกที่ สมศ. ดำเนินการระหว่าง พ.ศ. 2544 – 2548 สมศ. ได้กำหนดรูปแบบการประเมินในรอบแรกโดยใช้รูปแบบกัลยาณมิตรประเมินเพื่อยืนยันสภาพจริงของการดำเนินงานของสถานศึกษาและสะท้อนผลการประเมินเพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปปรับปรุง ตลอดจนส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในเพื่อการกำกับติดตาม ประเมิน และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพภายนอกในรอบแรกจึงไม่ได้เป็นการประเมินเพื่อตัดสินว่าสถานศึกษาใดผ่าน/ไม่ผ่าน หรือได้รับการรับรอง/ไม่รับรองคุณภาพหรือไม่ แต่การประเมินคุณภาพภายนอกในรอบสอง สมศ. มีการดำเนินงานเพื่อตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ในมาตรา 51 ซึ่งระบุว่า “ในกรณีที่ผลการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด ให้ สมศ. จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด” ดังนั้นในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองของ สมศ. จึงมีหลักการประเมินเพื่อรับรองว่าสถานศึกษาแต่ละแห่งจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ รวมทั้ง การดำเนินงานตามมาตรา 51 ของ พ.ร.บ. การประเมินในกรณีที่ผลการประเมินไม่ได้มาตรฐาน การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองจึง

ประกอบด้วยวิธีการประเมิน 2 วิธี ได้แก่ การประเมินแบบอิงเกณฑ์ที่ สมศ.กำหนด (อิงตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ สมศ.) และการประเมินอิงสถานศึกษา (การประเมินเชิงพัฒนาการอิงตามศักยภาพของสถานศึกษา) แล้วนำผลมาพิจารณาร่วมกันเพื่อให้การประเมินมีความสมดุลมากยิ่งขึ้น

มาตรฐานและตัวบ่งชี้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมและมัธยมศึกษา)

มาตรฐานและตัวบ่งชี้ระดับประถมและมัธยมศึกษาในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสอง ประกอบด้วย 14 มาตรฐาน 60 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน ประกอบด้วยมาตรฐานที่ 1-7 และมี 32 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

- 1.1 ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
- 1.2 ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
- 1.3 ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที
- 1.4 ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

- 2.1 ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ
- 2.2 ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์สมตัว
- 2.3 ผู้เรียนไม่เสพหรือแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา หลีกเลียงสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย อุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาทางเพศ
- 2.4 ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น
- 2.5 ผู้เรียนร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น และชอบมาโรงเรียน

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

- 3.1 ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ
- 3.2 ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านดนตรี /นาฏศิลป์ โดยไม่ขัดหลักศาสนา
- 3.3 ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านกีฬา / นันทนาการ
- 3.4 ผู้เรียนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น

และของไทย

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

4.1 ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบ และมีการคิดแบบองค์รวม

4.2 ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดไตร่ตรอง

4.3 ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบระดับชาติไม่ต่ำกว่าระดับดีใน 8 กลุ่มสาระ ในระดับชั้น ป.3, ป.6, ม.3 และม.6 ดังนี้

- 5.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
- 5.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
- 5.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 5.4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- 5.5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
- 5.6 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
- 5.7 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 5.8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง

- 6.1 ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ รอบตัว
- 6.2 ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สนุกกับการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- 6.3 ผู้เรียนสามารถใช้ห้องสมุด ให้แหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

- 7.1 ผู้เรียนสามารถวางแผน ทำงานตามลำดับขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 7.2 ผู้เรียนรักการทำงาน สามารถปรับตัวและทำงานเป็นทีมได้
- 7.3 ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานด้านครู ประกอบด้วยมาตรฐานที่ 8-9 และมี 13 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ

- 8.1 ครูมีลักษณะที่เหมาะสม
- 8.2 ครูที่จบระดับปริญญาตรีขึ้นไป
- 8.3 ครูที่สอนตรงตามวิชาเอก/โทหรือความถนัด
- 8.4 ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามที่คุรุสภากำหนด
- 8.5 สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 9.1 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.2 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.3 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 9.4 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 9.5 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษามีประสิทธิภาพการสอนและเน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 9.6 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 9.7 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพการสอนและ

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 9.8 ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านผู้บริหาร ประกอบด้วยมาตรฐาน 10 - 14 และมี 15 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

- 10.1 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการทำงาน
- 10.2 ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์
- 10.3 ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 10.4 ผู้บริหารมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

11.1 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูง ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

11.2 สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์

11.3 สถานศึกษามีการบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมและมีการตรวจสอบถ่วงดุล

11.4 สถานศึกษามีระบบและดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นไปกฏกระทรวง

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

12.1 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริหารที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

12.2 สถานศึกษามีการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

12.3 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

13.1 สถานศึกษามีหลักสูตรและเนื้อหาสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

13.2 สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

14.1 สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

14.2 สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ทั้งนี้การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสมศ. สถานศึกษาที่ได้รับการรับรองต้องมีคุณสมบัติ ได้แก่ 1) สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลประเมินคุณภาพภายนอกไม่ต่ำกว่าระดับดี หรือได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 2.75 จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน 2) สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดีขึ้นไปไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของมาตรฐานที่ประเมิน นั่นคือ จาก 14 มาตรฐาน สถานศึกษาต้องมีผลประเมินระดับดีขึ้นไปไม่ต่ำกว่า 11 มาตรฐาน และ 3) สถานศึกษาไม่มีผลการประเมินในมาตรฐานใดที่อยู่ในระดับปรับปรุง

ความเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการศึกษาของชาติกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่มุ่งพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาใน พ.ศ. 2547 รัฐบาลในขณะนั้นได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติขึ้น โดยมีอุดมการณ์และหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา จัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยการจัดการศึกษาสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่าง ปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปูกลูบเลี้ยงความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วน

มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว จึงมีการกำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ 3 มาตรฐานและ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้ มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน และมาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยมีโอกาสมิทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม มาตรฐานการศึกษาของชาติ 3 มาตรฐานดังกล่าวถือเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพของผลผลิต/ผลลัพธ์จากกระบวนการจัดการศึกษา เมื่อพิจารณามาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. เทียบเคียงกับตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ทั้ง 3 มาตรฐาน จะเห็นได้ว่า มาตรฐานการศึกษาของชาติเป็นกรอบแนวทางที่กำหนดไว้กว้างๆ ครอบคลุมทั้งสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ทั้งในการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเมื่อพิจารณาในระดับตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานในการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. มีความสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติโดยเฉพาะมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1-7 ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกด้านครูและผู้บริหาร มาตรฐานที่ 8-13 สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการบริหารสถานศึกษา ส่วนมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกมาตรฐานที่ 14 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษามี ความสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ในด้านการบริการวิชาการและการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุน แหล่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้

ความเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการศึกษาของชาติกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 เปรียบเทียบมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. กับมาตรฐานการศึกษาของชาติ

มาตรฐานการศึกษาของชาติ	มาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ.
มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ตัวบ่งชี้ 1.1 กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ตัวบ่งชี้ 1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม ตัวบ่งชี้ 1.3 ทักษะด้านการเรียนรู้และการปรับตัว ตัวบ่งชี้ 1.4 ทักษะทางสังคม ตัวบ่งชี้ 1.5 คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก	มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา ตัวบ่งชี้ 2.1 การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตัวบ่งชี้ 2.2 มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ ตัวบ่งชี้ 2.3 มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน	มาตรฐานด้านครูและผู้บริหาร มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่ได้รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ
มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ /สังคมแห่งความรู้ ตัวบ่งชี้ 3.1 การบริหารวิชาการและการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมกับชุมชนให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้ ตัวบ่งชี้ 3.2 การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ 3.3 การสร้างและจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม	มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

3. การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558)

สมศ. มีแนวคิดและหลักการในการประเมินคุณภาพนอกตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ความมั่นใจว่าผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกันไม่ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นใดก็ตาม โดยมีระบบการประกันคุณภาพเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวคิดและทิศทาง

1. ประเมินอิงเกณฑ์ตามจุดเน้นของสถานศึกษา
2. ประเมินจากผลการจัดการศึกษาเป็นหลัก ตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยให้น้ำหนักร้อยละ 75
3. ประเมินในเชิงกระบวนการ โดยให้น้ำหนักร้อยละ 25 เพื่อให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ครู เครื่องมืออุปกรณ์ คุณภาพและความพร้อมของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการประกันคุณภาพภายใน
4. ประเมินโดยวิธีการและข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และพัฒนาการ โดยพิชญพิจารณา (Peer Review)
5. ประเมินโดยการยืนยันรายงานการประเมินตนเองที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ เพื่อกระตุ้นให้การประกันคุณภาพภายในมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น
6. ลดจำนวนมาตรฐานและจำนวนตัวบ่งชี้โดยถ่ายโอนมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการให้อยู่ในระบบการประกันคุณภาพภายใน

หลักการพัฒนาตัวบ่งชี้

1. กำหนดตัวบ่งชี้ที่มุ่งการประเมินผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ มากกว่าปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ
2. คำนึงถึงลักษณะและประเภทของสถานศึกษา
3. เน้นตัวบ่งชี้ทั้งคุณภาพและปริมาณ ทั้งเชิงบวกและลบ
4. ตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัย ข้อจำกัด ตลอดจนวัฒนธรรม และความเป็นไทย
5. ให้มีตัวบ่งชี้พื้นฐานเท่าที่จำเป็น แต่ยังคงอำนาจจำแนก โดยเพิ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม
6. คำนึงความเชื่อมโยงระหว่างการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก

หลักเกณฑ์การกำหนดตัวบ่งชี้

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดตัวบ่งชี้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ข้อ 38 ซึ่งกำหนดให้ สมศ. ทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาแต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและครอบคลุมหลักเกณฑ์ในเรื่องต่อไปนี้ คือ 1) มาตรฐานที่วัดด้วยผลการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา 2) มาตรฐานที่วัดด้วยการบริหารจัดการการศึกษา 3) มาตรฐานที่วัดด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4) มาตรฐานที่วัดด้วยการประกันคุณภาพภายใน ความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกับมาตรฐานตามกฎกระทรวง แสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 ความสอดคล้องระหว่างตัวบ่งชี้และมาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ

กลุ่มตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้	มาตรฐานกฎกระทรวง
กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน	1. ผู้เรียนมีสุขภาพและสุขภาพจิตที่ดี	ผลการจัดการศึกษา
	2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	
	3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	
	4. ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น	
	5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน	
	6. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
	7. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา	การบริหารจัดการศึกษา
	8. พัฒนาการของการประกันคุณภาพในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด	การประกันคุณภาพภายใน
กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์	9. ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา	ผลการจัดการศึกษา
	10. ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา	
กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม	11. ผลการดำเนินงานโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา	
	12. ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐานรักษามาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา	การบริหารจัดการศึกษา

กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน หมายถึง กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประเมินภายใต้ภารกิจของสถานศึกษา โดยกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินบนพื้นฐานที่ทุกสถานศึกษาต้องมีและปฏิบัติได้ ซึ่งสามารถชี้ผลลัพธ์และผลกระทบได้ดี และมีความเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายใน

กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ หมายถึง กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลผลิต ตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา รวมถึงความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม หมายถึง กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางพัฒนาเพื่อร่วมกันชี้แนะ ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมีเป้าหมายที่แสดงถึงความเป็นผู้นำสังคม อาทิ การรักษาดี การบำรุงศาสนาและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ การส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติเป็นแบบอย่าง การสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง การส่งเสริมความร่วมมือในกรอบประชาคมอาเซียน การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม พลังงาน เศรษฐกิจ สุขภาพ ค่านิยม จิตสาธารณะ และความประหยัด รวมทั้งการแก้ปัญหาสังคม อาทิ ความขัดแย้ง อุบัติภัย และสิ่งเสพติด เป็นต้น

การกำหนดค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้

น้ำหนักตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงในตารางที่ 2.5 ดังนี้

ตารางที่ 2.5 น้ำหนักตัวบ่งชี้

กลุ่มตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้	น้ำหนักคะแนน
กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน	1. ผู้เรียนมีสุขภาพและสุขภาพจิตที่ดี	10
	2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	10
	3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	10
	4. ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น	10
	5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน	20
	6. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	10
	7. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา	5
	8. พัฒนาการของการประกันคุณภาพในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด	5
	รวมน้ำหนัก	80
กลุ่มตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์	9. ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจและ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา	5
	10. ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็น เอกลักษณ์ของสถานศึกษา	5
	รวมน้ำหนัก	10
กลุ่มตัวบ่งชี้ มาตรการส่งเสริม	11. ผลการดำเนินงานโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของ สถานศึกษา	5
	12. ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษา มาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ที่สอดคล้องกับแนวทางการ ปฏิรูปการศึกษา	5
	รวมน้ำหนัก	10
	รวมน้ำหนักทั้ง 12 ตัวบ่งชี้	100

ข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ใช้ประกอบการพิจารณา

ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2545- 2548) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานเฉลี่ย 3 ปีการศึกษาย้อนหลังก่อนการประเมิน (กรณีสถานศึกษาเปิดใหม่ที่มีการดำเนินงานไม่ครบ 3 ปีการศึกษา ให้ใช้ข้อมูลการดำเนินงานเฉลี่ย 2 ปีการศึกษาล่าสุด หรือหากมีการดำเนินงานไม่ครบ 2 ปีการศึกษา ให้ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงาน 1 ปีการศึกษาล่าสุดก่อนการประเมิน)

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพเป็นการนำผลคะแนนในรายตัวบ่งชี้มาเปรียบเทียบ ดังแสดงในตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 เกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน (เต็ม 5 คะแนน)	ระดับคุณภาพ
4.50 - 5.00	ดีมาก
3.75 - 4.49	ดี
3.00 - 3.75	พอใช้
2.50 - 2.99	ต้องปรับปรุง
0.00 - 2.49	ต้องปรับปรุงเร่งด่วน
ช่วงคะแนน (เต็ม 10 คะแนน)	ระดับคุณภาพ
9.00 - 10.00	ดีมาก
7.50 - 8.99	ดี
6.00 - 7.49	พอใช้
5.00 - 5.99	ต้องปรับปรุง
0.00 - 4.99	ต้องปรับปรุงเร่งด่วน
ช่วงคะแนน (เต็ม 20 คะแนน) เฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 5	ระดับคุณภาพ
16.00 - 20.00	ดีมาก
12.00 - 15.99	ดี
8.00 - 11.99	พอใช้
4.00 - 7.99	ต้องปรับปรุง
0.00 - 3.99	ต้องปรับปรุงเร่งด่วน
ช่วงคะแนน (เต็ม 2.5 คะแนน) เฉพาะตัวบ่งชี้ที่ 5.1-5.8	ระดับคุณภาพ
2.00 - 2.50	ดีมาก
1.50 - 1.99	ดี
1.0 - 1.49	พอใช้
0.50 - 0.99	ต้องปรับปรุง
0.00 - 0.49	ต้องปรับปรุงเร่งด่วน
ช่วงคะแนน (เต็ม 100 คะแนน)	ระดับคุณภาพ
90.00 - 100.00	ดีมาก
75.00 - 89.99	ดี
60.00 - 74.99	พอใช้
50.00 - 59.99	ต้องปรับปรุง
0.00 - 49.99	ต้องปรับปรุงเร่งด่วน

การรับรองมาตรฐาน

สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1. มีผลรวมคะแนนตั้งแต่ 80 ขึ้นไป
2. มีอย่างน้อย 10 ตัวบ่งชี้จากทั้งหมด 12 ตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป
3. ต้องไม่มีตัวบ่งชี้ที่อยู่ในระดับต้องปรับปรุงหรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน

ตอนที่ 3 คุณภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา

ผู้วิจัยนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความหมายของคุณภาพ 2) ความหมายของคุณภาพสถานศึกษา และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

ความหมายของคุณภาพ

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมาย คุณภาพ ว่าหมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลหรือสิ่งของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539) ให้ความหมายว่า คุณภาพ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตหรือบริการต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความพอใจให้แก่ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สรุปได้ว่า คุณภาพ หมายถึง คุณลักษณะของผลผลิตซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือสิ่งของที่เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตหรือหน่วยงานและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ความหมายของคุณภาพสถานศึกษา

ศิริชัย รัฐอนันต์พินิจ (2533) กล่าวถึง คุณภาพสถานศึกษา ว่าพิจารณาได้จากองค์ประกอบของสถานศึกษาใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารโรงเรียน 2) โปรแกรมการศึกษาและการจัดกิจกรรมนักเรียน 3) อาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ 4) สวัสดิการและบริการของโรงเรียน และ 5) ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือประชาชน

อามร จันทวานิช (2547) กล่าวว่า สถานศึกษาที่มีสังคม บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เป็นสถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ มีความพร้อมในด้านทรัพยากร วัสดุ เทคโนโลยี งบประมาณ และทรัพยากรบุคคลสามารถจัดการศึกษาได้อย่างดี ทั้งในด้านบริหารจัดการการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงตามมาตรฐานกำหนด และได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เป็นสถานศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งเป็นสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้ความช่วยเหลือชุมชนและสถานศึกษาอื่นในชุมชนได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา หลักสูตรและกิจกรรมของสถานศึกษา รวมทั้งสภาพแวดล้อมและการบริการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ คือ ครูซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 ส่วน ได้แก่ คุณภาพของตัวครู และคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลของครู ครูที่ดีต้องมีความรักศรัทธาในอาชีพ เมตตาและเอาใจใส่ ลูกศิษย์ เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับผู้ปกครองและชุมชนได้ดี และ สิ่งสำคัญที่สุดคือ ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน (ถ่ายทอดความรู้ และต่อยอดความรู้ให้ผู้เรียนได้) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญ

กับประโยชน์ที่จะเกิดกับลูกศิษย์เป็นอันดับแรก ครูต้องมีความเชื่อว่า “เด็กทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และ สามารถพัฒนาตนเองได้” จึงจะสามารถพัฒนากิจกรรม วิธีการ ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ บรรลุมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ของครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ตรง หมั่นปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมี ความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการดำรงชีวิต มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน พร้อมทั้ง จะเจริญเติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเป็น ที่ ยอมรับของสังคมและประเทศชาติในอนาคต การบริหารจัดการเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการ ดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย แต่จะบริหารและจัดการอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิภาคนั้น ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญ ที่สุด เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งหลาย เป็นผู้ที่มี เป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจนและมีความมุ่งมั่นที่จะ ไปสู่เป้าหมายนั้นให้ได้ ทুমเทพลังกาย และความคิดอย่าง เต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ ผู้ได้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการจัดการองค์กร บริหารจัดการให้มีครูสอนอย่างพอเพียง มอบหมายงาน ให้บุคลากรได้เหมาะกับศักยภาพ สอดรับกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วม ในการบริหาร ส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น ส่งเสริมการพัฒนา นวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์รอบด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในปัจจุบันสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารอีกประการหนึ่ง คือ การทำให้บุคลากรทุกคนใน สถานศึกษาตระหนักถึงหน้าที่ที่รับผิดชอบ แม้งานสอนจะเป็นงานหลัก แต่งานในหน้าที่พิเศษที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาผู้เรียนเป็นหน้าที่ที่ครูปฏิเสธไม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะทำให้ครู ทุกคนรักในงาน สอน มีการทำงานและเก็บงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดสารสนเทศ ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้ตาม ความมุ่งหมายทันการ กลุ่มบุคคลที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาหรืออาจเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจะทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินกิจการด้านต่างๆ ของสถานศึกษา อันหมายรวมทั้งการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล และหน้าที่อื่นตามที่ระเบียบกำหนด คุณภาพผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของ สถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาจะเป็นตัวสะท้อนคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาได้เป็นอย่างดี เพราะหลักสูตร สถานศึกษาจะมีการกำหนดจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระที่เรียน ตลอดจนวิธีการวัดและ ประเมินผลการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่งจะสะท้อนว่าผู้เรียน มีความรู้ความสามารถ เจตคติและพฤติกรรม ตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดไว้ หรือไม่หลักสูตรที่ดีควรคำนึงถึงบริบทของผู้เรียน ท้องถิ่นและ ชุมชน มีการบูรณาการสาระการเรียนรู้ หรือจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถและ ความสนใจของ ผู้เรียน และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนตามขีดความสามารถ ทำให้ ผู้เรียนมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา นอกจากนั้น สภาพแวดล้อมก็ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา สถานศึกษาที่มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อาคารเรียนที่ มั่นคงและสะอาด มีแหล่งเรียนรู้เพียงพอทำให้นักเรียนดำเนินชีวิตอยู่ในสถานศึกษาได้อย่างมีความสุข ปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลถึงความสำเร็จในการเรียนด้วย

Lezotte และคณะ (1995 อ้างถึงใน เก้าจกน กี่อวศ์, 2546) กล่าวถึงทฤษฎี 5 ปัจจัย (Five-factor) ในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ Harris and Jon (1995 อ้างถึงใน เก้าจกน กี่อวศ์, 2546) เสนอไว้ใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องเข้มแข็งและสนใจ

ในคุณภาพการเรียนการสอน และ 2) จุดเน้นในเรื่องการสอนที่ต้องได้รับความเข้าใจอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้น Lezotte และคณะ (1995 อ้างถึงใน เก็จนก เก็วงค์, 2546) ได้เสนอเพิ่มเติมอีก 3 ประเด็น ได้แก่ มีความเป็นระเบียบและบรรยากาศที่ปลอดภัยที่นำไปสู่การสอนและการเรียนรู้ 2) พฤติกรรมของครูส่งผลให้เกิดความคาดหวังว่านักเรียนทุกคนอย่างน้อยที่สุดจะได้รับทักษะและความรู้พื้นฐาน และ 3) การใช้การวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมิน

นอกจากนั้น Levine and Lezotte (1994 อ้างถึงใน เก็จนก เก็วงค์, 2546) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดมนำเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและบรรยากาศของสถานศึกษา ไว้ว่า วัฒนธรรมและบรรยากาศของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาจะมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นระเบียบ วัฒนธรรมการทำงานแก้ปัญหาและมีความสามัคคี ความร่วมมือ การเห็นพ้อง การสื่อสารของบุคลากรในองค์กรที่ถูกต้องคล่องตัว นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยที่สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและการติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนจะได้ประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ จัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนให้สมบูรณ์และเหมาะสม มีการพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล สำหรับเรื่องภาวะผู้นำนั้น ผู้นำควรสามารถคัดเลือกและแต่งตั้งบุคลากรอย่างเหมาะสม มีความเป็นอิสระ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก สามารถกำกับติดตามกิจกรรมของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอด้วยตนเอง รู้จักใช้เวลาและความสามารถในการปรับปรุงสถานศึกษา ให้การสนับสนุนและพัฒนาครูอาจารย์ จัดหาทรัพยากรให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และที่สำคัญคือการเป็นผู้นำด้านวิชาการ

ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2542) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาไว้ดังนี้ 1) ปัจจัยป้อน ได้แก่ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน บุคลากร และแหล่งทรัพยากรในการเรียนรู้ 2) ปัจจัยกระบวนการ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมนักเรียน การบริหาร และการจัดการการเงินและงบประมาณ อาคารสถานที่ และอุปกรณ์ทางการศึกษา สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการปฏิบัติงาน และ 3) ปัจจัยผลผลิต ได้แก่ ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ อารุง จันทวนิช (2542) ที่กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย หลักสูตรที่ยืดหยุ่นและมีความเป็นสากล กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครู บุคลากร การศึกษามีการผลิตและพัฒนาอย่างมีคุณภาพ และมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2541) กล่าวถึงสถานศึกษาที่มีคุณภาพว่าจะต้องเป็นสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องต่อไปนี้ 1) ความเป็นผู้นำระดับมีอาชีพ 2) มีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกัน 3) มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) มีการเรียนการสอนที่เข้มแข็ง 5) มีการสอนที่มีความมุ่งหมาย 6) มีความคาดหวังโดยรวมสูง 7) มีการเสริมแรงเชิงบวก 8) มีการติดตามความก้าวหน้า 9) ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อผู้เรียน 10) มีความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานศึกษาและการประสานงานที่เข้มแข็งทั่วองค์กร และ 11) มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ

จำรัส นองมาก (2531) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้ 1) บรรยากาศในสถานศึกษา สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลดีจะมีการจัดการที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีภายในสถานศึกษา กล่าวคือ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อความสำเร็จด้านวิชาการของนักเรียน ครูมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ อุทิศตนเองเพื่อการสอน นักเรียนมีโอกาสเรียนอย่างเต็มที่ ผู้บริหารและครูร่วมกันวางเป้าหมายเพื่อการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของนักเรียน 2) ครูร่วมมือกันเพิ่มพูนความรู้ของครู สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลควรกระตุ้นให้ครูได้ทำงานร่วมกันในด้านวิชาการ เสนอแนวทางการแก้ปัญหา และเพิ่มพูนความรู้ของครูในเนื้อหาของหลักสูตร วิธีการสอน การใช้สื่อ การวัดผล โดยเปิดโอกาสให้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ 3) การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลที่ดี ครูมีความสามารถในการใช้สื่ออย่างมี

ประสิทธิภาพ และร่วมกันผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยวัสดุที่มีอยู่แล้วและราคาไม่แพง 4) การแนะนำด้านวิชาการ สถานศึกษาที่มีประสิทธิผลดี ผู้บริหารและครูควรร่วมมือกันให้คำแนะนำด้านวิชาการในการนำไปใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และ 5) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน จะทำให้โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากชุมชนในทุกๆ ด้าน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วชิราภรณ์ ทะคะทิน (2551) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบสองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (องค์การมหาชน) ใน พ.ศ. 2549-2550 จำนวน 218 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ครูและผู้บริหาร ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรภายในแฝง 4 ตัวแปร คือ คุณภาพสถานศึกษา สมรรถนะของผู้บริหาร คุณลักษณะของครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวแปรภายนอกแฝง 1 ตัวแปร คือ บริบทของสถานศึกษา โดยตัวแปรแฝงวัดจากตัวแปรสังเกตได้ รวมทั้งหมด 12 ตัวแปร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีความเที่ยงในการวัดตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวตั้งแต่ .70-.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล ผลการวิจัย พบว่า 1) โมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมประกอบด้วย ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ สมรรถนะของผู้บริหารและการมีส่วนร่วมของชุมชน และตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมและอิทธิพลรวมสูงสุดต่อคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือสมรรถนะของผู้บริหาร 2) โมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไคสแควร์เท่ากับ 69.755 $p=.123$ ที่องศาอิสระเท่ากับ 38 ค่า GFI เท่ากับ .951 ค่า AGFI เท่ากับ .927 และค่า RMR เท่ากับ .136 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 29.3

มนทิพย์ ทรงกิตติพิศาล (2552) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูใน 14 จังหวัดภาคใต้ รวม 1,290 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ การสนับสนุนส่งเสริม ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การประกันคุณภาพ และพฤติกรรมการสอนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทุกปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 63.80

นฤทธิ์ แสงสุขสว่าง (2552) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 860 คน จาก 430 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครโดยรวมทั้ง 4 ปัจจัยสามารถทำนายประสิทธิผลได้ร้อยละ 99.70 ปัจจัยระดับบุคคลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมากที่สุดร้อยละ 99.30 รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยระดับนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ปัจจัยระดับสภาพแวดล้อม และปัจจัยระดับองค์การตามลำดับ และเมื่อพิจารณาขนาดและทิศทางรายปัจจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลทางบวก ได้แก่ โครงสร้างองค์การ

เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมภายใน ความผูกพันต่อองค์กร แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร และการปรับองค์การและนวัตกรรม

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2551) ได้ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน: การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน 680 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดละ 340 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลโรงเรียนจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) อิทธิพลทางตรง 4 ปัจจัย ได้แก่ สมรรถนะองค์การ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ บรรยากาศของโรงเรียน และภาวะผู้นำทางวิชาการ 2) อิทธิพลทางอ้อมมี 3 ปัจจัย ได้แก่ สมรรถนะขององค์การที่ส่งผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้กับบรรยากาศของโรงเรียน ภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผ่านกระบวนการเรียนรู้กับบรรยากาศของโรงเรียน และบรรยากาศของโรงเรียนที่ส่งผ่านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และ 3) อิทธิพลรวม 4 ปัจจัย คือ สมรรถนะองค์การ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ บรรยากาศโรงเรียน และภาวะผู้นำทางวิชาการ

พระมหาสารพงษ์ การุญ (2551) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี วัดตากฟ้า อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยนำเข้าด้านผู้บริหาร ซึ่งเป็นพระนักบริหาร นักพัฒนา นักการศึกษาที่มีความสามารถในการวางแผนงาน มีความเสียสละ ตัดสินใจด้วยความยุติธรรม ด้านครูมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านหลักสูตรครูเตรียมหลักสูตรก่อนใช้และประเมินผล ด้านอาคารสถานที่ มีการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ดี ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ และด้านสื่อการเรียนการสอน มีการนำสื่อมาใช้งานได้เหมาะสม 2) กระบวนการ ด้านผู้บริหารโรงเรียนมีการมอบหมายงานตามความถนัด ตรวจสอบงาน ประชุมแนะนำครู จัดหางบประมาณ อาคารสถานที่ อุปกรณ์เพียงพอ และแก้ปัญหารวดเร็ว ด้านครู มีการเตรียมเนื้อหาการสอน ใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน มีการรายงานผลการเรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้านการนิเทศครู มีการนิเทศภายในโดยการเยี่ยมชั้นเรียนและแนะนำเป็นรายบุคคล ด้านชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือบริจาคทรัพย์สินของ หน่วยงาน และเป็นลูกจ้างรายเดือน

ปณต เทพภิบาล (2552) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา เจ้าหน้าที่การศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชน คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา และผู้ปกครอง จำนวนกลุ่มละ 100 คน รวม 400 คน เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบหลักของความสำเร็จในการบริหาร กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้แทนนักเรียน ผู้แทนผู้ปกครอง และผู้แทนครูของแต่ละโรงเรียน จำนวน 648 คน เพื่อศึกษาปัจจัยและความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนเอกชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบหลักความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนเอกชน ได้แก่ ผู้บริหารเป็นผู้นำ นักเรียนมีคุณภาพ ครูมืออาชีพ การบริหารโรงเรียนแนวใหม่ ผู้ปกครองพึงพอใจและเชื่อมั่นในการบริหารโรงเรียน

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่ามีปัจจัยที่สำคัญดังนี้

1. ปัจจัยด้านบริบทของสถานศึกษา ประกอบด้วย อาคารสถานที่ ทรัพยากรการเรียนรู้ของโรงเรียน หลักสูตร และการจัดระบบสารสนเทศของโรงเรียน
2. ปัจจัยด้านคุณลักษณะของครู ประกอบด้วย ความรักศรัทธาในอาชีพครู เจตคติต่อการปฏิบัติงานของครู ความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และขวัญในการปฏิบัติงาน
3. ปัจจัยด้านการบริหาร ประกอบด้วย ความสามารถในการบริหารงานทั่วไป ความสามารถในการบริหารงานด้านวิชาการ และบุคลิกลักษณะของผู้บริหาร
4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านวิชาการ และทรัพยากรจากชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผล
การประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ. มีวิธีดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้
คุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด
ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขั้นตอนการดำเนินการ

การวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้มีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านระดับคุณภาพ ที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น
สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน จากฐานข้อมูลของ สมศ.
2. จัดเตรียมข้อมูลโดยการให้รหัสตามลักษณะของสถานศึกษาใน 8 ลักษณะ ได้แก่ ระดับ
คุณภาพ ที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน
3. ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษา
จำแนกตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน

1.2 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือข้อมูล
คุณภาพและลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากฐานข้อมูลของ สมศ.

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับระดับคุณภาพ ที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น
สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1.1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ
- 1.2 การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพ ใช้สถิติไคแอสแควร์ (Chi-Square)

2. การศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการ ประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

การวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีเป้าหมายเพื่อ
ศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพ
ภายนอก รอบแรกถึงรอบสามตามปัจจัยด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา
จำนวนครูผู้สอน และปัจจัยเชิงคุณภาพอื่นๆ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ขั้นตอนการดำเนินการ

1. รวบรวมข้อมูลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในด้านพัฒนาการของระดับคุณภาพ ที่ตั้ง ขนาด
ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน จากฐานข้อมูลของ สมศ.
2. จัดเตรียมข้อมูลโดยการให้รหัสตามลักษณะของสถานศึกษาใน 8 ลักษณะ ได้แก่
พัฒนาการของระดับคุณภาพ ที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวน
ครูผู้สอน

3. ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาจำแนกตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน

4. คัดเลือกสถานศึกษาที่มีพัฒนาการต่างกัน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) คงที่ทั้งสามรอบ 2) ดีขึ้น 3) ลดลง และ 4) เปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง

5. กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษา

6. สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของสถานศึกษาข้อ (4) เกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงหรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสถานศึกษา

2.2 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม มี 2 แหล่งคือ

1. ข้อมูลพัฒนาการของระดับคุณภาพและลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากฐานข้อมูลของ สมศ.

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ของสถานศึกษาที่มีพัฒนาการต่างกัน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) คงที่ 2) ดีขึ้น 3) ลดลง และ 4) เปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่

1. แบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของระดับคุณภาพ ที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา และจำนวนครูผู้สอน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพสถานศึกษา

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

2. การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพ ใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-Square)

3. การวิเคราะห์สาเหตุการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อของคุณภาพสถานศึกษา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

3. การพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล

การวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการ

1. กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน แนวทางในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

2. กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้สัมภาษณ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 5 ปี และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

3. ติดต่อประสานงานเพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์

4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด

5. สรุปผลการสัมภาษณ์

3.2 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการวิจัย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน แนวทางในการการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน แนวทางในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาศักยภาพการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ. ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนที่ 3 ผลการศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบแรกถึงรอบสาม และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. จำนวน 34,961 แห่ง ซึ่งสรุปได้ว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 30,459 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 87.12 ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 24,230 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40.70 เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 25,510 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 72.97 มีการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 22,100 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 63.21 และตั้งอยู่นอกเมือง จำนวน 28,194 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 80.64 ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
สังกัด		
- สพฐ.	30,459	87.12
- สช.	3,081	8.81
- อปท.	932	2.67
- กทม.	437	1.25
- สกอ.	52	0.15
รวม	34,961	100.00
ภูมิภาค		
- ตะวันออกเฉียงเหนือ	14,230	40.70
- กลาง	5,591	15.99
- ใต้	5,208	14.90
- เหนือ	3,741	10.70
- กรุงเทพฯ และปริมณฑล	2,457	7.03
- ตะวันออก	2,040	5.84
- ตะวันตก	1,694	4.85
รวม	34,961	100.00

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
ขนาด		
- เล็ก	25,510	72.97
- กลาง	7,353	21.03
- ใหญ่	1,405	4.02
- ใหญ่พิเศษ	693	1.98
รวม	34,961	100.00
ระดับชั้น		
- อนุบาล 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6	22,100	63.21
- อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3	7,582	21.69
- มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6	2,800	8.01
- ประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6	946	2.71
- อนุบาล 1 – อนุบาล 3	940	2.69
- อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6	293	0.84
- ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3	173	0.49
- มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3	81	0.23
- ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6	34	0.10
- มัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6	12	0.03
รวม	34,961	100.00
ที่ตั้ง		
- นอกเมือง	28,194	80.64
- ในเมือง	6,767	19.36
รวม	34,961	100.00

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสาม จำแนกตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน และจำนวนนักเรียน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ที่ตั้ง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสาม จำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 2 ประเภท ได้แก่ นอกเมือง และในเมือง สรุปได้ว่าระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามที่ตั้งของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 805.35, df=4 และ p=.00 เมื่อพิจารณาระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งนอกเมืองและในเมืองส่วนใหญ่มีคุณภาพระดับดี รองลงมา คือระดับพอใช้และระดับดีมาก ตามลำดับ แต่สัดส่วนของสถานศึกษาในแต่ละระดับคุณภาพมีความแตกต่างกันตามที่ตั้งของสถานศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา

ที่ตั้ง	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
นอกเมือง	2,033 (7.32)	22,780 (82.00)	2,897 (10.43)	58 (0.21)	14 (0.05)	27,782 (100.00)
ในเมือง	563 (9.00)	5,093 (81.37)	581 (9.28)	16 (0.26)	6 (0.10)	6,259 (100.00)
รวม	2,596 (7.63)	27,873 (81.88)	3,478 (10.22)	74 (0.22)	20 (0.06)	34,041 (100.00)

$\chi^2 = 805.35$, df=4 และ p=.00

2.2 ขนาด

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 4 ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ สรุปได้ว่า ระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 815.42, df=12 และ p=.00 เมื่อพิจารณาระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับพอใช้ และดีมาก ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับดีมาก และพอใช้ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุงหรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน ส่วนสถานศึกษาขนาดกลางยังมีบางแห่งที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุง แต่ไม่มีสถานศึกษาที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วน ในขณะที่สถานศึกษาขนาดเล็กยังมีบางแห่งที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุงหรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ขนาด	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
เล็ก	1,921 (7.79)	19,700 (79.85)	2,962 (12.01)	68 (0.28)	20 (0.08)	24,671 (100.00)
กลาง	421 (5.79)	6,372 (87.61)	474 (6.52)	6 (0.08)	0 (0.00)	7,273 (100.00)
ใหญ่	96 (6.84)	1,274 (90.74)	34 (2.42)	0 (0.00)	0 (0.00)	1,404 (100.00)
ใหญ่พิเศษ	158 (22.80)	527 (76.05)	8 (1.15)	0 (0.00)	0 (0.00)	693 (100.00)
รวม	2,596 (7.63)	27,873 (81.88)	3,478 (10.22)	74 (0.22)	20 (0.06)	34,041 (100.00)

$\chi^2 = 815.45$, df=12 และ p=.00

2.3 ระดับชั้น

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 10 ระดับชั้น ได้แก่ สถานศึกษาระดับอนุบาล 1 – อนุบาล 3, อนุบาล 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6, ประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6, มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ว่า ระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามระดับชั้นที่เปิดสอน โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 33,370.28, df=36 และ $p=0.00$ เมื่อพิจารณาระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาระดับอนุบาล 1 – อนุบาล 3, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 และประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับดีมากและระดับพอใช้ ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาระดับอนุบาล 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, ประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับพอใช้และระดับดีมาก ตามลำดับ แต่สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคุณภาพเพียงสองระดับ คือ ระดับดี และดีมาก ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีสถานศึกษาระดับอนุบาล 1 – อนุบาล 3 และประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุงหรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน และพบว่าไม่มีสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ ต้องปรับปรุงหรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอนของสถานศึกษา

ระดับชั้น	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุงเร่งด่วน	
อ.1 – อ.3	12 (30.00)	25 (62.50)	3 (7.50)	0 (0.00)	0 (0.00)	40 (100.00)
อ.1 – ป.6	1,887 (8.54)	17,656 (79.94)	2,478 (11.22)	54 (0.24)	11 (0.05)	22,086 (100.00)
อ.1 – ม.3	428 (5.65)	6,632 (87.50)	512 (6.76)	6 (0.08)	1 (0.01)	7,579 (100.00)
อ.1 – ม.6	45 (15.36)	211 (72.01)	36 (12.29)	1 (0.34)	0 (0.00)	293 (100.00)
ป.1 – ป.6	81 (8.59)	665 (70.52)	184 (19.51)	8 (0.85)	5 (0.53)	943 (100.00)
ป.1 – ม.3	11 (6.36)	149 (86.13)	12 (6.94)	0 (0.00)	1 (0.58)	173 (100.00)
ป.1 – ม.6	11 (32.35)	21 (61.76)	2 (5.88)	0 (0.00)	0 (0.00)	34 (100.00)
ม.1 – ม.3	2 (2.47)	55 (67.90)	19 (23.46)	5 (6.17)	0 (0.00)	81 (100.00)
ม.1 – ม.6	117 (4.18)	2,449 (87.46)	232 (8.29)	0 (0.00)	2 (0.07)	2,800 (100.00)
ม.4 – ม.6	2 (16.67)	10 (83.33)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	12 (100.00)
รวม	2,596 (7.63)	27,873 (81.88)	3,478 (10.22)	74 (0.22)	20 (0.06)	34,041 (100.00)

$$\chi^2 = 33,370.28, df=36 \text{ และ } p=0.00$$

2.4 สังกัด

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามสังกัดของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 5 สังกัด ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปได้ว่า ระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามสังกัดของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 8,745.55, df=16 และ p=.00 เมื่อพิจารณากระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับดีมากและระดับพอใช้ ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับพอใช้และระดับดีมาก ตามลำดับ ในขณะที่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คือ ระดับดีและระดับพอใช้ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุงหรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน และไม่มีสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุงเร่งด่วน ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามสังกัดของสถานศึกษา

สังกัด	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
กทม.	28 (6.41)	402 (91.99)	7 (1.60)	0 (0.00)	0 (0.00)	437 (100.00)
สกอ.	27 (60.00)	17 (37.78)	1 (2.22)	0 (0.00)	0 (0.00)	45 (100.00)
สช.	280 (12.57)	1,686 (75.67)	242 (10.86)	15 (0.67)	5 (0.22)	2,228 (100.00)
สพฐ.	2,212 (7.26)	24,988 (82.06)	3,180 (10.44)	57 (0.19)	15 (0.05)	30,452 (100.00)
อปท.	49 (5.57)	780 (88.74)	48 (5.46)	2 (0.23)	0 (0.00)	879 (100.00)
รวม	2,596 (7.63)	27,873 (81.88)	3,478 (10.22)	74 (0.22)	20 (0.06)	34,041 (100.00)

$\chi^2 = 8,745.55$, df=16 และ p=.00

2.5 ภูมิภาค

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 6 ภูมิภาค ได้แก่ สถานศึกษาในภาคกลาง ตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ รวมทั้งสถานศึกษาในกรุงเทพฯ และปริมณฑล สรุปได้ว่า ระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามภูมิภาค โดยไคสแควร์

(χ^2) มีค่าเท่ากับ 1,700.25, df=24 และ p=.00 เมื่อพิจารณาระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาในกรุงเทพฯ และปริมณฑล เป็นสถานศึกษาในภูมิภาคเดียวที่สถานศึกษาส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับดีมากและระดับพอใช้ ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาในภูมิภาคที่เหลือ ได้แก่ สถานศึกษาในภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี รองลงมา คือ ระดับพอใช้และระดับดีมาก ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา

ภูมิภาค	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
กรุงเทพฯและ ปริมณฑล	272 (12.80)	1,783 (83.91)	63 (2.96)	5 (0.24)	2 (0.09)	2,125 (100.00)
กลาง	383 (6.93)	4,528 (81.98)	601 (10.88)	9 (0.16)	2 (0.04)	5,523 (100.00)
ตะวันตก	90 (5.39)	1,406 (84.14)	172 (10.29)	1 (0.06)	2 (0.12)	1,671 (100.00)
ตะวันออก	122 (6.10)	1,725 (86.29)	148 (7.40)	2 (0.10)	2 (0.10)	1,999 (100.00)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,270 (9.04)	11,343 (80.76)	1,391 (9.90)	34 (0.24)	8 (0.06)	14,046 (100.00)
ใต้	254 (5.01)	4,091 (80.71)	705 (13.91)	17 (0.34)	2 (0.04)	5,069 (100.00)
เหนือ	205 (5.68)	2,997 (83.07)	398 (11.03)	6 (0.17)	2 (0.06)	3,608 (100.00)
รวม	2,596 (7.63)	27,873 (81.88)	3,478 (10.22)	74 (0.22)	20 (0.06)	34,041 (100.00)

$\chi^2 = 1,700.25$, df=24 และ p=.00

2.6 จังหวัด

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาใน 77 จังหวัด สรุปได้ว่า ระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 3,837, df=304 และ p=.00 ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามจังหวัด
ที่สถานศึกษาสังกัด

ลำดับที่	จังหวัด	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
1	กระบี่	15	215	36	0	0	266
2	กรุงเทพฯ	157	779	20	3	1	960
3	กาญจนบุรี	21	408	45	0	0	474
4	กาฬสินธุ์	61	514	67	0	1	643
5	กำแพงเพชร	9	374	67	0	0	450
6	ขอนแก่น	125	952	94	1	0	1,172
7	จันทบุรี	22	210	11	0	0	243
8	ฉะเชิงเทรา	34	280	43	0	1	358
9	ชลบุรี	22	375	20	2	0	419
10	ชัยนาท	34	165	8	0	0	207
11	ชัยภูมิ	64	630	94	5	2	795
12	ชุมพร	24	239	23	0	0	286
13	เชียงราย	55	548	65	0	0	668
14	เชียงใหม่	30	617	129	4	0	780
15	ตรัง	10	297	36	0	0	343
16	ตราด	3	115	9	0	0	127
17	ตาก	10	228	32	0	0	270
18	นครนายก	1	133	24	2	0	160
19	นครปฐม	47	265	11	0	1	324
20	นครพนม	37	407	62	4	1	511
21	นครราชสีมา	41	1,328	127	3	0	1,499
22	นครศรีธรรมราช	48	730	98	4	2	882
23	นครสวรรค์	48	456	90	2	1	597
24	นนทบุรี	31	177	3	0	0	211
25	นราธิวาส	14	341	81	2	0	438
26	น่าน	29	310	27	0	0	366
27	บึงกาฬ	31	193	16	0	0	240
28	บุรีรัมย์	19	813	100	3	0	935
29	ปทุมธานี	17	211	20	1	0	249
30	ประจวบคีรีขันธ์	18	228	27	0	0	273
31	ปราจีนบุรี	6	247	40	0	1	294
32	ปัตตานี	19	335	88	1	0	443
33	พระนครศรีอยุธยา	33	356	43	1	0	433
34	พะเยา	19	235	9	0	0	263

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามจังหวัด
ที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
35	พังงา	12	146	27	3	0	188
36	พัทลุง	30	263	11	1	0	305
37	พิจิตร	49	263	45	1	0	358
38	พิษณุโลก	21	413	54	0	0	488
39	เพชรบุรี	11	223	34	1	1	270
40	เพชรบูรณ์	50	488	51	0	0	589
41	แพร่	12	219	17	0	0	248
42	ภูเก็ต	8	69	2	0	0	79
43	มหาสารคาม	75	500	72	2	0	649
44	มุกดาหาร	7	214	54	2	0	277
45	แม่ฮ่องสอน	11	237	60	0	1	309
46	ยโสธร	72	303	38	2	1	416
47	ยะลา	5	173	117	1	0	296
48	ร้อยเอ็ด	157	649	71	2	0	879
49	ระนอง	3	74	21	1	0	99
50	ระยอง	12	232	8	0	0	252
51	ราชบุรี	30	319	34	0	1	384
52	ลพบุรี	9	345	41	2	1	398
53	ลำปาง	26	366	35	0	0	427
54	ลำพูน	12	211	20	0	1	244
55	เลย	27	374	91	2	1	495
56	ศรีสะเกษ	129	770	74	1	1	975
57	สกลนคร	94	536	51	3	1	685
58	สงขลา	31	531	83	2	0	647
59	สตูล	6	166	38	0	0	210
60	สมุทรปราการ	13	223	4	0	0	240
61	สมุทรสงคราม	6	88	7	0	0	101
62	สมุทรสาคร	7	128	5	1	0	141
63	สระแก้ว	23	266	17	0	0	306
64	สระบุรี	17	276	40	0	0	333
65	สิงห์บุรี	8	131	8	0	0	147
66	สุโขทัย	20	295	49	0	0	364
67	สุพรรณบุรี	25	421	24	1	0	471
68	สุราษฎร์ธานี	29	512	44	2	0	587

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามจังหวัด
ที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
69	สุรินทร์	47	748	53	0	0	848
70	หนองคาย	33	235	33	0	0	301
71	หนองบัวลำภู	34	266	37	0	0	337
72	อ่างทอง	9	157	14	0	0	180
73	อำนาจเจริญ	17	245	24	0	0	286
74	อุดรธานี	110	708	91	1	0	910
75	อุดรดิษฐ์	11	254	36	2	0	303
76	อุทัยธานี	44	167	36	0	0	247
77	อุบลราชธานี	90	958	142	3	0	1,193
รวม		2,596	27,873	3,478	74	20	34,041

$\chi^2 = 3,837.52$, $df=304$ และ $p=.00$

2.7 เขตพื้นที่การศึกษา

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาใน 225 เขตพื้นที่ สรุปได้ว่าระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 7,905.13, $df=896$ และ $p=.00$ ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
1	สพป.กระบี่	13	197	35	0	0	245
2	สพป.กรุงเทพฯ	92	284	12	3	1	392
3	สพป.กาญจนบุรี เขต 1	5	125	23	0	0	153
4	สพป.กาญจนบุรี เขต 2	6	97	7	0	0	110
5	สพป.กาญจนบุรี เขต 3	2	73	7	0	0	82
6	สพป.กาญจนบุรี เขต 4	8	80	6	0	0	94
7	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 1	25	149	15	0	0	189
8	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 2	24	140	19	0	1	184
9	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 3	12	165	23	0	0	200
10	สพป.กำแพงเพชร เขต 1	5	191	22	0	0	218
11	สพป.กำแพงเพชร เขต 2	3	148	44	0	0	195

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
12	สพป.ขอนแก่น เขต 1	18	132	30	0	0	180
13	สพป.ขอนแก่น เขต 2	31	170	14	0	0	215
14	สพป.ขอนแก่น เขต 3	16	168	14	0	0	198
15	สพป.ขอนแก่น เขต 4	15	150	21	1	0	187
16	สพป.ขอนแก่น เขต 5	43	219	6	0	0	268
17	สพป.จันทบุรี เขต 1	13	82	4	0	0	99
18	สพป.จันทบุรี เขต 2	6	102	6	0	0	114
19	สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1	17	129	9	0	0	155
20	สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 2	14	124	27	0	0	165
21	สพป.ชลบุรี เขต 1	5	109	2	0	0	116
22	สพป.ชลบุรี เขต 2	2	108	10	0	0	120
23	สพป.ชลบุรี เขต 3	10	98	7	2	0	117
24	สพป.ชัยนาท	34	147	8	0	0	189
25	สพป.ชัยภูมิ เขต 1	41	180	34	3	1	259
26	สพป.ชัยภูมิ เขต 2	21	227	23	2	1	274
27	สพป.ชัยภูมิ เขต 3	2	166	24	0	0	192
28	สพป.ชุมพร เขต 1	11	108	14	0	0	133
29	สพป.ชุมพร เขต 2	10	108	8	0	0	126
30	สพป.เชียงราย เขต 1	14	89	8	0	0	111
31	สพป.เชียงราย เขต 2	12	153	22	0	0	187
32	สพป.เชียงราย เขต 3	12	130	18	0	0	160
33	สพป.เชียงราย เขต 4	10	122	15	0	0	147
34	สพป.เชียงใหม่ เขต 1	16	96	5	0	0	117
35	สพป.เชียงใหม่ เขต 2	6	124	14	0	0	144
36	สพป.เชียงใหม่ เขต 3	0	116	44	1	0	161
37	สพป.เชียงใหม่ เขต 4	4	90	15	0	0	109
38	สพป.เชียงใหม่ เขต 5	1	71	23	3	0	98
39	สพป.เชียงใหม่ เขต 6	0	70	28	0	0	98
40	สพป.ตรัง เขต 1	5	143	12	0	0	160
41	สพป.ตรัง เขต 2	3	121	22	0	0	146
42	สพป.ตราด	3	99	9	0	0	111
43	สพป.ตาก เขต 1	7	98	9	0	0	114
44	สพป.ตาก เขต 2	2	101	20	0	0	123
45	สพป.นครนายก	1	120	23	2	0	146

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
46	สพป.นครปฐม เขต 1	15	116	6	0	1	138
47	สพป.นครปฐม เขต 2	24	120	3	0	0	147
48	สพป.นครพนม เขต 1	8	207	47	4	1	267
49	สพป.นครพนม เขต 2	28	145	14	0	0	187
50	สพป.นครราชสีมา เขต 1	4	150	5	0	0	159
51	สพป.นครราชสีมา เขต 2	4	163	16	0	0	183
52	สพป.นครราชสีมา เขต 3	6	170	15	0	0	191
53	สพป.นครราชสีมา เขต 4	5	171	25	1	0	202
54	สพป.นครราชสีมา เขต 5	5	190	30	1	0	226
55	สพป.นครราชสีมา เขต 6	4	170	10	0	0	184
56	สพป.นครราชสีมา เขต 7	10	197	22	1	0	230
57	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1	12	115	20	1	0	148
58	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 2	5	192	26	1	1	225
59	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 3	19	208	33	1	1	262
60	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 4	4	132	16	0	0	152
61	สพป.นครสวรรค์ เขต 1	39	122	14	0	1	176
62	สพป.นครสวรรค์ เขต 2	0	104	42	1	0	147
63	สพป.นครสวรรค์ เขต 3	8	180	33	1	0	222
64	สพป.นนทบุรี เขต 1	7	43	0	0	0	50
65	สพป.นนทบุรี เขต 2	12	82	3	0	0	97
66	สพป.นราธิวาส เขต 1	2	138	49	2	0	191
67	สพป.นราธิวาส เขต 2	9	107	18	0	0	134
68	สพป.นราธิวาส เขต 3	3	71	12	0	0	86
69	สพป.น่าน เขต 1	21	150	12	0	0	183
70	สพป.น่าน เขต 2	6	128	15	0	0	149
71	สพป.บึงกาฬ	31	169	16	0	0	216
72	สพป.บุรีรัมย์ เขต 1	6	177	28	0	0	211
73	สพป.บุรีรัมย์ เขต 2	4	215	13	1	0	233
74	สพป.บุรีรัมย์ เขต 3	5	206	14	0	0	225
75	สพป.บุรีรัมย์ เขต 4	4	147	42	2	0	195
76	สพป.ปทุมธานี เขต 1	0	106	16	0	0	122
77	สพป.ปทุมธานี เขต 2	14	80	4	1	0	99
78	สพป.ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1	5	112	14	0	0	131
79	สพป.ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2	13	86	10	0	0	109
80	สพป.ปราจีนบุรี เขต 1	1	117	21	0	0	139

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
81	สพป.ปราจีนบุรี เขต 2	3	103	15	0	1	122
82	สพป.ปัตตานี เขต 1	4	129	43	1	0	177
83	สพป.ปัตตานี เขต 2	7	107	37	0	0	151
84	สพป.ปัตตานี เขต 3	2	77	6	0	0	85
85	สพป.พระนครศรีอยุธยา เขต 1	17	175	9	1	0	202
86	สพป.พระนครศรีอยุธยา เขต 2	10	138	31	0	0	179
87	สพป.พะเยา เขต 1	5	91	2	0	0	98
88	สพป.พะเยา เขต 2	13	120	7	0	0	140
89	สพป.พังงา	12	127	27	3	0	169
90	สพป.พัทลุง เขต 1	20	108	3	0	0	131
91	สพป.พัทลุง เขต 2	10	117	8	1	0	136
92	สพป.พิจิตร เขต 1	39	107	10	0	0	156
93	สพป.พิจิตร เขต 2	10	127	25	0	0	162
94	สพป.พิษณุโลก เขต 1	7	113	15	0	0	135
95	สพป.พิษณุโลก เขต 2	5	111	18	0	0	134
96	สพป.พิษณุโลก เขต 3	5	147	18	0	0	170
97	สพป.เพชรบุรี เขต 1	3	86	18	1	1	109
98	สพป.เพชรบุรี เขต 2	6	107	13	0	0	126
99	สพป.เพชรบูรณ์ เขต 1	4	138	19	0	0	161
100	สพป.เพชรบูรณ์ เขต 2	24	129	12	0	0	165
101	สพป.เพชรบูรณ์ เขต 3	22	178	18	0	0	218
102	สพป.แพร่ เขต 1	5	89	3	0	0	97
103	สพป.แพร่ เขต 2	6	107	14	0	0	127
104	สพป.ภูเก็ต	6	52	2	0	0	60
105	สพป.มหาสารคาม เขต 1	24	159	20	0	0	203
106	สพป.มหาสารคาม เขต 2	48	168	13	2	0	231
107	สพป.มหาสารคาม เขต 3	1	115	33	0	0	149
108	สพป.มุกดาหาร	7	188	50	2	0	247
109	สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1	6	100	24	0	0	130
110	สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 2	5	127	36	0	1	169
111	สพป.ยโสธร เขต 1	64	119	11	0	0	194
112	สพป.ยโสธร เขต 2	8	152	27	2	1	190
113	สพป.ยะลา เขต 1	4	76	65	0	0	145
114	สพป.ยะลา เขต 2	1	44	42	0	0	87
115	สพป.ยะลา เขต 3	0	31	8	1	0	40

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้อง ปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
116	สพป.ร้อยเอ็ด เขต 1	45	182	12	0	0	239
117	สพป.ร้อยเอ็ด เขต 2	80	236	26	2	0	344
118	สพป.ร้อยเอ็ด เขต 3	30	163	31	0	0	224
119	สพป.ระนอง	3	65	20	1	0	89
120	สพป.ระยอง เขต 1	8	121	5	0	0	134
121	สพป.ระยอง เขต 2	4	83	3	0	0	90
122	สพป.ราชบุรี เขต 1	18	148	21	0	0	187
123	สพป.ราชบุรี เขต 2	10	137	12	0	1	160
124	สพป.ลพบุรี เขต 1	3	172	27	0	0	202
125	สพป.ลพบุรี เขต 2	6	142	11	2	1	162
126	สพป.ลำปาง เขต 1	10	113	15	0	0	138
127	สพป.ลำปาง เขต 2	10	134	11	0	0	155
128	สพป.ลำปาง เขต 3	5	81	8	0	0	94
129	สพป.ลำพูน เขต 1	6	117	5	0	1	129
130	สพป.ลำพูน เขต 2	4	73	15	0	0	92
131	สพป.เลย เขต 1	14	127	31	1	0	173
132	สพป.เลย เขต 2	5	130	33	1	1	170
133	สพป.เลย เขต 3	5	82	23	0	0	110
134	สพป.ศรีสะเกษ เขต 1	56	179	29	0	1	265
135	สพป.ศรีสะเกษ เขต 2	35	145	6	0	0	186
136	สพป.ศรีสะเกษ เขต 3	22	170	10	1	0	203
137	สพป.ศรีสะเกษ เขต 4	14	182	18	0	0	214
138	สพป.สกลนคร เขต 1	7	151	23	0	0	181
139	สพป.สกลนคร เขต 2	40	196	24	3	1	264
140	สพป.สกลนคร เขต 3	46	138	0	0	0	184
141	สพป.สงขลา เขต 1	6	141	19	0	0	166
142	สพป.สงขลา เขต 2	16	158	12	1	0	187
143	สพป.สงขลา เขต 3	5	179	51	1	0	236
144	สพป.สตูล	6	151	38	0	0	195
145	สพป.สมุทรปราการ เขต 1	8	111	2	0	0	121
146	สพป.สมุทรปราการ เขต 2	3	80	1	0	0	84
147	สพป.สมุทรสงคราม	5	72	7	0	0	84
148	สพป.สมุทรสาคร	5	109	5	1	0	120
149	สพป.สระแก้ว เขต 1	22	120	9	0	0	151

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
150	สพป.สระแก้ว เขต 2	1	122	7	0	0	130
151	สพป.สระบุรี เขต 1	6	109	23	0	0	138
152	สพป.สระบุรี เขต 2	9	128	16	0	0	153
153	สพป.สิงห์บุรี	7	116	7	0	0	130
154	สพป.สุโขทัย เขต 1	5	110	23	0	0	138
155	สพป.สุโขทัย เขต 2	14	139	24	0	0	177
156	สพป.สุพรรณบุรี เขต 1	4	135	12	1	0	152
157	สพป.สุพรรณบุรี เขต 2	9	130	7	0	0	146
158	สพป.สุพรรณบุรี เขต 3	9	120	5	0	0	134
159	สพป.สุราษฎร์ธานี เขต 1	13	123	13	0	0	149
160	สพป.สุราษฎร์ธานี เขต 2	10	176	19	0	0	205
161	สพป.สุราษฎร์ธานี เขต 3	4	154	11	2	0	171
162	สพป.สุรินทร์ เขต 1	25	214	19	0	0	258
163	สพป.สุรินทร์ เขต 2	14	239	12	0	0	265
164	สพป.สุรินทร์ เขต 3	6	217	12	0	0	235
165	สพป.หนองคาย เขต 1	24	117	17	0	0	158
166	สพป.หนองคาย เขต 2	8	84	15	0	0	107
167	สพป.หนองบัวลำภู เขต 1	23	170	22	0	0	215
168	สพป.หนองบัวลำภู เขต 2	11	81	8	0	0	100
169	สพป.อ่างทอง	7	138	12	0	0	157
170	สพป.อำนาจเจริญ	17	220	24	0	0	261
171	สพป.อุดรธานี เขต 1	9	200	37	1	0	247
172	สพป.อุดรธานี เขต 2	25	146	30	0	0	201
173	สพป.อุดรธานี เขต 3	35	172	11	0	0	218
174	สพป.อุดรธานี เขต 4	40	110	8	0	0	158
175	สพป.อุดรดิตถ์ เขต 1	7	158	15	0	0	180
176	สพป.อุดรดิตถ์ เขต 2	2	73	20	2	0	97
177	สพป.อุทัยธานี เขต 1	7	76	10	0	0	93
178	สพป.อุทัยธานี เขต 2	35	69	24	0	0	128
179	สพป.อุบลราชธานี เขต 1	7	234	25	1	0	267
180	สพป.อุบลราชธานี เขต 2	10	163	42	2	0	217
181	สพป.อุบลราชธานี เขต 3	41	162	8	0	0	211
182	สพป.อุบลราชธานี เขต 4	16	123	14	0	0	153
183	สพป.อุบลราชธานี เขต 5	13	205	47	0	0	265

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
184	สพม.เขต 01 (กรุงเทพฯ)	14	52	1	0	0	67
185	สพม.เขต 02 (กรุงเทพฯ)	13	37	0	0	0	50
186	สพม.เขต 03 (นนทบุรี, พระนครศรีอยุธยา)	8	37	3	0	0	48
187	สพม.เขต 04 (ปทุมธานี, สระบุรี)	3	37	1	0	0	41
188	สพม.เขต 05 (สิงห์บุรี, ลพบุรี, ชัยนาท)	2	56	5	0	0	63
189	สพม.เขต 06 (ฉะเชิงเทรา, สมุทรปราการ)	4	44	6	0	1	55
190	สพม.เขต 07 (ปราจีนบุรี, นครนายก, สระแก้ว)	0	49	5	0	0	54
191	สพม.เขต 08 (ราชบุรี, กาญจนบุรี)	2	50	3	0	0	55
192	สพม.เขต 09 (สุพรรณบุรี, นครปฐม)	6	52	2	0	0	60
193	สพม.เขต 10 (เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์)	3	51	4	0	0	58
194	สพม.เขต 11 (สุราษฎร์ธานี, ชุมพร)	4	62	0	0	0	66
195	สพม.เขต 12 (นครศรีธรรมราช, พัทลุง)	5	91	3	0	0	99
196	สพม.เขต 13 (ตรัง, กระบี่)	2	38	3	0	0	43
197	สพม.เขต 14 (พังงา, ภูเก็ต, ระนอง)	2	24	1	0	0	27
198	สพม.เขต 15 (นราธิวาส, ปัตตานี, ยะลา)	0	44	2	0	0	46
199	สพม.เขต 16 (สงขลา, สตูล)	3	49	1	0	0	53
200	สพม.เขต 17 (จันทบุรี, ตราด)	2	36	0	0	0	38
201	สพม.เขต 18 (ชลบุรี, ระยอง)	1	46	1	0	0	48
202	สพม.เขต 19 (เลย, หนองบัวลำภู)	1	41	9	0	0	51
203	สพม.เขต 20 (อุดรธานี)	1	60	4	0	0	65
204	สพม.เขต 21 (หนองคาย, บึงกาฬ)	1	54	1	0	0	56
205	สพม.เขต 22 (นครพนม, มุกดาหาร)	1	74	5	0	0	80
206	สพม.เขต 23 (สกลนคร)	0	44	2	0	0	46
207	สพม.เขต 24 (กาฬสินธุ์)	0	45	10	0	0	55
208	สพม.เขต 25 (ขอนแก่น)	0	85	8	0	0	93
209	สพม.เขต 26 (มหาสารคาม)	1	41	3	0	0	45
210	สพม.เขต 27 (ร้อยเอ็ด)	1	59	2	0	0	62
211	สพม.เขต 28 (ศรีสะเกษ, ยโสธร)	0	82	1	0	0	83
212	สพม.เขต 29 (อุบลราชธานี, อำนาจเจริญ)	1	79	6	0	0	86
213	สพม.เขต 30 (ชัยภูมิ)	0	38	4	0	0	42
214	สพม.เขต 31 (นครราชสีมา)	3	71	3	0	0	77
215	สพม.เขต 32 (บุรีรัมย์)	0	63	3	0	0	66
216	สพม.เขต 33 (สุรินทร์)	1	74	10	0	0	85
217	สพม.เขต 34 (เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน)	2	40	0	0	0	42
218	สพม.เขต 35 (ลำปาง, ลำพูน)	2	44	1	0	0	47

ตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	ระดับคุณภาพ					รวม (แห่ง)
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ต้องปรับปรุง เร่งด่วน	
219	สพม.เขต 36 (เชียงใหม่, พะเยา)	2	54	2	0	0	58
220	สพม.เขต 37 (แพร่, น่าน)	2	44	0	0	0	46
221	สพม.เขต 38 (สุโขทัย, ตาก)	1	43	3	0	0	47
222	สพม.เขต 39 (พิษณุโลก, อุตรดิตถ์)	3	51	3	0	0	57
223	สพม.เขต 40 (เพชรบูรณ์)	0	38	1	0	0	39
224	สพม.เขต 41 (กำแพงเพชร, พิจิตร)	1	54	8	0	0	63
225	สพม.เขต 42 (นครสวรรค์, อุทัยธานี)	3	54	3	0	0	60
รวม		2,596	27,873	3,478	74	20	34,041

$\chi^2 = 7,905.13$, $df=896$ และ $p=.00$

2.8 จำนวนครูผู้สอน

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสาม ตามจำนวนครูผู้สอน สรุปได้ว่า จำนวนครูผู้สอนมีผลต่อคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบเท่ากับ 0.080 และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.120 ทั้งนี้จำนวนครูผู้สอนสามารถทำนายคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 1.4 ดังแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ผลการศึกษาผลของจำนวนครูผู้สอนที่มีผลต่อคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอย ในรูปคะแนนดิบ		สัมประสิทธิ์การถดถอย ในรูปคะแนนมาตรฐาน		t	Sig.
	B	Std. Error	Beta			
ค่าคงที่	78.341	0.094			832.830	.00
จำนวนครูผู้สอน	0.080	0.004	0.120		22.561	.00
R Square = 0.014						

2.9 จำนวนนักเรียน

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสาม ตามจำนวนนักเรียน สรุปได้ว่า จำนวนนักเรียนมีผลต่อคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบเท่ากับ 0.004 และมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.121 ทั้งนี้จำนวนนักเรียนสามารถทำนายคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้ร้อยละ 1.5 ดังแสดงในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลการศึกษาผลของจำนวนนักเรียนที่มีผลต่อคะแนนผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอย ในรูปคะแนนดิบ		สัมประสิทธิ์การถดถอย ในรูปคะแนนมาตรฐาน	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	78.461	0.091		865.142	.00
จำนวนนักเรียน	0.004	0.000	0.121	22.820	.00
R Square = 0.015					

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

ผลการวิจัยในส่วนนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม และส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ดังต่อไปนี้

3.1 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

ผู้วิจัยแสดงพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ในตารางที่ 4.11 – 4.13 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.11 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

พัฒนาการ		จำนวน	ร้อยละ	
คงที่	คงที่ทั้งสามรอบ	ดี ดีมาก ดีมาก	358	1.22
		ดี ดี ดี	4,242	14.40
		พอใช้ พอใช้ พอใช้	403	1.37
		ปรับปรุง ปรับปรุง ต้องปรับปรุง หรือปรับปรุง ปรับปรุง ต้องปรับปรุงเร่งด่วน	1	0.00
	คงที่รอบสองและรอบสาม	ดีมาก ดีมาก	587	1.99
		ดี ดี	12,436	42.23
		พอใช้ พอใช้	518	1.76
		ดีขึ้น	ดีขึ้น 1 ระดับ	พอใช้ ดี
ดี ดีมาก	1,625			5.52
ดีขึ้น 2 ระดับ	ปรับปรุง ดี		2	0.01
	พอใช้ ดีมาก		161	0.55
ดีขึ้นต่อเนื่อง	ปรับปรุง พอใช้ ดี		21	0.07
	ปรับปรุง พอใช้ ดีมาก		2	0.01
	ปรับปรุง ดี ดีมาก		21	0.07
	พอใช้ ดี ดีมาก		980	3.33

ตารางที่ 4.11 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรกถึงรอบสาม (ต่อ)

พัฒนาการ		จำนวน	ร้อยละ	
ลดลง	ลดลง 1 ระดับ	พอใช้ ต้องปรับปรุง	32	0.11
		ดี พอใช้	2,329	7.91
		ดีมาก ดี	2,937	9.97
	ลดลง 2 ระดับ	ดี ต้องปรับปรุง	41	0.14
		ดีมาก พอใช้	217	0.74
	ลดลงต่อเนื่อง	ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง	3	0.01
		ดี พอใช้ ต้องปรับปรุงเร่งด่วน	1	0.00
เปลี่ยนแปลง แบบไม่มี ทิศทาง	อื่นๆ ลงๆ	ดี ดีมาก พอใช้	87	0.30
		ดี ดีมาก ต้องปรับปรุง	1	0.00
		ดี พอใช้ ดีมาก	32	0.11
		พอใช้ ดีมาก ดี	1,160	3.94
		พอใช้ ดีมาก ต้องปรับปรุง	2	0.01
		ปรับปรุง ดีมาก ดี	11	0.04
		ปรับปรุง ดีมาก พอใช้	7	0.02
		รวม	29,449	100

หมายเหตุ ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรก มี 3 ระดับ ได้แก่ ปรับปรุง พอใช้ และดี

ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสอง มี 4 ระดับ ได้แก่ ปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก

ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม มี 5 ระดับ ได้แก่ ต้องปรับปรุงเร่งด่วน ต้องปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก

ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากระดับพัฒนาการของผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรกถึงรอบสามเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ทั้งสามรอบ 2) กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ในรอบสอง และรอบสาม 3) กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น 1 ระดับ 4) กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น 2 ระดับ 5) กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น ต่อเนื่อง 6) กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง 1 ระดับ 7) กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง 2 ระดับ 8) กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง ต่อเนื่อง และ 9) กลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ซึ่งการจำแนกกลุ่มสถานศึกษาในลักษณะ ดังกล่าวอาจมีความซ้ำซ้อนกันบ้างในบางกลุ่ม เช่น สถานศึกษาในกลุ่มที่มีผลการประเมินคงที่ทั้งสามรอบ เป็น ดี ดี ดี จะเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษาที่มีผลการประเมินคงที่ในรอบสองและรอบสามที่มีผลการประเมินเป็น ดี ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจัดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ทำให้มีสถานศึกษาที่สามารถจัด กลุ่มพัฒนาการได้จำนวน 22,121 แห่ง ดังแสดงในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรกถึงรอบสาม

ระดับพัฒนาการ	จำนวน	ร้อยละ
คงที่ทั้งสามรอบ	5,004	22.62
คงที่ในรอบสอง และรอบสาม	8,538	38.60
ดีขึ้น 1 ระดับ	1,835	8.30
ดีขึ้น 2 ระดับ	129	0.58
ดีขึ้นต่อเนื่อง	1,024	4.63
ลดลง 1 ระดับ	4,123	18.64
ลดลง 2 ระดับ	164	0.74
ลดลงต่อเนื่อง	4	0.02
เปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง	1,300	5.88

ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจากระดับพัฒนาการของผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก ถึงรอบสาม ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ซึ่งสรุปได้ว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ จำนวน 13,542 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 61.22 มีคุณภาพคงที่ รองลงมา คือ มีคุณภาพลดลง ดีขึ้น และเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

ระดับพัฒนาการ	จำนวน	ร้อยละ
คงที่	13,542	61.22
ดีขึ้น	2,988	13.51
ลดลง	4,291	19.40
เปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง	1,300	5.88

3.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ จำแนกตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา โดยแบ่งพัฒนาการของระดับคุณภาพเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ที่ตั้ง

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 2 ประเภท ได้แก่ สถานศึกษานอกเมือง และในเมือง สรุปได้ว่า พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามที่ตั้งของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 146.76, df=3 และ $p=.00$ เมื่อพิจารณาพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐานทั้งนอกเมืองและในเมือง ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลง และมีพัฒนาการดีขึ้น ตามลำดับ แต่สัดส่วนของสถานศึกษาในแต่ละกลุ่มพัฒนาการมีความแตกต่างกันตามที่ตั้งของสถานศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามที่ตั้งของสถานศึกษา

ที่ตั้ง	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
	คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
นอกเมือง	11,067 (62.08)	2,544 (14.27)	3,226 (18.10)	991 (5.56)	17,828 (100.00)
ในเมือง	2,475 (57.65)	444 (10.34)	1,065 (24.81)	309 (7.20)	4,293 (100.00)
รวม	13,542 (61.22)	2,988 (13.51)	4,291 (19.40)	1,300 (5.88)	22,121 (100.00)

$\chi^2 = 146.76$, df=3 และ p=.00

3.2.2 ขนาด

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 4 ขนาด ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ สรุปได้ว่า พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 616.69, df=9 และ p=.00 เมื่อพิจารณาพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและมีพัฒนาการดีขึ้น ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ขนาด	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
	คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
เล็ก	2,762 (62.66)	385 (8.73)	880 (19.96)	381 (8.64)	4,408 (100.00)
กลาง	9,937 (61.74)	2,534 (15.74)	2,891 (17.96)	734 (4.56)	16,096 (100.00)
ใหญ่	552 (55.31)	39 (3.91)	301 (30.16)	106 (10.62)	998 (100.00)
ใหญ่พิเศษ	291 (47.01)	30 (4.85)	219 (35.38)	79 (12.76)	619 (100.00)
รวม	13,542 (61.22)	2,988 (13.51)	4,291 (19.40)	1,300 (5.88)	22,121 (100.00)

$\chi^2 = 616.69$, df=9 และ p=.00

3.2.3 ระดับชั้น

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สามารถรวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน ซึ่งประกอบด้วย สถานศึกษา 10 ระดับชั้น ได้แก่ สถานศึกษาระดับอนุบาล 1 – อนุบาล 3, อนุบาล 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6, ประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6, มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, มัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ว่าพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามระดับชั้นที่เปิดสอน โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 449.57, df=27 และ $p=0.00$ เมื่อพิจารณาพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาพบว่า สถานศึกษาระดับอนุบาล 1 – อนุบาล 3, อนุบาล 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, อนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 และประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและดีขึ้น ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3, ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ ในขณะที่สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการดีขึ้นและลดลง ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและดีขึ้น มีสัดส่วนเท่ากับสถานศึกษาที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง นอกจากนี้ยังพบว่า สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นสถานศึกษาระดับชั้นเดียวที่ไม่มีสถานศึกษาที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ดังแสดงในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จำแนกตามระดับชั้นของสถานศึกษา

ระดับชั้น	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
	คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
อ.1 – อ.3	10 (41.67)	6 (25.00)	7 (29.17)	1 (4.17)	24 (100.00)
อ.1 – ป.6	9,168 (61.01)	2,260 (15.04)	2,859 (19.02)	741 (4.93)	15,028 (100.00)
อ.1 – ม.3	3,054 (64.13)	553 (11.61)	816 (17.14)	339 (7.12)	4,762 (100.00)
อ.1 – ม.6	108 (55.10)	13 (6.63)	66 (33.67)	9 (4.59)	196 (100.00)
ป.1 – ป.6	365 (56.50)	97 (15.02)	166 (25.70)	18 (2.79)	646 (100.00)
ป.1 – ม.3	73 (63.48)	7 (6.09)	27 (23.48)	8 (6.96)	115 (100.00)

ตารางที่ 4.16 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามระดับชั้นของสถานศึกษา (ต่อ)

ระดับชั้น	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
	คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
ป.1 – ม.6	13 (54.17)	2 (8.33)	6 (25.00)	3 (12.50)	24 (100.00)
ม.1 – ม.3	21 (63.64)	7 (21.21)	5 (15.15)	0 (0.00)	33 (100.00)
ม.1 – ม.6	727 (56.53)	42 (3.27)	337 (26.21)	180 (14.00)	1,286 (100.00)
ม.4 – ม.6	3 (42.86)	1 (14.29)	2 (28.57)	1 (14.29)	7 (100.00)
รวม	13,542 (61.22)	2,988 (13.51)	4,291 (19.40)	1,300 (5.88)	22,121 (100.00)

$\chi^2 = 449.57$, $df=27$ และ $p=.00$

3.2.4 สังกัด

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามสังกัด ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 5 สังกัด ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปได้ว่า พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามสังกัดของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 154.48, $df=12$ และ $p=.00$ เมื่อพิจารณาพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและมีพัฒนาการดีขึ้น ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการดีขึ้น และมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ ในขณะที่สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ รองลงมา คือ มีพัฒนาการลดลง และมีพัฒนาการดีขึ้นซึ่งมีสัดส่วนเท่ากับสถานศึกษาที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ดังแสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามสังกัดของสถานศึกษา

สังกัด	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
	คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
กทม.	215 (55.70)	16 (4.15)	139 (36.01)	16 (4.15)	386 (100.00)
สกอ.	24 (70.59)	7 (20.59)	1 (2.94)	2 (5.88)	34 (100.00)
สช.	881 (59.33)	137 (9.23)	363 (24.44)	104 (7.00)	1,485 (100.00)
สพฐ.	12,101 (61.44)	2,779 (14.11)	3,673 (18.65)	1,143 (5.80)	19,696 (100.00)
อปท.	321 (61.73)	49 (9.42)	115 (22.12)	35 (6.73)	520 (100.00)
รวม	13,542 (61.22)	2,988 (13.51)	4,291 (19.40)	1,300 (5.88)	22,121 (100.00)

$\chi^2 = 154.48$, df=12 และ p=.00

3.2.5 ภูมิภาค

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษา 6 ภูมิภาค ได้แก่ สถานศึกษาในภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ รวมทั้งสถานศึกษาในกรุงเทพฯ และปริมณฑล สรุปได้ว่า พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามภูมิภาคของสถานศึกษา โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 502.79, df=18 และ p=.00 เมื่อพิจารณาพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาในภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ ร่องลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและดีขึ้น ตามลำดับ ส่วนสถานศึกษาในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ ร่องลงมา คือ มีพัฒนาการลดลงและมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ ในขณะที่สถานศึกษาในภาคกลาง ส่วนใหญ่มีพัฒนาการของระดับคุณภาพอยู่ในระดับคงที่ ร่องลงมา คือ มีพัฒนาการดีขึ้นและลดลง ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา

ภูมิภาค	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
	คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
กรุงเทพฯและปริมณฑล	877 (53.74)	107 (6.56)	477 (29.23)	171 (10.48)	1,632 (100.00)
กลาง	2,058 (59.22)	630 (18.13)	578 (16.63)	209 (6.01)	3,475 (100.00)
ตะวันตก	658 (63.21)	135 (12.97)	205 (19.69)	43 (4.13)	1,041 (100.00)
ตะวันออก	838 (63.73)	140 (10.65)	223 (16.96)	114 (8.67)	1,315 (100.00)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	5,613 (61.76)	1,447 (15.92)	1,587 (17.46)	442 (4.86)	9,089 (100.00)
ใต้	1,923 (61.42)	319 (10.19)	673 (21.49)	216 (6.90)	3,131 (100.00)
เหนือ	1,575 (64.60)	210 (8.61)	548 (22.48)	105 (4.31)	2,438 (100.00)
รวม	13,542 (61.22)	2,988 (13.51)	4,291 (19.40)	1,300 (5.88)	22,121 (100.00)

$\chi^2 = 502.79$, $df=18$ และ $p=.00$

3.2.6 จังหวัด

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาใน 77 จังหวัด สรุปได้ว่า พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 1,991.90, $df=228$ และ $p=.00$ ดังแสดงในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด

ลำดับที่	จังหวัด	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
1	กระบี่	66	17	41	17	141
2	กรุงเทพฯ	451	51	245	77	824
3	กาญจนบุรี	163	45	62	15	285
4	กาฬสินธุ์	276	92	67	5	440
5	กำแพงเพชร	157	51	41	6	255

ตารางที่ 4.19 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
6	ขอนแก่น	431	199	79	35	744
7	จันทบุรี	129	19	25	26	199
8	ฉะเชิงเทรา	157	32	60	12	261
9	ชลบุรี	189	25	43	18	275
10	ชัยนาท	83	47	5	1	136
11	ชัยภูมิ	317	84	97	12	510
12	ชุมพร	105	35	34	13	187
13	เชียงราย	299	36	125	31	491
14	เชียงใหม่	310	22	158	26	516
15	ตรัง	100	11	69	26	206
16	ตราด	51	11	10	2	74
17	ตาก	113	19	23	4	159
18	นครนายก	63	7	27	4	101
19	นครปฐม	131	33	53	15	232
20	นครพนม	235	36	80	8	359
21	นครราชสีมา	605	58	199	68	930
22	นครศรีธรรมราช	382	96	75	12	565
23	นครสวรรค์	194	125	42	15	376
24	นนทบุรี	65	5	62	28	160
25	นราธิวาส	221	18	50	5	294
26	น่าน	169	34	36	7	246
27	บึงกาฬ	89	25	18	16	148
28	บุรีรัมย์	359	37	147	38	581
29	ปทุมธานี	81	6	56	12	155
30	ประจวบคีรีขันธ์	108	19	33	7	167
31	ปราจีนบุรี	94	19	31	11	155
32	ปัตตานี	149	27	53	2	231
33	พระนครศรีอยุธยา	150	30	70	24	274
34	พะเยา	112	20	25	7	164
35	พังงา	69	9	30	14	122
36	พัทลุง	143	23	21	31	218
37	พิจิตร	136	59	42	15	252
38	พิษณุโลก	185	59	46	13	303
39	เพชรบุรี	110	16	38	8	172

ตารางที่ 4.19 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
40	เพชรบูรณ์	247	47	56	26	376
41	แพร่	111	16	37	7	171
42	ภูเก็ต	38	5	7	1	51
43	มหาสารคาม	236	56	101	58	451
44	มุกดาหาร	63	21	41	3	128
45	แม่ฮ่องสอน	101	27	34	2	164
46	ยโสธร	221	75	34	4	334
47	ยะลา	91	11	87	4	193
48	ร้อยเอ็ด	362	131	99	20	612
49	ระนอง	31	2	23	7	63
50	ระยอง	112	15	22	26	175
51	ราชบุรี	164	36	49	9	258
52	ลพบุรี	127	16	58	13	214
53	ลำปาง	236	28	53	7	324
54	ลำพูน	131	14	34	6	185
55	เลย	184	37	85	11	317
56	ศรีสะเกษ	394	141	81	21	637
57	สกลนคร	317	83	57	21	478
58	สงขลา	200	13	109	50	372
59	สตูล	73	8	28	11	120
60	สมุทรปราการ	83	8	41	32	164
61	สมุทรสงคราม	42	8	15	5	70
62	สมุทรสาคร	66	4	20	7	97
63	สระแก้ว	106	19	32	19	176
64	สระบุรี	143	27	33	15	218
65	สิงห์บุรี	47	16	19	5	87
66	สุโขทัย	132	44	37	13	226
67	สุพรรณบุรี	202	45	36	28	311
68	สุราษฎร์ธานี	255	44	46	23	368
69	สุรินทร์	414	55	68	18	555
70	หนองคาย	100	28	35	16	179
71	หนองบัวลำภู	121	26	33	16	196
72	อ่างทอง	61	7	27	18	113
73	อำนาจเจริญ	118	31	17	1	167

ตารางที่ 4.19 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามจังหวัดที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	จังหวัด	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
74	อุดรธานี	317	136	100	42	595
75	อุดรดิตถ์	106	13	46	12	177
76	อุทัยธานี	89	42	24	8	163
77	อุบลราชธานี	454	96	149	29	728
รวม		13,542	2,988	4,291	1,300	22,121

$\chi^2 = 1,991.90$, $df=228$ และ $p=.00$

3.2.7 เขตพื้นที่การศึกษา

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สามารถรวมทั้งสิ้นจำนวน 22,121 แห่ง จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด ซึ่งประกอบด้วยสถานศึกษาใน 225 เขตพื้นที่ สรุปได้ว่า พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความแตกต่างกันตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด โดยไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 3,566.09, $df=672$ และ $p=.00$ ดังแสดงในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
1	สพป.กระบี่	60	17	37	16	130
2	สพป.กรุงเทพฯ	174	30	90	33	327
3	สพป.กาญจนบุรี เขต 1	54	6	28	4	92
4	สพป.กาญจนบุรี เขต 2	46	10	18	0	74
5	สพป.กาญจนบุรี เขต 3	28	5	8	4	45
6	สพป.กาญจนบุรี เขต 4	28	24	2	4	58
7	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 1	98	33	15	1	147
8	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 2	68	42	18	1	129
9	สพป.กาฬสินธุ์ เขต 3	92	16	23	2	133
10	สพป.กำแพงเพชร เขต 1	90	24	20	4	138
11	สพป.กำแพงเพชร เขต 2	58	26	18	1	103
12	สพป.ขอนแก่น เขต 1	56	45	12	7	120
13	สพป.ขอนแก่น เขต 2	86	54	5	6	151
14	สพป.ขอนแก่น เขต 3	79	35	10	2	126
15	สพป.ขอนแก่น เขต 4	65	23	22	6	116

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
16	สพป.ขอนแก่น เขต 5	126	38	17	8	189
17	สพป.จันทบุรี เขต 1	41	13	14	10	78
18	สพป.จันทบุรี เขต 2	75	6	9	8	98
19	สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 1	86	18	20	4	128
20	สพป.ฉะเชิงเทรา เขต 2	64	14	31	6	115
21	สพป.ชลบุรี เขต 1	46	5	10	8	69
22	สพป.ชลบุรี เขต 2	63	6	15	3	87
23	สพป.ชลบุรี เขต 3	56	11	10	3	80
24	สพป.ชัยนาท	79	46	5	1	131
25	สพป.ชัยภูมิ เขต 1	102	43	38	4	187
26	สพป.ชัยภูมิ เขต 2	110	29	25	3	167
27	สพป.ชัยภูมิ เขต 3	89	12	16	5	122
28	สพป.ชุมพร เขต 1	44	16	23	9	92
29	สพป.ชุมพร เขต 2	54	17	8	4	83
30	สพป.เชียงราย เขต 1	54	11	14	1	80
31	สพป.เชียงราย เขต 2	80	7	31	13	131
32	สพป.เชียงราย เขต 3	68	6	36	11	121
33	สพป.เชียงราย เขต 4	76	7	27	2	112
34	สพป.เชียงใหม่ เขต 1	58	5	14	7	84
35	สพป.เชียงใหม่ เขต 2	72	5	18	2	97
36	สพป.เชียงใหม่ เขต 3	47	3	47	3	100
37	สพป.เชียงใหม่ เขต 4	48	2	23	6	79
38	สพป.เชียงใหม่ เขต 5	26	3	25	0	54
39	สพป.เชียงใหม่ เขต 6	35	1	25	2	63
40	สพป.ตรัง เขต 1	51	7	29	7	94
41	สพป.ตรัง เขต 2	43	3	35	12	93
42	สพป.ตราด	47	11	7	0	65
43	สพป.ตาก เขต 1	51	15	5	2	73
44	สพป.ตาก เขต 2	49	3	16	1	69
45	สพป.นครนายก	60	7	26	3	96
46	สพป.นครปฐม เขต 1	55	11	17	10	93
47	สพป.นครปฐม เขต 2	64	21	31	4	120
48	สพป.นครพนม เขต 1	116	12	54	0	182
49	สพป.นครพนม เขต 2	100	24	21	6	151

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
50	สพป.นครราชสีมา เขต 1	58	6	27	18	109
51	สพป.นครราชสีมา เขต 2	85	7	30	8	130
52	สพป.นครราชสีมา เขต 3	92	9	24	5	130
53	สพป.นครราชสีมา เขต 4	67	6	34	5	112
54	สพป.นครราชสีมา เขต 5	82	9	35	8	134
55	สพป.นครราชสีมา เขต 6	88	9	11	5	113
56	สพป.นครราชสีมา เขต 7	95	10	24	7	136
57	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1	55	21	11	3	90
58	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 2	92	24	17	2	135
59	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 3	117	27	27	5	176
60	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 4	83	11	11	1	106
61	สพป.นครสวรรค์ เขต 1	48	56	13	8	125
62	สพป.นครสวรรค์ เขต 2	48	16	20	3	87
63	สพป.นครสวรรค์ เขต 3	78	52	9	1	140
64	สพป.นนทบุรี เขต 1	9	2	21	8	40
65	สพป.นนทบุรี เขต 2	31	2	27	9	69
66	สพป.นราธิวาส เขต 1	82	8	26	3	119
67	สพป.นราธิวาส เขต 2	76	7	11	0	94
68	สพป.นราธิวาส เขต 3	58	3	10	0	71
69	สพป.น่าน เขต 1	84	24	14	4	126
70	สพป.น่าน เขต 2	69	10	18	2	99
71	สพป.บึงกาฬ	83	25	17	15	140
72	สพป.บุรีรัมย์ เขต 1	58	19	34	5	116
73	สพป.บุรีรัมย์ เขต 2	108	6	32	14	160
74	สพป.บุรีรัมย์ เขต 3	99	5	30	10	144
75	สพป.บุรีรัมย์ เขต 4	69	6	43	7	125
76	สพป.ปทุมธานี เขต 1	37	0	29	5	71
77	สพป.ปทุมธานี เขต 2	34	5	22	6	67
78	สพป.ประจวบคีรีขันธ์ เขต 1	56	11	14	3	84
79	สพป.ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2	42	8	16	3	69
80	สพป.ปราจีนบุรี เขต 1	46	6	21	5	78
81	สพป.ปราจีนบุรี เขต 2	41	13	4	5	63
82	สพป.ปัตตานี เขต 1	53	5	29	2	89
83	สพป.ปัตตานี เขต 2	48	12	20	0	80
84	สพป.ปัตตานี เขต 3	44	5	3	0	52

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
85	สพป.พระนครศรีอยุธยา เขต 1	63	14	30	11	118
86	สพป.พระนครศรีอยุธยา เขต 2	73	13	32	11	129
87	สพป.พะเยา เขต 1	42	7	6	1	56
88	สพป.พะเยา เขต 2	62	13	13	3	91
89	สพป.พังงา	67	9	27	14	117
90	สพป.พัทลุง เขต 1	64	12	8	10	94
91	สพป.พัทลุง เขต 2	67	11	9	17	104
92	สพป.พิจิตร เขต 1	62	46	9	5	122
93	สพป.พิจิตร เขต 2	63	13	24	9	109
94	สพป.พิษณุโลก เขต 1	52	32	15	2	101
95	สพป.พิษณุโลก เขต 2	46	15	11	7	79
96	สพป.พิษณุโลก เขต 3	69	11	18	4	102
97	สพป.เพชรบุรี เขต 1	47	5	17	1	70
98	สพป.เพชรบุรี เขต 2	55	10	18	5	88
99	สพป.เพชรบูรณ์ เขต 1	72	3	24	7	106
100	สพป.เพชรบูรณ์ เขต 2	70	19	14	9	112
101	สพป.เพชรบูรณ์ เขต 3	89	25	17	4	135
102	สพป.แพร่ เขต 1	49	11	10	1	71
103	สพป.แพร่ เขต 2	56	5	21	4	86
104	สพป.ภูเก็ต	24	4	6	1	35
105	สพป.มหาสารคาม เขต 1	75	22	31	12	140
106	สพป.มหาสารคาม เขต 2	101	33	32	31	197
107	สพป.มหาสารคาม เขต 3	46	1	28	9	84
108	สพป.มุกดาหาร	53	20	37	3	113
109	สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 1	48	12	11	0	71
110	สพป.แม่ฮ่องสอน เขต 2	51	15	22	0	88
111	สพป.ยโสธร เขต 1	105	60	11	3	179
112	สพป.ยโสธร เขต 2	104	15	20	1	140
113	สพป.ยะลา เขต 1	47	6	46	3	102
114	สพป.ยะลา เขต 2	21	3	35	0	59
115	สพป.ยะลา เขต 3	15	1	6	0	22
116	สพป.ร้อยเอ็ด เขต 1	109	31	23	7	170
117	สพป.ร้อยเอ็ด เขต 2	151	73	38	7	269
118	สพป.ร้อยเอ็ด เขต 3	88	26	28	1	143

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
119	สพป.ระนอง	30	2	20	7	59
120	สพป.ระยอง เขต 1	67	5	12	11	95
121	สพป.ระยอง เขต 2	34	10	6	14	64
122	สพป.ราชบุรี เขต 1	75	20	24	5	124
123	สพป.ราชบุรี เขต 2	74	15	19	2	110
124	สพป.ลพบุรี เขต 1	80	5	35	8	128
125	สพป.ลพบุรี เขต 2	38	11	14	5	68
126	สพป.ลำปาง เขต 1	74	7	26	1	108
127	สพป.ลำปาง เขต 2	90	14	14	2	120
128	สพป.ลำปาง เขต 3	57	7	5	0	69
129	สพป.ลำพูน เขต 1	74	8	15	4	101
130	สพป.ลำพูน เขต 2	47	5	15	2	69
131	สพป.เลย เขต 1	64	15	31	4	114
132	สพป.เลย เขต 2	61	10	35	4	110
133	สพป.เลย เขต 3	45	10	15	0	70
134	สพป.ศรีสะเกษ เขต 1	122	53	33	11	219
135	สพป.ศรีสะเกษ เขต 2	83	40	10	3	136
136	สพป.ศรีสะเกษ เขต 3	76	24	10	2	112
137	สพป.ศรีสะเกษ เขต 4	92	21	15	2	130
138	สพป.สกลนคร เขต 1	76	7	21	6	110
139	สพป.สกลนคร เขต 2	123	34	27	6	190
140	สพป.สกลนคร เขต 3	102	42	4	8	156
141	สพป.สงขลา เขต 1	69	4	21	13	107
142	สพป.สงขลา เขต 2	64	5	36	27	132
143	สพป.สงขลา เขต 3	52	3	47	4	106
144	สพป.สตูล	70	8	27	9	114
145	สพป.สมุทรปราการ เขต 1	46	2	24	15	87
146	สพป.สมุทรปราการ เขต 2	27	6	10	10	53
147	สพป.สมุทรสงคราม	36	6	14	4	60
148	สพป.สมุทรสาคร	56	4	17	6	83
149	สพป.สระแก้ว เขต 1	58	17	17	7	99
150	สพป.สระแก้ว เขต 2	42	2	15	9	68
151	สพป.สระบุรี เขต 1	52	14	15	3	84
152	สพป.สระบุรี เขต 2	72	12	16	11	111

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
153	สพป.สิงห์บุรี	38	15	18	5	76
154	สพป.สุโขทัย เขต 1	45	17	17	3	82
155	สพป.สุโขทัย เขต 2	74	19	18	5	116
156	สพป.สุพรรณบุรี เขต 1	69	13	18	12	112
157	สพป.สุพรรณบุรี เขต 2	71	14	10	6	101
158	สพป.สุพรรณบุรี เขต 3	46	17	3	3	69
159	สพป.สุราษฎร์ธานี เขต 1	67	17	13	6	103
160	สพป.สุราษฎร์ธานี เขต 2	87	14	16	11	128
161	สพป.สุราษฎร์ธานี เขต 3	77	10	14	5	106
162	สพป.สุรินทร์ เขต 1	121	24	25	2	172
163	สพป.สุรินทร์ เขต 2	156	15	14	6	191
164	สพป.สุรินทร์ เขต 3	118	15	14	3	150
165	สพป.หนองคาย เขต 1	54	19	20	9	102
166	สพป.หนองคาย เขต 2	40	9	13	4	66
167	สพป.หนองบัวลำภู เขต 1	87	16	23	11	137
168	สพป.หนองบัวลำภู เขต 2	34	10	6	4	54
169	สพป.อ่างทอง	56	6	21	18	101
170	สพป.อำนาจเจริญ	111	31	17	1	160
171	สพป.อุดรธานี เขต 1	72	12	36	11	131
172	สพป.อุดรธานี เขต 2	68	26	26	10	130
173	สพป.อุดรธานี เขต 3	82	60	19	11	172
174	สพป.อุดรธานี เขต 4	76	38	11	6	131
175	สพป.อุดรดิตถ์ เขต 1	67	7	19	10	103
176	สพป.อุดรดิตถ์ เขต 2	31	6	23	1	61
177	สพป.อุทัยธานี เขต 1	31	10	6	1	48
178	สพป.อุทัยธานี เขต 2	46	31	15	6	98
179	สพป.อุบลราชธานี เขต 1	105	5	33	10	153
180	สพป.อุบลราชธานี เขต 2	70	14	40	4	128
181	สพป.อุบลราชธานี เขต 3	91	41	8	7	147
182	สพป.อุบลราชธานี เขต 4	72	13	21	1	107
183	สพป.อุบลราชธานี เขต 5	99	21	39	5	164
184	สพม.เขต 01 (กรุงเทพฯ)	31	3	9	11	54
185	สพม.เขต 02 (กรุงเทพฯ)	20	2	6	16	44
186	สพม.เขต 03 (นนทบุรี, พระนครศรีอยุธยา)	13	1	5	7	26

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
187	สพม.เขต 04 (ปทุมธานี, สระบุรี)	14	0	6	2	22
188	สพม.เขต 05 (สิงห์บุรี, ลพบุรี, ชัยนาท)	16	1	10	0	27
189	สพม.เขต 06 (ฉะเชิงเทรา, สมุทรปราการ)	13	0	11	8	32
190	สพม.เขต 07 (ปราจีนบุรี, นครนายก, สระแก้ว)	9	0	6	5	20
191	สพม.เขต 08 (ราชบุรี, กาญจนบุรี)	16	0	6	5	27
192	สพม.เขต 09 (สุพรรณบุรี, นครปฐม)	19	2	9	7	37
193	สพม.เขต 10 (เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์)	14	2	7	5	28
194	สพม.เขต 11 (สุราษฎร์ธานี, ชุมพร)	14	2	4	1	21
195	สพม.เขต 12 (นครศรีธรรมราช, พัทลุง)	29	8	10	5	52
196	สพม.เขต 13 (ตรัง, กระบี่)	10	1	8	5	24
197	สพม.เขต 14 (พังงา, ภูเก็ต, ระนอง)	6	1	6	0	13
198	สพม.เขต 15 (นราธิวาส, ปัตตานี, ยะลา)	10	1	1	2	14
199	สพม.เขต 16 (สงขลา, สตูล)	12	0	4	7	23
200	สพม.เขต 17 (จันทบุรี, ตราด)	12	0	4	9	25
201	สพม.เขต 18 (ชลบุรี, ระยอง)	15	0	11	3	29
202	สพม.เขต 19 (เลย, หนองบัวลำภู)	10	1	7	3	21
203	สพม.เขต 20 (อุดรธานี)	15	0	6	2	23
204	สพม.เขต 21 (หนองคาย, บึงกาฬ)	11	0	3	4	18
205	สพม.เขต 22 (นครพนม, มุกดาหาร)	25	1	9	2	37
206	สพม.เขต 23 (สกลนคร)	13	0	4	0	17
207	สพม.เขต 24 (กาฬสินธุ์)	11	0	11	1	23
208	สพม.เขต 25 (ขอนแก่น)	13	0	13	5	31
209	สพม.เขต 26 (มหาสารคาม)	9	0	6	5	20
210	สพม.เขต 27 (ร้อยเอ็ด)	12	0	7	5	24
211	สพม.เขต 28 (ศรีสะเกษ, ยโสธร)	22	0	7	1	30
212	สพม.เขต 29 (อุบลราชธานี, อำนาจเจริญ)	19	0	6	2	27
213	สพม.เขต 30 (ชัยภูมิ)	12	0	10	0	22
214	สพม.เขต 31 (นครราชสีมา)	24	1	7	12	44
215	สพม.เขต 32 (บุรีรัมย์)	20	1	8	2	31
216	สพม.เขต 33 (สุรินทร์)	15	0	15	7	37
217	สพม.เขต 34 (เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน)	14	1	6	6	27
218	สพม.เขต 35 (ลำปาง, ลำพูน)	17	0	6	3	26
219	สพม.เขต 36 (เชียงราย, พะเยา)	19	1	18	4	42
220	สพม.เขต 37 (แพร่, น่าน)	20	0	5	2	27
221	สพม.เขต 38 (สุโขทัย, ตาก)	11	2	2	5	20

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาสังกัด (ต่อ)

ลำดับที่	เขตพื้นที่การศึกษา	พัฒนาการของระดับคุณภาพ				รวม (แห่ง)
		คงที่	ดีขึ้น	ลดลง	เปลี่ยนแปลง แบบไม่มีทิศทาง	
222	สพม.เขต 39 (พิษณุโลก, อุตรดิตถ์)	16	0	5	1	22
223	สพม.เขต 40 (เพชรบูรณ์)	13	0	1	4	18
224	สพม.เขต 41 (กำแพงเพชร, พิจิตร)	17	1	8	1	27
225	สพม.เขต 42 (นครสวรรค์, อุทัยธานี)	24	1	3	3	31
รวม		13,542	2,988	4,291	1,300	22,121

$\chi^2 = 3,566.09$, $df=672$ และ $p=.00$

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ได้ข้อสรุปว่า สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสามนั้นเป็นสิ่งที่หาข้อสรุปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโรงเรียน โดยปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ความแตกต่างของผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียน และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ในโรงเรียน เนื่องจากการประเมินในแต่ละรอบนั้นมีระยะเวลาห่างกัน โดยเฉพาะหากพิจารณาตั้งแต่รอบแรกถึงรอบสามแล้วมีระยะเวลาห่างกันค่อนข้างมาก โรงเรียนมีทั้งการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ครูและบุคลากรมีการโอนย้าย การบรรจุใหม่ และการเกษียณอายุราชการ นักเรียนที่เข้าเรียนแต่ละรุ่นมีความแตกต่างกัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ทั้งการสื่อสาร เทคโนโลยี สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วย ความแตกต่างของตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินและความแตกต่างของผู้ประเมินภายนอกทั้งสามรอบ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของสถานศึกษา ดังนี้

3.3.1 การพัฒนาโรงเรียนตามข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งจากการประเมินภายในและการประเมินภายนอก โดยโรงเรียนนำข้อเสนอแนะที่ได้มาประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรรับทราบ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด ซึ่งหากโรงเรียนมีการดำเนินการดังกล่าวแล้วจะทำให้สามารถพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีทิศทาง สามารถเสริมจุดเด่นที่มีอยู่ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพและมีการดำเนินงานที่เป็นไปตามมาตรฐาน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนไม่ผ่านผลสัมฤทธิ์นักเรียน จึงได้ทำแผนพัฒนาระดับผลสัมฤทธิ์
ตอนนี้ผล O-NET สูงกว่าระดับประเทศ 3 กลุ่มจาก 5 กลุ่มแล้ว”

“โรงเรียนมีผลงานที่ดีจากการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะที่ได้ ตอนนี้โรงเรียนได้คะแนน
การประเมินพัฒนาการจากต้นสังกัด 9.13 คะแนนเป็นอันดับ 2 ของเขต”

“โรงเรียนมีการประเมินคุณภาพภายในจากต้นสังกัด ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
สำหรับการปรับปรุงพัฒนา และเตรียมพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก”

3.3.2 การวางแผนดำเนินงานของโรงเรียนอย่างมีทิศทาง โรงเรียนมีการศึกษาคู่มือการประเมินคุณภาพ แล้วจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดจึงทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีทิศทางที่เป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพ ทั้งยังเป็นการลดภาระงานในการจัดเตรียมเอกสารและเตรียมความพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกอีกด้วย ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนศึกษาคู่มือประเมิน แล้วทำตามนั้นทำให้โรงเรียน
เดินไปในทิศทางเดียวกับการประเมิน”

“ทำอะไรต้องรู้ก่อนว่าจะทำอะไร เพื่ออะไร เลยคู่มือเป็นเข็มทิศ พอทำตามคู่มือ
ผลจึงดี และไม่ต้องเหนื่อยมาเตรียมประเมิน เพราะทำตามคู่มืออยู่แล้ว”

3.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

1. ระบบการบริหารโรงเรียนที่ดี มีความชัดเจนตามกระบวนการ PDCA โดยโรงเรียนมีการพิจารณาคู่มือลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน เอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น มาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมิน ตลอดจนความคาดหวัง/ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของโรงเรียน จากนั้นจึงกำหนดแผนการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่กำหนด แล้วจึงดำเนินงานตามแผนที่จัดทำขึ้นโดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีการกำกับติดตาม แก้ปัญหา และประเมินผลที่เกิดขึ้นตามตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงปรับปรุงพัฒนาตามผลการประเมิน ซึ่งหากโรงเรียนมีระบบการบริหารที่ดีดังกล่าวจะส่งผลให้โรงเรียนประสบความสำเร็จได้ดี แม้ว่าจะเปลี่ยนผู้บริหารหรือครูก็ตาม แต่หากระบบการบริหารของโรงเรียนไม่เป็นไปตามกระบวนการดังกล่าวแล้วจะทำให้โรงเรียนไม่มีเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน ไม่มีการติดตามตรวจสอบประเมิน และพัฒนาการดำเนินงาน โรงเรียนจะมีคุณภาพที่ไม่ดี ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ประเมินมาแล้ว 3 รอบ ใช้ผู้บริหารโรงเรียนมาแล้ว 4 คน ระบบดี ผลเลวดีทั้ง 3 รอบ”

“PDCA --- Plan Do Check Act คือตัวช่วยให้ดีขึ้นอย่างชัดเจน”

“โรงเรียนดีขึ้นเพราะได้แก้ปัญหา โดยนำข้อมูลของปีการศึกษาที่ผ่านมาพิจารณา
ว่ากลุ่มสาระใดมีปัญหาผลสัมฤทธิ์ต่ำ แล้ววางแผนทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
เช่น มีปัญหาเด็กอ่านหนังสือไม่คล่องจึงจัดโครงการรักการอ่าน”

“โรงเรียนมีการวิเคราะห์และแก้ปัญหา เช่น การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หากกลุ่มสาระใดมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ
โรงเรียนจะร่วมกันกำหนดวิธีการ/แนวทางในการแก้ปัญหา”

2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีม และกระจายอำนาจในการทำงานผ่านรองผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้ที่รับผิดชอบงานแต่ละด้านของโรงเรียน ได้แก่ งานบริหาร งานบุคคล งานการเงิน และงบประมาณ งานวิชาการ งานปกครอง และงานธุรการ (กิจการนักเรียน) เพื่อให้เกิดการกระจายงาน และความรับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียน จากนั้นจึงจัดโครงสร้างการบริหารงาน การจัดทีมงาน การวางแผนการทำงาน การกำกับติดตามและประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุงงานที่ได้รับมอบหมาย การบริหารดังกล่าวมีการระดมความคิด การร่วมประชุม การปรึกษาหารือช่วยเหลือกันแก้ปัญหาเพื่อให้งานสำเร็จโดยการสนทนาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง บุคลากรมีโอกาสดำเนินการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการทำงาน ซึ่งโรงเรียนที่มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการทำงานที่มีคุณภาพดีที่สุดในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ถ้ากระจายงาน ให้ทุกคนได้ช่วยกัน ไม่ปล่อยให้เป็นภาระของคนใดคนหนึ่ง จะทำให้งานสำเร็จ”

“คนเดียวใจหายวังเวง แต่หลายคนช่วยกันทำให้มีกำลังใจสู้ งานก็เสร็จ
เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของตัวเอง และช่วยกัน”

นอกจากนั้นแล้ว การบริหารแบบมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่หรือขนาดใหญ่พิเศษ ที่ต้องมีการบริหารที่มีการสร้างความเข้าใจอย่างทั่วถึง และมีการกระจายอำนาจลงสู่งาน/กลุ่มงาน เน้นการประสานงานและความร่วมมือ โดยผู้บริหารต้องรู้จักเข้าใจครูและบุคลากรในโรงเรียนแล้วมอบหมายงานที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ ความถนัดและความสนใจ จากนั้นมีการนิเทศ กำกับติดตามผ่านการประชุมที่ทุกคนเข้าร่วม ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนใหญ่เปรียบเหมือนครอบครัวใหญ่ พ่อแม่มีลูกหลายคน
บางวันไม่เจอลูก จึงต้องมอบหน้าที่ให้ลูกแต่ละคนไปทำ
แต่ต้องให้ลูกรู้หน้าที่ของตนเองและมีความรับผิดชอบ”

3. วัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ บุคลากรยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือกัน ไม่ติเตียนมุ่งร้ายหรืออิจฉาริษยา และมีเป้าหมายที่การทำงานและผลงานที่มีคุณภาพ จะทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพของโรงเรียนเป็นหลัก ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“อะไรที่ทำแล้วดี ช่วยให้นักเรียนดีขึ้น พวกเราพร้อมใจกันทำหมด ไม่มีขัดแย้งขัดขาน”
“ถ้าทุกคนทำเพื่อคุณภาพ จะไม่เกี่ยงงาน ไม่ถามว่าทำไมต้องทำ ทำแล้วได้อะไร”

4. การนิเทศงาน โรงเรียนที่มีคุณภาพจะมีระบบของการนิเทศที่ดี ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งการนิเทศอาจประกอบด้วย 1) การนิเทศจากต้นสังกัด เช่น คณะกรรมการที่ อบจ. แต่งตั้ง 2) การนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารที่มีการติดตามนิเทศงานจะส่งผลให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นและตั้งใจในการทำงาน 3) การนิเทศของบุคลากรในโรงเรียน เช่น การนิเทศระหว่างเพื่อนครูในกลุ่มสาระเดียวกัน หรือการนิเทศโดยครูที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับหรือครูหัวหน้ากลุ่มสาระ หรือการนิเทศในสายชั้นเดียวกัน ซึ่งการนิเทศทั้ง 3 รูปแบบทำให้บุคลากรได้ทราบจุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา แนวปฏิบัติที่ดีของผู้อื่น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการทำงานให้สำเร็จได้ในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ทำงานให้ดี ต้องมีคนมาตรวจ มาดู เพื่อให้รู้ว่าดีอย่างไร แย่อย่างไร แก้ไขอย่างไร”
“มีหลายตามาดู ทำให้เห็นกว้างขึ้น ทำเองก็คิดว่าดีแล้ว ถ้าให้คนอื่นมาดูอาจไม่ดีก็ได้”

5. คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่ดีประสบความสำเร็จมักมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะภาวะผู้นำทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่ม สามารถบริหารงานโดยสร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นที่เคารพ ไว้วางใจ เป็นที่ปรึกษาที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้กำลังใจ เห็นอกเห็นใจ ร่วมลงมือปฏิบัติงานกับครู เป็นแบบอย่างในการทำงานและการปฏิบัติตน มีมนุษยสัมพันธ์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู ไม่สร้างความขัดแย้งแตกแยก รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงาน/ชุมชนภายนอกโรงเรียน มีการกำกับติดตามประเมินผล และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการบริหารงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งครูมักขาดขวัญและกำลังใจ เพราะงบประมาณน้อย บุคลากรน้อย และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ขาดความพร้อม ผู้บริหารจึงมีหน้าที่หลักและเป็นกลไกสำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจ นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพไม่ติดนักพบว่า เกิดจากปัจจัยหลักคือการขาดผู้อำนวยการโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนขาดผู้นำ ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หรือผู้กำหนดทิศทางของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนไม่มีทิศทางและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าการให้ครูเป็นผู้รักษาการแทนผู้อำนวยการนั้นไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนได้ เนื่องจากไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหาร จึงทำงานตามความคุ้นเคยหรือตามสามัญสำนึก นอกจากการขาดผู้อำนวยการโรงเรียนแล้ว โรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ติดนักยังให้ข้อมูลว่าผู้บริหารของโรงเรียนมีอายุมาก อยู่ในวัยใกล้เกษียณ จึงไม่ทุ่มเทกับการบริหารโรงเรียน ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนและกลุ่มโรงเรียน รวมทั้งไม่

ส่งบุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ขาดระบบในการบริหารโรงเรียน บุคลากรไม่ทุ่มเทตั้งใจทำงานและขาดโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรโรงเรียนอื่นๆ ทั้งยังขาดความสัมพันธ์ที่ดีและความร่วมมือช่วยเหลือจากโรงเรียนอื่นและชุมชน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“บางอย่างโรงเรียนอื่นไม่ทำ แต่ที่นี่ทำ เพราะผู้บริหารคิดริเริ่มขึ้น
จนโรงเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก มีคนมาดูงานตลอด”
“ผู้บริหารบริหารโรงเรียนแบบครอบครัว ครูทำอะไร ผู้บริหารทำด้วย
ไม่แบ่งแยก ครูได้มีกำลังใจทำงาน”
“โรงเรียนขาดนักการและเจ้าหน้าที่ธุรการ ผู้อำนวยการจึงทำงานธุรการเองและช่วยล้างห้องน้ำด้วย
จนครูคุยกันว่า ผอ.ยังทำ ครูก็ต้องทำด้วย ถ้าปล่อยให้ ผอ.ทำ เราก็อาย”
“ผอ. คือผู้อำนวยการความสะอาด”
“ผู้บริหารประสานงานกับองค์กรภายนอกทำให้การขับเคลื่อนโรงเรียนง่ายขึ้น”
“ผอ. มีผลต่อคุณภาพโรงเรียน ได้ ผอ. ดี เก่ง โรงเรียนจะดี”
“ผอ. เป็นผู้ขับเคลื่อนโรงเรียน ถ้ามีความตั้งใจทำงานจริง แม้ครูจะเหนื่อย
แต่ทำแล้วเห็นผลงาน ครูจะร่วมมือทำงานเพื่อโรงเรียน”
“โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ผอ. อยู่ในทุกการประชุม”
“ผู้อำนวยการต้องกระจายงานแต่เข้ามามีส่วนร่วมในทุกงาน
ถ้ามอบแต่รองผู้อำนวยการ งานจะไม่สำเร็จ”
“ผู้อำนวยการเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาโรงเรียน”
“ภาวะผู้นำสำคัญมาก ชุมชนต้องการผู้บริหารที่เชี่ยวชาญทางวิชาการ
สามารถประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย”
“ผอ. ดี ไปราชการแล้วยังกลับมาทำงานที่โรงเรียนต่อจนมีดีค่า
ครูเลยเห็นเป็นแบบอย่างทุ่มเททำงานกันเต็มที่”
“ผอ. ทำงานด้วยกัน ไม่ใช่สั่งอย่างเดียว”
“โรงเรียนที่เคยดังบางแห่ง พอเปลี่ยนผู้บริหาร DOWN ลงเลย
เพราะผู้บริหารเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูทำงาน”
“ผู้บริหารต้องพาและทำงานไปกับครู”
“ถ้าครูหรือโรงเรียนไม่ดี ผู้อำนวยการต้องรับผิดชอบ เพราะการพัฒนาโรงเรียนให้ดี
เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของผู้อำนวยการ”
“ถ้า ผอ. ไม่เก่ง ไม่มีวิสัยทัศน์ โรงเรียนจะไม่ดี
เพราะโรงเรียนไม่มีทิศทาง ครูทำอะไร หมดไฟ”
“การเปลี่ยนผู้บริหารบ่อยๆ ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียน
ขาดความต่อเนื่อง คุณภาพจะไม่ดี”
“โรงเรียนขาดผู้นำ เหมือนขาดหัวเรือ ไม่รู้ว่าจะทำอะไร อย่างไร”
“ผอ. มีแค่ประชุมกรรมการสถานศึกษาภาคเรียนละครั้ง รวมปีละ 2 ครั้ง
ไม่เคยร่วมกิจกรรมกับชุมชนเลย ความสัมพันธ์กับชุมชนไม่ดี
แล้วชุมชนจะมาร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียนทำไม”

6. ความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน โดยมีการประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการทำงาน และเน้นการมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีความร่วมมือในหลายระดับ ได้แก่ ระดับหมวดหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับสายชั้นหรือระดับชั้น ระดับฝ่ายหรืองานที่รับผิดชอบ และระดับโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีระบบ มีการกำกับติดตามความก้าวหน้า และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันท่วงที โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมทั้งการรับรู้รับทราบ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมดำเนินงาน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมภาคภูมิใจกับ

ความสำเร็จของงาน ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกรัก จิตสำนึกความเป็นเจ้าของให้กับบุคลากรของโรงเรียน จึงส่งผลให้บุคลากรร่วมมือทำงานเพื่อให้โรงเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ทำงานแบบรักกันและกัน ร่วมทั้งสุขและทุกข์ด้วยกัน งานจะสำเร็จ โรงเรียนจะดี”

“ทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจให้งานของโรงเรียน”

“ลงเรือลำเดียวกัน ต้องช่วยกันพาย ไม่ปล่อยให้เรือจม”

“ถ้ารู้สึกว่าเป็นเจ้าของงาน จะทุ่มเททำงานเต็มที่”

“อดีตครูใหญ่ของโรงเรียนยังมาช่วยทำงานที่โรงเรียนทุกวัน

แม้ปัจจุบันจะอายุมากถึง 85 ปีแล้ว”

7. การประสานงานและติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรในโรงเรียน หน่วยงาน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างทั่วถึงทั้งในลักษณะการประชุมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการจัดทำเอกสารเผยแพร่ผ่าน website และเครือข่ายสังคมออนไลน์ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนไม่ได้มีแค่คนเดียว ต้องทำให้ทุกคนได้รับรู้ รับทราบ

ข้อมูลความเคลื่อนไหวของโรงเรียน จะได้ไปทิศทางเดียวกัน”

“เดี๋ยวนี้มีช่องทางให้ติดต่อกันได้เยอะ และง่าย ทั้ง Facebook

ทั้ง Line มีข่าวอะไร ก็รู้ทั่วถึงกันทันทีเลยทำได้ทันเวลา”

3.3.4 ปัจจัยเกี่ยวกับครู ดังต่อไปนี้

1. ความรู้และประสบการณ์ของครู ครูที่จบการศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงกับรายวิชาที่สอน และมีประสบการณ์การสอนจะส่งผลให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ครูที่มีประสบการณ์มากสามารถเป็นพี่เลี้ยง เป็นต้นแบบ และเป็นตัวอย่างแก่ครูรุ่นน้องได้ทั้งในด้านการสอนและการทำงาน ในส่วนของครูที่สอนในรายวิชาที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาโดยตรงนั้น ครูที่ได้เรียนรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูที่จบตรงสาขาวิชาหรือได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจะสอนนักเรียนได้ผลดี ในขณะที่ครูที่ได้รับมอบหมายให้สอนไม่ตรงสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาอาจมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการสอนที่ไม่ถูกต้องลึกซึ้ง จึงส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนและโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูที่โรงเรียนจะสอนตรงกับสาขาที่จบ โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์

และวิทยาศาสตร์ เนื้อหาจึงแน่น เด็กจะเก่ง”

“โรงเรียนยังไม่ค่อยดัดนัก ครูส่วนใหญ่เป็นครูใหม่ เพิ่งบรรจุยังขาดประสบการณ์

ครูมีการโยกย้ายค่อนข้างมากมาอยู่เพื่อรอย้าย”

“ครูควรได้สอนตรงเอก จะได้ไม่ท่องมาสอน”

“ครูไม่ควรตามเอก ครูวิทย์ต้องสอนคณิต

ครูคณิตต้องสอนทุกวิชา เลยอาจไม่ดีกับนักเรียน”

“สอนไม่ตรงเอก ทำให้ไม่เข้มแข็ง”

“ครูเป็นลูกสะใภ้ผู้ใหญ่บ้าน จบทางโภชนาการ ไม่ได้จบครุมาโดยตรง”

2. คุณลักษณะของครู ได้แก่ ความพร้อม มีจิตวิญญาณครู ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเสียสละ ความทุ่มเทในการจัดการเรียนการสอนและการทำงาน ความเอาใจใส่นักเรียน ความเข้าใจหลักสูตรและเทคนิคการสอน การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ความเป็นมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอน การดูแลและเข้าใจความแตกต่างของนักเรียน การเป็นแบบอย่าง ความรักผูกพันกับโรงเรียน ความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความตระหนักรู้หน้าที่ ความร่วมมือกับโรงเรียน และมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งคุณภาพ เนื่องจากครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนและการทำงานอื่นๆ ทุกด้านของโรงเรียน ดังนั้นหากครูมีคุณลักษณะดังกล่าว จะส่งผลให้มีการจัดการเรียนการสอนและการทำงานที่มีคุณภาพ นักเรียนและโรงเรียนจึงมีคุณภาพตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนและเป็นผู้ที่คล่องตัวกับนักเรียน

การทำงานของโรงเรียน ส่วนผู้บริหารนั้นจะหมุนเวียนไปยังโรงเรียนอื่นๆ และมักมีระยะเวลาการบริหารในแต่ละโรงเรียนน้อยกว่าระยะเวลาการปฏิบัติงานของครู ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูทุ่มเทพัฒนานักเรียนมาก มาสอนเสริมในวันเสาร์อาทิตย์”

“เด็กเห็นครูมุ่งมั่นตั้งใจสอน จะรักครู รักการเรียนรู้ และตั้งใจเรียนให้สมกับความตั้งใจของครู”

“ครูทุ่มเทสอนเสริมก่อนเคารพธงชาติ ในกิจกรรมเสริมปัญญายามเช้า และซ่อมเสริมเด็กที่มีปัญหาการอ่านหรือทำงานช้าช่วงพักกลางวัน และช่วงรอผู้ปกครองมารับกลับบ้านตอนเย็น”

“โรงเรียนดี เพราะมีครูดีทุ่มเททำงาน วันไหน ผอ. ไม่มาโรงเรียน ครูก็ยังทำงานกันเองตามปกติ”

“ครูในโรงเรียนร่วมแรงร่วมใจกันทำเพื่อโรงเรียน”

“ครูที่มีความสัมพันธ์กันดี อยู่กันแบบพี่น้อง จะช่วยเหลือและร่วมมือกันทำงานเพื่อโรงเรียน”

“ครูที่รับผิดชอบการสอนสูงมาก วันไหนมีครูขาดหรือติดราชการ หัวหน้าสายชั้นจะจัดครูเข้าสอนแทน ไม่ปล่อยให้ ชั้นเรียนว่างโดยเด็ดขาด”

“ถ้าครูไม่หว่านอะไรใหม่ๆ อ่านหนังสือบ่อย สอนดีๆ เด็กจะไม่เก่ง”

3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน รู้จักและเข้าใจนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีความสุขที่ได้เรียน (safe environment) จึงตั้งใจและทุ่มเทกับการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูรักเด็ก เด็กรักครู เด็กจะตั้งใจและอยากเรียน”

4. ความผูกพันของครูกับชุมชน จากการสัมภาษณ์โรงเรียนขนาดเล็กที่มีคุณภาพไม่ติดักพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนคือความผูกพันของครูกับชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ครูในโรงเรียนไม่ใช่ครูในชุมชน/ท้องถิ่น จึงขาดความรัก ความผูกพัน ไม่คุ้นเคยกับชุมชน และมีเป้าหมายในการขอย้าย ดังนั้นจึงไม่ทุ่มเทกับการจัดการเรียนการสอน

5. การพัฒนาครู ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การพัฒนาตามความต้องการของครูในแต่ละกลุ่มสาระหรือแต่ละงาน 2) การพัฒนาตามความต้องการจำเป็นของครูหรือตาม ID Plan ของครูแต่ละคน เช่น การขอวิทยฐานะและความก้าวหน้าของครู และ 3) การพัฒนาตามนโยบายของต้นสังกัด และตามการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในหัวข้อหรือประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยทันกับการเปลี่ยนแปลงหรือนโยบายที่กำหนด เช่น การใช้ BBL ในการพัฒนานักเรียน ซึ่งหากครูได้รับการพัฒนาดังกล่าวจะทำให้ครูมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานในหน้าที่ รวมทั้งมีความเชื่อมั่นในการสอน มีขวัญและกำลังใจที่ดีจะทำให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติงานได้ดี มีคุณภาพ และสามารถพัฒนานักเรียนได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มิเช่นนั้นจะหมดไฟ”

“นโยบายใหม่มา ต้องพัฒนาครูให้ปฏิบัติตามได้”

3.3.5 ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า หากศิษย์เก่ามีความรักและผูกพันกับโรงเรียน จะให้การสนับสนุนโรงเรียนทั้งในด้านงบประมาณ แรงงาน การระดมทุน/ทรัพยากร การร่วมคิดร่วมวางแผน และร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ศิษย์เก่าช่วยโรงเรียนในทุกเรื่อง และต้องการให้ลูกได้มาเรียนที่โรงเรียน เช่นเดียวกับรุ่นพ่อแม่ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของโรงเรียน”

“ศิษย์เก่าของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จเป็นแพทย์ ได้เข้ามาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้โรงเรียนสัปดาห์ละ 1 วัน”

“ศิษย์เก่าจัดกิจกรรมวิ่งมินิมาราธอนเพื่อสร้าง สนามกีฬาเอนกประสงค์ ตั้งเป้า 2 ล้าน ได้ 7 ล้าน”

3.3.6 ความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชน เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนทั้งในด้านงบประมาณ ทุนการศึกษา แรงงาน การระดมทุน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีของโรงเรียนกับหน่วยงานดังกล่าว จนเกิดเป็นโรงเรียนของชุมชน หรือความร่วมมือช่วยเหลือกันตามคำเรียกขานที่ว่า บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) หรือ บรม (บ้าน โรงเรียน มัสยิด) ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพ แต่หากโรงเรียนขาดความเข้มแข็งในประเด็นนี้ จะทำให้โรงเรียนไม่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน โรงเรียนจึงมีคุณภาพไม่ดีขึ้น ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“all for education ถ้าทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนจะดีขึ้นอย่างมาก”

“โรงเรียนได้รับความร่วมมือในการอบรมอาชีพจากโรงเรียนเทคนิค”

“โรงเรียนได้รับการสนับสนุนยานพาหนะเพื่อขนส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม และการแจ้งข่าวพฤติกรรมนักเรียน ในขณะที่อยู่ภายนอกโรงเรียนหรือการหนีเรียน”

“โรงเรียนได้ชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้บุคคลภายนอกรับรู้ถึง ความเคลื่อนไหวต่างๆ ของโรงเรียน บางที่ได้ข่าวมาผิดๆ ชุมชนก็ช่วยแก้ไขให้”

“โรงเรียนได้รับความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การเสนอวิทยากรและแหล่งเรียนรู้”

“หน่วยงานสำคัญในชุมชนได้พานักเรียนทัศนศึกษา โดยเดินทางด้วยเครื่องบิน บินพาน้องท่องตอนเมือง”

“โรงเรียนได้รับทุนสนับสนุนจากเจ้าอาวาส 30 ทุน รวม 15,000 บาท เด็กนักเรียนก็ได้ร่วมกิจกรรมกับวัดโดยจะใส่ชุดขาวร่วมตักบาตรทุกวันพระ มีการบวชเรียนภาคฤดูร้อน มีโครงการมรดกทายาทน้อย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กร่วมกันระหว่างวัดกับโรงเรียน”

“ประธานกรรมการสถานศึกษาบริจาคที่ดินให้โรงเรียนเพิ่ม”

“ถ้าโรงเรียนทำได้ดี เป็นที่ยอมรับ ความร่วมมือสนับสนุนจะมาเอง”

“อยากได้อะไรแจ้งกรรมการสถานศึกษาไป จัดให้หมดได้ทุกอย่าง โรงเรียนเลยมีคุณภาพดี”

“ชุมชน/อบจ.ช่วยจ้างครูมาช่วยสอน ให้งบมาปรับปรุงโรงเรียน”

“โรงเรียนต้องไม่แยกจากชุมชน ต้องเป็นโรงเรียนของชุมชน อยู่ในบริบทของชุมชน”

“โรงเรียนจะดีถ้าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ความร่วมมือ ชุมชนเข้ามาเป็นเนื้อเดียวกับโรงเรียน”

“ถ้าชุมชนปล่อย ไม่สนใจโรงเรียน โรงเรียนจะพัฒนายาก เพราะปัจจุบันงบประมาณสนับสนุนโรงเรียนมีจำกัดและไม่เพียงพอ”

“ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม ขาดการระดมทรัพยากร ทำให้โรงเรียน มีการพัฒนา มีความเจริญและความทันสมัยค่อนข้างน้อย”

“ชุมชนไม่เข้มแข็งโดดเด่น ไม่มีตัวตั้งตัวตี”

3.3.7 ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้าน พฤติกรรมและการเรียน และความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนที่มี คุณภาพจะสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของตนเอง รับรู้ในความทุ่มเทของโรงเรียนเพื่อ พัฒนานักเรียน และเข้ามามีส่วนร่วมให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ซึ่งในเบื้องต้นโรงเรียนใช้การประชุมผู้ปกครอง เพื่อรับรู้รับทราบถึงข้อมูลและความเคลื่อนไหวของโรงเรียน หรือใช้รูปแบบที่ไม่เป็นทางการโดยให้ผู้ปกครอง

ได้เข้ามาส่งลูกหลานในโรงเรียนเพื่อให้ได้เห็นสภาพจริงของโรงเรียน แล้วให้ผู้ปกครองร่วมกำหนดนโยบาย/ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนตามความต้องการหรือความคาดหวังของผู้ปกครอง จากนั้นจึงให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนตามความพร้อมและศักยภาพของตนเองทั้งในด้านงบประมาณ แรงงาน และการระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการเอาใจใส่ ติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียน ติดตามและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอบและการเตรียมตัวสอบ ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนทั้งในด้านการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ด็นักอาจมีปัญหาเกี่ยวกับความพร้อมของผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่นักเรียน เนื่องจากผู้ปกครองมีภาระเรื่องการหารายได้ เช่น เป็นพ่อค้า แม่ค้า แรงงานก่อสร้าง แรงงานต่างด้าว ทำให้ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เรื่องการเรียนของนักเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ถ้าผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนทำเพื่อเด็กแล้ว จะร่วมมือเต็มที่”

“ผู้ปกครองมาช่วยชุด ปรับปรุงทาสีสนาม BBL”

“โรงเรียนใช้กลยุทธ์เปิดประตูบ้านให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้าโรงเรียน เพื่อรับรู้สภาพจริงของโรงเรียน”

“ผู้ปกครองมาช่วยซ่อมพัดลมที่พังเสียหาย ช่วยทำความสะอาดห้องเรียน และช่วยจัดหาครูให้กับโรงเรียน”

“ผู้ปกครองรู้ก่อนโรงเรียน ว่ามีสอบที่ไหน เมื่อไร”

“เด็กบางคนอยู่ในครอบครัวแตกแยก อยู่กับญาติที่ต้องทำมาหากิน ไม่ดูแล เด็กต้องทำอะไรทุกอย่าง จะเรียนดีได้ยาก”

“เด็กที่โรงเรียนส่วนใหญ่เกิน 60% ย้ายตามผู้ปกครองที่เป็นแรงงานต่างชาติ ทั้งพม่า เขมร แต่โรงเรียนต้องรับนักเรียนทุกคน แม้จะไม่มีทะเบียนบ้านก็ต้องรับ พ่อแม่ไม่มีความพร้อมใดๆ ต้องหาเงิน ไม่มีเวลาดูแลลูก สอนลูกไม่ได้”

“ครอบครัวเป็นชุมชนเกษตร ฝากความหวังไว้ให้โรงเรียน ไม่ค่อยเอาใจใส่นักเรียน ทำให้นักเรียนได้รับการพัฒนาไม่เต็มศักยภาพ”

“ผู้ปกครองรับจ้างปากกักตื้นถีบ ไม่เคยหาอาหารเข้าให้ลูก ไม่ดูแลลูก เด็กมาโรงเรียนสาย เด็กจะดีจะเก่งได้อย่างไร”

“ผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมเฉพาะตอนที่มิของแจก เรื่องมาร่วมมือสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนไม่ต้องพูดถึง”

3.3.8 สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข สดชื่น ปลอดภัย และไม่มีมลพิษ นักเรียนและบุคลากรจะเรียนและทำงานด้วยความสุข มีความผ่อนคลาย และไม่มี ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย จึงมีโอกาสที่จะมีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่ดีหรือใน พื้นที่เสี่ยงต่อสิ่งยั่ว เช่น ยาเสพติด เป็นต้น ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี อากาศดี มีเครื่องบินบินผ่าน เด็กรู้จักเครื่องบินตั้งแต่เด็ก สายการบินไหนรู้หมด เด็กมีความสุขมาก”

“โรงเรียนอยู่ในชุมชนที่มีความเสี่ยงมีอันตราย มีคนสติไม่ดี ครูไม่สบายอยู่ทำงานหลังเลิกงาน ถ้าอยู่เย็นหรือวันหยุด ต้องมีคนอื่นอยู่เป็นเพื่อนด้วย จะทุ่มเททำงานก็ไม่ได้”

“ชุมชนรอบโรงเรียนมีปัญหาบ่อนการพนัน มียาเสพติด มีความเสี่ยงมาก”

“ครูไม่กล้าอยู่ทำงานช่วงหลังเลิกเรียน เพราะกลัวอันตราย”

3.3.9 ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น งานห้องสมุด งาน ICT งานสื่อ เทคโนโลยี งานวัดและประเมินผล และงานวิจัย รวมทั้งความพร้อมของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต โรงเรียนที่มีระบบสนับสนุนการเรียนการสอนที่ดีและมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และ

เทคโนโลยีเอื้อต่อการเรียนการสอน จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี มีการแสวงหาความรู้ การสืบค้น และการทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ห้องสมุดและระบบอินเทอร์เน็ตต้องพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีให้เด็กได้สืบค้น”

“งานสนับสนุนครู เช่น วัสดุ วัสดุ วัสดุ ต้องดี ให้ข้อมูลครูได้”

“ครูสามารถเปิดวัสดุอุปกรณ์ได้ทุกวันพุธ ไม่ต้องซื้อเองเลย ”

“โรงเรียนมีระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์พร้อมให้นักเรียนได้ใช้งาน

ช่วยการเรียนรู้ของนักเรียนได้เยอะเลย”

“สื่อจะช่วยให้ครูสอนได้อย่างเป็นรูปธรรม

นักเรียนเกิดความเข้าใจแนวคิดที่ยากได้”

3.3.10 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนที่ดีมีคุณภาพต้องมีระบบดูแลช่วยเหลือที่ดีเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีปัญหาไม่เหมือนกันทั้งปัญหาการเรียน ปัญหาพฤติกรรม และปัญหาครอบครัว โรงเรียนจึงต้องมีการสำรวจเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งจากการสังเกต การสอบถาม และการเยี่ยมบ้าน แล้วกำหนดวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนผ่านความร่วมมือของผู้ปกครอง โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมรับทราบ ทำความเข้าใจปัญหา และร่วมมือแก้ปัญหา กับโรงเรียน ทั้งนี้ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหารุนแรงโรงเรียนจะมอบหมายให้ครูประจำชั้นดูแลเป็นพิเศษ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เด็กควรได้รับการคัดกรองว่ามีความเสี่ยงหรือปัญหาการเรียนหรือไม่

หากมีโรงเรียนต้องหาวิธีการช่วยเหลือ”

“ต้องแนะแนวให้เด็ก ครู และผู้ปกครอง”

“ถ้าเด็กมีความเสี่ยงต้องรีบเอาออกมาเพื่อช่วยเหลือ

อ่านไม่ออกต้องมาเสริมให้อ่านออก”

“เด็กบางคนไม่มีพื้น ไม่มีความพร้อม

ทำให้เรียนไม่ดี แต่ถ้ามีระบบนี้ดูแลจะดี”

นอกจากนั้น การมีระบบส่งต่อนักเรียนตามระดับชั้น จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูมีการติดตามสอบถามข้อมูลของนักเรียนจากครูในระดับชั้นก่อนหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแผน การแก้ปัญหา และการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนได้ดีอย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครู ป.1 จะถามครูอนุบาลว่าเด็กเป็นไง ใครเก่ง ใครอ่อน

ใครมีปัญหาอะไร ได้เตรียมช่วยเหลือได้ถูกทาง”

3.3.11 ความพร้อมของนักเรียนทั้งในด้านการเรียน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความคาดหวัง ผลสัมฤทธิ์ และพฤติกรรมการเรียนเป็นปัจจัยนำเข้าที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพของโรงเรียน นอกจากนั้นความร่วมมือช่วยเหลือกันของนักเรียนยังเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากนักเรียนมีความใกล้ชิด มีความเข้าใจกัน และมีข้อมูลมากกว่าครูหรือบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน ดังนั้นหากนักเรียนให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ช่วยกันสอดส่อง ดูแลช่วยเหลือ และควบคุมกันเองแล้วจะทำให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการและจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือของนักเรียนดังกล่าวประกอบด้วย 1) ความร่วมมือทางวิชาการ เช่น การช่วยกันเรียน/ช่วยกันอธิบาย การทำการบ้าน/แบบฝึกหัด 2) ความร่วมมือด้านการบริการ เช่น การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียน และ 3) ความร่วมมือด้านความประพฤติ/การปกครอง เช่น การสอดส่องดูแล การประพฤติผิดระเบียบหรือพฤติกรรมเสี่ยง หากนักเรียนมีความพร้อมและมีความร่วมมือดังกล่าวจะทำให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ดี ปลอดภัยจากความเสี่ยง มีความสุข และประสบความสำเร็จในการเรียน แต่ในทางตรงข้ามหากนักเรียนขาด

ความพร้อมและความร่วมมือกันแล้วจะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนและการปฏิบัติตนที่ไม่ดี ขาดการดูแลช่วยเหลือกัน และล้มเหลวในการเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“นักเรียนค่อนข้างมีความพร้อมสูง เลยเรียนได้ดี”

“ถ้านักเรียนช่วยเหลือกัน จะดีกว่ารอครู”

“นักเรียนแต่ละรุ่นไม่เหมือนกัน บางรุ่นไม่เอาใจใส่เลย ต้องโทรตาม

เพราะนอนไม่ตื่น เจอเด็กแบบนี้สอนให้ไม่ได้ยาก”

“เด็กบางรุ่นดี โรงเรียนก็ดี บางรุ่นไม่ดี โรงเรียนก็ไม่ได้”

“นักเรียนไม่มีเป้าหมายการเรียนว่าอยากเป็นอะไร เลยมาโรงเรียนไปวันๆ”

“นักเรียนไม่มีต้นแบบรุ่นพี่ในชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการเรียน
เลยขาดแรงบันดาลใจที่จะเรียนให้ดี บอกว่าถ้าทำอะไรไม่ได้จะไปขี้นมมอเตอร์ไซด์”

“โรงเรียนต้องรับนักเรียนทุกคน ปฏิเสธการรับไม่ได้ เด็กต่างชาติ
ทั้งพม่า เขมร ลาว ในโรงเรียนมีเยอะมาก เด็กย้าย เข้าออกตามพ่อแม่
ภาษาไทยยังไม่คล่องเลย พอกลับบ้านก็ใช้ภาษาถิ่นอีก เรียนไม่ได้ยาก”

3.3.12 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โรงเรียนที่มีคุณภาพดีจะมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างหลากหลายครอบคลุมทั้งการสอดแทรกผ่านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ และสุนทรียภาพ และพัฒนาคุณภาพด้านวิชาการ โดยโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายให้นักเรียนเลือกเข้าร่วมตามความสนใจและสอดคล้องกับสาขาที่เรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และได้รับการพัฒนาตามมาตรฐาน ตัวชี้วัด มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสมรรถนะที่กำหนดในหลักสูตรอย่างครบถ้วน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เด็กจะดีต้องได้รับการเสริมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน”

“กิจกรรมในห้องกับนอกห้อง ล้วนช่วยหล่อหลอมและเสริมให้นักเรียนเป็นคนดีรอบด้าน”

3.3.13 สังกัด เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน สังกัดที่ต่างกันทำให้โรงเรียนมีคุณภาพต่างกัน เนื่องจากแต่ละสังกัดจะมีนโยบาย ความพร้อม บริบท และการสนับสนุนที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนที่สังกัดสถาบันอุดมศึกษาจะมีความพร้อมมากโดยเฉพาะในด้านผู้สอน การสนับสนุนการเรียนการสอน ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์การสอน และนวัตกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นแหล่งรวมนักศึกษา แหล่งความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนในสังกัดนี้จะมีระบบบริหารที่เป็นอิสระ การบริหารทรัพยากรบุคคลและงบประมาณอยู่ในอำนาจและการตัดสินใจของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนในสังกัด สพฐ. เป็นโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ มีจำนวนมาก และกระจายในทุกภูมิภาคและทุกท้องถิ่นจะเสียเปรียบในเชิงของการบริหารที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวเหมือนกันในแต่ละโรงเรียน เป็นการบริหารแบบรวมศูนย์ขาดความเป็นอิสระและอาจขาดการปรับให้สอดคล้องบริบทของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ส่วนโรงเรียนในสังกัด อบปท. นั้น คุณภาพขึ้นอยู่กับผู้บริหาร อบปท. ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและการพัฒนาโรงเรียน แต่ผู้บริหารมักเปลี่ยนแปลงบ่อยตามวาระการดำรงตำแหน่ง หากได้ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องหรืออยู่ในแวดวงการศึกษาจะมีนโยบายที่ดีเกี่ยวกับการศึกษาและให้การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน การพัฒนานักเรียน และการจัดอบรมครูและผู้บริหาร ทำให้โรงเรียนมีคุณภาพตามไปด้วย แต่ถ้าได้ผู้บริหารที่ไม่ได้อยู่ในวงการการศึกษา เช่น อยู่ในวงการก่อสร้างหรือสังหาริมทรัพย์แล้วมักให้ความสำคัญกับสิ่งอื่นที่ไม่ใช่การศึกษา ส่วนโรงเรียนในสังกัด กทม. นั้นต้นสังกัดมีความทุ่มเทในการสนับสนุนพัฒนาโรงเรียน มีงบประมาณและสวัสดิการที่ดี มีโครงการเฉพาะตามบริบทของ กทม. ที่ผู้ปกครองมีภาระงานและมีปัญหาการจราจรติดขัด คือ โครงการอาหารเช้า มีการบริหารแบบรวมศูนย์

และมักมีปัญหาเรื่องคุณภาพและความพร้อมของนักเรียน เนื่องจากมีนโยบายเปิดรับนักเรียนทุกคน ทำให้นักเรียนค่อนข้างมีความหลากหลายและมีปัญหาการโยกย้ายตามผู้ปกครอง ในขณะที่โรงเรียนในสังกัด สข. มีความเป็นอิสระในการบริหาร แต่อาจมีปัญหาเรื่องของความคงอยู่ของครู เนื่องจากครูมีการย้ายและลาออกค่อนข้างมากจากการสอบบรรจุ ครูขาดขวัญและกำลังใจ และไม่มีระบบการจูงใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เช่น การขาดระบบการเข้าสู่วิทยฐานะ ครูส่วนใหญ่จึงเป็นครูจบใหม่ที่มีประสบการณ์ค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอนทั้งความถูกต้องเหมาะสมของสาระในแผนการสอน เนื้อหาที่สอน ข้อสอบที่ใช้วัดและประเมิน และการปฏิบัติตน ทั้งนี้ โรงเรียนในสังกัด อบท. และ กทม. จะมีจุดเด่นเหมือนกันคือมีการดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยมีนโยบายของ อบท. หรือ กทม. เสริมเพิ่มขึ้นจากนโยบายหลัก แต่โรงเรียนทั้งสองสังกัดนี้ก็มีเป้าหมายให้โรงเรียนในสังกัดเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนด้วยทำให้โรงเรียนต้องมีการกิจกรรมเพิ่มในส่วนของชุมชน โดยบุคลากรของโรงเรียนและนักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมหลักของชุมชนด้วยซึ่งบางครั้งหรือบางกิจกรรมอาจกระทบกับการเรียนการสอน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ในภาพรวม โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยน่าจะดีกว่าโรงเรียนอื่นๆ เพราะอยู่ในสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ความพร้อมทุกด้านสูงกว่าโรงเรียนอื่นๆ”

“โรงเรียนทำบนพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ แต่มีนโยบายของ อบจ. เสริมด้วย

เช่น การเรียนการสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับอนุบาล

สอนแล้ว อบจ. มาตรวจสอบประเมินโดยใช้ข้อสอบกลาง”

“โรงเรียนอยู่ในสังกัดเทศบาล กิจกรรมเยอะมาก

ชุมชนมีอะไรโรงเรียนต้องเข้าร่วมหมด เด็กเราเลยเก่งกิจกรรมมากๆ”

“โรงเรียนเอกชนมีข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณในการอบรมพัฒนาครู

ไม่เหมือนโรงเรียนในสังกัด สพฐ. ที่มีการจัดสรรงบประมาณ

เพื่ออบรมพัฒนาครูค่อนข้างมาก”

“โรงเรียน กทม. มีลักษณะเป็นโรงเรียนในเขตปกครองพิเศษ

ที่มีสำนักการศึกษา กทม. เป็นต้นสังกัด ซึ่งมีนโยบาย

เฉพาะของตนเอง เช่น การมีอาหารเข้าให้นักเรียน เนื่องจากผู้ปกครอง

มีภาระหน้าที่เรื่องภาระงาน และมีปัญหาเรื่องการจราจร

โรงเรียนจึงมีการอำนวยความสะดวกโดยการจัดอาหารเข้าให้นักเรียน

นอกจากนั้น ยังมีระบบการประเมินคุณภาพภายในในระบบ smart school”

“โรงเรียนเทศบาลมีต้นสังกัดเป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลอย่างจริงจัง

โดยต้นสังกัดจะมีการรวบรวมผล การดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน

และมีการเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียน โรงเรียนจึงมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง

ทั้งการแข่งขันกับตนเองและแข่งขันกับโรงเรียนอื่นๆ”

3.3.14 ที่ตั้ง เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพโรงเรียนในทางอ้อม เนื่องจากโรงเรียนที่มีที่ตั้งแตกต่างกันจะมีความพร้อมของปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของโรงเรียนซึ่งเป็นผลผลิตสุดท้าย โดยโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเมืองส่วนใหญ่จะมีความพร้อมทั้งในส่วนของผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีมากกว่าโรงเรียนที่อยู่นอกเมืองหรือชนบท ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เด็กที่มีความพร้อมจะเลือกเรียนโรงเรียนในเมือง”

“โรงเรียนที่อยู่นอกเมือง ไม่ค่อยมีใครอยากมาเรียน เพราะมีความพร้อมน้อยกว่าโรงเรียนในเมือง”

3.3.15 ขนาดของโรงเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพโรงเรียน เนื่องจากส่งผลกระทบต่อปัจจัยนำเข้าทั้งในส่วนของคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ โดยโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีความพร้อมของปัจจัยนำเข้ามากกว่าส่งผลให้มีคุณภาพดีกว่า

โรงเรียนขนาดเล็กที่มีความพร้อมน้อยกว่า นอกจากนั้น ในโรงเรียนขนาดเล็กมีบุคลากรค่อนข้างน้อย บุคลากรต้องรับผิดชอบภาระงานค่อนข้างมาก จึงอาจส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนได้ รวมทั้งการมีกิจกรรมจากภายนอกเข้ามามีผลกระทบต่อการเรียนการสอน กล่าวคือ โรงเรียนขนาดเล็กมักเป็นกลุ่มเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษาในการจัดกิจกรรม เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเห็นว่าเป็นการให้โอกาสกับโรงเรียนขนาดเล็กที่มักเป็นโรงเรียนที่ขาดความพร้อม และยังช่วยประหยัดงบประมาณที่ใช้เนื่องจากมีนักเรียนจำนวนน้อย จึงเข้ามาจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนตามปกติของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนขนาดใหญ่จะดีกว่าขนาดเล็ก เพราะมีตัวเลือก

ทั้งนักเรียนและครูมากกว่าโรงเรียนเล็ก”

“ผอ. ที่อยู่โรงเรียนเล็กส่วนใหญ่ไม่มีเป้าหมายย้ายไปโรงเรียนใหญ่

โรงเรียนขนาดเล็กเป็นแค่ทางผ่าน”

“ผู้บริหารกับครูเก่งๆ ที่มีประสบการณ์ส่วนใหญ่ย้ายไปโรงเรียนใหญ่ๆ เพราะมีความพร้อมและมีคุณภาพดีกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่โรงเรียนใหญ่จะมีเครดิตและความภูมิใจมากกว่าโรงเรียนเล็ก”

“โรงเรียนเล็ก ธุรการ 1 คน ทำงาน 3-4 โรงเรียน ฉะนั้นครูต้องทำอะไรทุกอย่างงานล้นมือ ไม่ได้เตรียมและสอนอย่างเต็มที่”

“โรงเรียนขนาดเล็ก ครูมักไม่ครบชั้น ขาดขวัญและกำลังใจ

เพราะงบประมาณน้อย บุคลากรน้อย วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ขาดความพร้อม”

“โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนบุคลากรน้อย

แต่มีภาระงานธุรการเท่ากับโรงเรียนขนาดใหญ่”

“โรงเรียนขนาดเล็ก มีครูไม่เพียงพอ/ไม่ครบชั้น

ครูสอนวิชาที่ไม่ตรงกับสาขาที่สำเร็จการศึกษา”

“โรงเรียนมีนักเรียนอนุบาล-ป.6 รวม 41 คน มีครูธุรการ 2 คน

ต้องส่งนักเรียน ป.5-ป.6 ไปเรียนกับโรงเรียนอื่น เพราะครูไม่พอ”

“ครูมีน้อย แต่ภาระงานมาก ต้องทำเอกสารส่งเขตและงานธุรการอื่นๆ อีก

และยังต้องพาเด็กไปร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียนด้วย จึงกระทบต่อการเรียนการสอน”

“นักศึกษามหาวิทยาลัยเข้ามาเยอะ ทั้งวสอ หันตรา เพราะขนาดเล็กไม่ต้องลงทุนมาก

มาแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ ครึ่งวัน บางวันก็มีผู้มาเยี่ยมมาเลี้ยงอาหารเด็ก เด็กเลยไม่ได้เรียน”

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผลการวิจัยในส่วนนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังต่อไปนี้

4.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสามรอบ แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ข้อดีของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

4.1.1 ข้อดีของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามีข้อดีที่สำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากโรงเรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนจึงสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปจัดประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในโรงเรียน รับทราบ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด ซึ่งหากโรงเรียนมีการดำเนินการดังกล่าวแล้วจะทำให้สามารถพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีทิศทาง สามารถเสริมจุดเด่นที่มีอยู่ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพและมีการดำเนินงานที่เป็นไปตามมาตรฐาน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ขอบที่ สมศ. เข้ามาประเมิน ซึ่งหากโรงเรียนมีการทำงานที่เป็นระบบอยู่แล้ว โดยมีการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา การประเมินโดยสมศ. จะไม่กระทบกับการทำงานปกติ แต่อย่างไร แต่การประเมินจะช่วยให้โรงเรียนรู้จักตนเอง รู้จุดดี จุดบกพร่อง และยังได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียน”
“โรงเรียนได้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้คุณภาพในอนาคตดีขึ้น”
“การประเมินเป็นสิ่งที่ดี ทำให้โรงเรียนต้องพัฒนาตัวเอง ไม่เฉื่อย”
“ผู้ประเมินคุณภาพภายนอก เป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และมีความเข้าใจบริบทโรงเรียน ให้ข้อเสนอแนะที่มี ความชัดเจน มีประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม”
“โรงเรียนไม่ผ่านผลสัมฤทธิ์นักเรียน จึงได้ทำแผนพัฒนาระดับผลสัมฤทธิ์ ตอนนี้อยู่ O-NET สูงกว่าระดับประเทศ 3 กลุ่มจาก 5 กลุ่มแล้ว”
“โรงเรียนมีผลงานที่ดีจากการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะที่ได้ ตอนนี้อยู่โรงเรียนได้คะแนนการประเมินพัฒนาการจากต้นสังกัด 9.13 คะแนน เป็นอันดับ 2 ของเขต”
“ถ้า สมศ. ไม่เข้า โรงเรียนจะชะลอคุณภาพไปด้วย”

2. ช่วยให้โรงเรียนได้แนวทางหรือทิศทางในการพัฒนาโรงเรียน โดยการศึกษาคู่มือการประเมินคุณภาพ ซึ่งทำให้ทราบถึงมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สามารถแสดงถึงคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด จากนั้นจึงจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีทิศทางที่เป็นไปตามมาตรฐาน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“การประเมินของ สมศ. เปรียบเสมือนเข็มทิศ เนื่องจากมีการกำหนด มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ช่วยให้โรงเรียนรู้ทิศทางในการทำงาน ทั้งยังมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินตามตัวบ่งชี้ที่ช่วยให้โรงเรียนรู้ระดับคุณภาพของตนเอง”
“ก่อนที่จะมีการประเมินโดย สมศ. โรงเรียนค่อนข้างสะเปะสะปะมาก ไม่รู้จะไปทางไหน แต่ละโรงเรียนต่างคนต่างทำ”
“โรงเรียนศึกษาคู่มือประเมิน แล้วทำตามนั้น ทำให้โรงเรียนเดินไปสู่เป้าหมายสอดคล้องกับมาตรฐาน”

4.1.2 ปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. การประเมินมุ่งเน้นการตรวจสอบตามเอกสารค่อนข้างมาก โดยประเมินตามข้อมูลที่ปรากฏในรูปเอกสารเป็นหลัก ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องจัดเตรียมเอกสารค่อนข้างมาก เช่น โรงเรียนต้องจัดทำเอกสารการประเมินทุกโครงการ หรือโรงเรียนต้องจัดเตรียมเอกสารย้อนหลังซึ่งต้องมีลายเซ็นที่ครบถ้วน จึงเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน สิ้นเปลืองงบประมาณ และแรงงานของบุคลากรในการจัดทำเอกสาร แต่ไม่ได้มีประโยชน์ อย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากรน้อยแต่ต้องจัดเตรียมเอกสารอย่างครบถ้วนเหมือนโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งในประเด็นของการจัดทำเอกสารนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนกล่าวว่าเกิดจากโรงเรียนเอง ที่ต้องการจัดเตรียมเอกสารให้สมบูรณ์เพื่อที่จะได้ไม่ต้องจัดเตรียมหลักฐานอื่นประกอบ ทั้งยังเกรงว่าผู้ประเมินจะหาหลักฐานอื่นในการประเมินไม่ได้หรือไปตรวจพบหลักฐานอื่น ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนได้รับผลการประเมินที่ไม่ดี จึงทุ่มเทจัดเตรียมเอกสารให้มีความพร้อมและสมบูรณ์มากที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนพยายามทำดีที่สุดแล้ว แต่บางครั้งหาเอกสารหลักฐานไม่ได้ ก็ไม่ได้คะแนน”

“เหนื่อยมากกับเอกสาร”

“เอกสารหุ้มหุ้มมาก คิดไม่ถึงว่าต้องมีเอกสารด้วยแค่เรื่องเล็กๆ”

“ครูเราน้อย เตรียมเอกสารไม่ทัน ต้องหยุดสอน”

“เป็นเรื่องยากมากที่โรงเรียนต้องจัดเตรียมเอกสารทุกอย่างให้เรียบร้อย

ครบถ้วน พร้อมอยู่บนโต๊ะสำหรับผู้ประเมิน”

“ถ้าเอกสารไม่ดี คะแนนจะไม่ดี โรงเรียนจึงต้องเตรียมอย่างดี”

“บางครั้งโรงเรียนทำกิจกรรม แต่ไม่ได้เก็บหลักฐาน เก่งทำแต่ไม่เก็บเก็บ”

“รอบที่ผ่านมา ผู้ประเมินให้ครูไปเขียนแผนการสอน 8 ขั้นตอนมาให้ แล้วก็ประเมินแผน ปรากฏว่าได้ระดับพอใช้ แทนที่จะไปดูการสอนจริง กลับมาสั่งให้ไปเขียนแผน”

“มีการยืมตัวครูที่ทำเอกสารเก่งๆ ไปทำเอกสารให้โรงเรียนอื่น”

“ครูไม่พอสอนอยู่แล้ว ขาดการเก็บเอกสาร เก็บเอกสารไม่เป็นระบบ กระจัดกระจายมาก”

“เอกสารมีบ้างแต่ไม่สมบูรณ์ ทำตามที่เขาใจ”

“โรงเรียนใหญ่เอกสารพร้อม เพราะบุคลากรเยอะ แบ่งกันทำ”

“ปัจจุบันมีการดูข้อมูลอื่นประกอบบ้าง แต่ก็ยังเน้นดูและสรุปตามเอกสารเป็นหลัก”

“เรื่องของเอกสารบางที่เกิดจากโรงเรียนเอง ทักแล้วว่าผู้ประเมินจะไม่มีเอกสารดู

แล้วจะไปตรวจหาหลักฐานอื่นในวันที่ประเมิน แล้วโรงเรียนจะยุ่งยาก

หรือผลประเมินจะไม่ดี เลยจัดเอกสารเพิ่มเติมที่เลย”

2. ความไม่ชัดเจนของคู่มือการประเมิน ทำให้โรงเรียนไม่เข้าใจระบบการประเมิน จึงเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนดำเนินงานและการจัดเตรียมเอกสารของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ไม่เข้าใจระบบประเมิน วิเคราะห์มาตรฐานและตัวบ่งชี้ไม่ได้

เลยจัดกิจกรรมไม่เป็นไปตามมาตรฐาน”

“มีการอบรม 2-3 ชั่วโมง เนื้อหามาก เข้าใจไม่ครบถ้วน

โดยเฉพาะมาตรฐานเกี่ยวกับการคิดของนักเรียน”

3. การประเมินตามคู่มืออย่างเคร่งครัดโดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณ ขาดการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน นอกจากนั้นการประเมินที่ยึดข้อมูลเชิงปริมาณนั้น หากโรงเรียนไม่ซื่อสัตย์และต้องการให้ผลการประเมินดี จะรายงานข้อมูลตัวเลขที่ไม่เป็นจริงได้ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เน้นตัวเลขมากเกินไป ละเลยที่มาของตัวเลข ควรวิเคราะห์ว่า input

เป็นอย่างไร โรงเรียนทำอย่างไร แล้ว output พัฒนาขึ้นหรือไม่”

“ควรดูพัฒนาการของ output โดยดูว่ามีกระบวนการอย่างไร”

“เน้นตัวเลขมาก โรงเรียนเลยสร้างตัวเลข มีการใช้ข้อมูลตัวเลขที่ไม่ตรงตามความจริง”

4. การประเมินขาดการพิจารณาตามสภาพบริบทจริงหรือธรรมชาติของนักเรียนแต่ละระดับ เช่น นักเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มีความคิดค่อนงอ มีการพูดจาที่ไม่สุภาพบ้าง แต่ผู้ประเมินเน้นประเมินการพูดจาไพเราะ โรงเรียนจึงต้องจัดเตรียมนักเรียน เน้นย้ำการปฏิบัติตนเป็นการเฉพาะ ทำให้การประเมินไม่สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องดูหลายสิ่งประกอบกัน ทั้งเป้าหมายการศึกษาแต่ละระดับ

ธรรมชาติเด็กแต่ละวัย บริบทโรงเรียน”

“ผู้ประเมินต้องรอบรู้ ไม่ใช่รู้แค่ในคู่มือ
แล้วยึดคู่มือเป็นดาบในมือ ฟาดฟันไปทั่ว”

5. การประเมินขาดการพิจารณาปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน เช่น การประเมินนักเรียนที่มีน้ำหนักเกินเกณฑ์นั้น เป็นเรื่องที่ยากสำหรับโรงเรียน เนื่องจากนักเรียนมักมีปัญหา น้ำหนักเกินเกณฑ์ตั้งแต่แรกก่อนเข้าโรงเรียนแล้ว นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมทางบ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อน้ำหนักนักเรียน การแก้ปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย แต่เมื่อนักเรียนกลับบ้านแล้วผู้ปกครองไม่เข้มงวด นักเรียนมักปฏิบัติตัวแบบเดิม จึงแก้ปัญหาไม่ได้แม้ว่าโรงเรียนจะมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาน้ำหนักให้นักเรียน ดังนั้นการประเมินในประเด็นนี้ผู้ประเมินจึงต้องอาศัยข้อมูลอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น การสัมภาษณ์นักเรียนถึงกระบวนการ/โครงการที่โรงเรียนจัดทำเพื่อแก้ปัญหา ไม่ใช่เน้นการประเมินด้วยตัวเลขเพียงอย่างเดียว

6. ระยะเวลาค่อนข้างจำกัดสำหรับการประเมินเพื่อสะท้อนสภาพจริงของโรงเรียน เนื่องจากคณะผู้ประเมินใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ 3 วัน ซึ่งเป็นเวลาที่น้อยมากสำหรับการทำความเข้าใจบริบท การดำเนินงาน และผลที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องตรงตามสภาพที่แท้จริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“3 วันเป็นวันตัดสินอนาคต”

“3 วันอาจไม่พอที่จะเห็นภาพจริงทั้งโรงเรียนได้
เจอแต่ผักชีกับข้อมูลที่สร้างหลอกขึ้นมา”

“มาดูแค่ 3 วันมันใจได้อย่างไร”

7. ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในการประเมิน ตัวบ่งชี้บางตัวอาจไม่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการประเมิน เช่น คะแนน O-NET ที่ส่งผลกระทบกับโรงเรียนค่อนข้างมาก แม้โรงเรียนจะผ่านการประเมินในมาตรฐานอื่นอยู่ในระดับดีแต่หากผลคะแนน O-NET ของโรงเรียนไม่ดี โรงเรียนจะไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากผลการประเมิน O-NET มีน้ำหนักความสำคัญมาก โรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญในการเพิ่มคะแนน O-NET เป็นอย่างมากทั้งการจัดติว O-NET เป็นการเฉพาะ โดยไม่สนใจจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การทุจริตโดยครู การสอนวิธีการเดาข้อสอบ การรายงานว่าเป็นเด็กพิเศษ ฯลฯ ทำให้คะแนนที่ได้ไม่ได้สะท้อนความสามารถของนักเรียนอย่างแท้จริงทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบอื่นๆ ตามมาอีกมากในลักษณะห่วงโซ่ นอกจากนั้น คะแนน O-NET อาจไม่ใช่ปัจจัยที่สะท้อนคุณภาพของโรงเรียนอย่างแท้จริง เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ต้องการศึกษาต่อในสายวิชาชีพ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสถานศึกษารองรับในการศึกษาระดับที่สูงกว่าแล้ว นักเรียนกลุ่มนี้จะขาดความสนใจและไม่ตั้งใจสอบ คะแนนที่ได้จึงขาดความน่าเชื่อถืออย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อสอบที่ใช้สอบ O-NET มีความแตกต่างจากรูปแบบการเรียนการสอนและการสอบในโรงเรียน ดังนั้น หากจะนำคะแนน O-NET มาใช้ในการประเมินโรงเรียนแล้ว ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและรูปแบบการวัดและประเมินในโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบข้อสอบที่ใช้ก่อน เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อม มีความคุ้นชินกับรูปแบบข้อสอบ และมีความตั้งใจในการทำข้อสอบ ส่วนตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการมีครูครบตรงตามวิชาเอกจะมีปัญหาสำหรับโรงเรียน ขนาดเล็กเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนครู ดังนั้นจึงควรพิจารณาข้อมูลอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น การอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในรายวิชาที่สอน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“พอผล O-NET ไม่ผ่าน ที่โรงเรียนทำมาทั้งหมดเป็นศูนย์”
“ผ่านทั้งหมด ยกเว้น O-NET เลยไม่ได้รับการรับรอง
เพราะน้ำหนักเยอะ ครูเสียกำลังใจมาก”
“บางโรงเรียนรายงานว่าเป็นเด็ก LD ใหม่ๆที่เกรดเฉลี่ย 3.7 ก็มี”
“บางเขตแกะข้อสอบก่อน แล้วถ่ายรูปส่งให้ครู”

8. มาตรฐาน ศักยภาพ และคุณภาพของผู้ประเมินไม่เท่าเทียมกัน ผู้ประเมินบางคนมีความเคร่งครัดในการตรวจเอกสารมาก ส่วนบางคนมีการประเมินจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ได้จากการตรวจเยี่ยมโรงเรียน บางคนประเมินตามตัวชี้วัดโดยไม่พิจารณาหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่โรงเรียนนำเสนอเพิ่มเติม บางคนนำการดำเนินงานของโรงเรียนอื่นที่มีบริบทต่างกันไปใช้พิจารณาประเมินโรงเรียน นอกจากนี้ ผู้ประเมินบางคนขาดคุณภาพและไม่เป็นที่ยอมรับของโรงเรียน ผู้ประเมินบางคนไม่สามารถให้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และเป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ผู้ประเมินบางคนเคยเป็น ผอ. มาก่อน ยังไม่สามารถทำโรงเรียนให้ดีขึ้นได้เลย
จะมาประเมินโรงเรียนอื่นได้อย่างไร โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนที่ ผอ. เคยอยู่มาก่อน”
“ตอนทำงานก็ไม่ได้ ไม่มีฝีมือ แต่สอบเป็นผู้ประเมินได้แล้วมาประเมิน โรงเรียนจะได้อะไร”
“ผู้ประเมินบางคนชอบเปรียบเทียบ เห็นโรงเรียนที่ไปประเมินมามีการทำอะไร
ก็จะเอามาประเมินว่าโรงเรียนมีการทำอย่างนั้นไหม ใหม่ๆ ที่เป็นคนละโรงเรียน คนละบริบท”
“อย่าเอาไปเทียบกับโรงเรียนอื่น ต้องดูบริบทโรงเรียนเป็นหลัก
ไม่ใช่เอาไปเทียบกับโรงเรียนอื่นที่พร้อมมากกว่า”
“เคยเจอผู้ประเมินดมปากเอกสาร แล้วบอกว่าเพิ่งทำเอกสารละสิ
ก็ยังหอมอยู่เลย ไร้สาระมากๆ สิ่งที่เราไม่ควรทำ มาทำในสิ่งที่เราควรทำ”
“ผลประเมินเชื่อไม่ได้ 100% ขึ้นกับผู้ประเมินด้วย”
“ปัญหาการประเมินจริงๆ อยู่ที่ผู้ประเมินไม่เข้าใจเกณฑ์
ไม่หาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการประเมินตามเกณฑ์”
“ปัญหาอยู่ที่ผู้ประเมินที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลจริงได้”
“หัวใจของการประเมินคือการพัฒนาผู้ประเมินให้มีคุณภาพ”

9. เกณฑ์การประเมินขาดการปรับให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ทำให้ ผลการประเมินที่ได้สะท้อนภาพกว้างในภาพรวม ขาดผลการประเมินที่สะท้อนตามบริบทของโรงเรียน ผลการประเมินที่ได้จึงอาจไม่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียนได้สอดคล้องตามบริบทจริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“บางโรงเรียนอาจไม่มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางการเรียน
ซึ่งหากใช้เกณฑ์เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ โรงเรียนจะไม่ผ่านเกณฑ์”
“ประเมินโรงเรียนแล้ว เห็นแต่ภาพใหญ่ๆ ของประเทศ ตามเกณฑ์หลักที่ใช้ประเมิน
แต่ไม่เห็นภาพที่แตกต่างกันของโรงเรียนตามความจริง
คนบางคนใส่บางชุดไม่สวย แต่พอเปลี่ยนชุดแล้วสวย เพราะโครงสร้างคนไม่เหมือนกัน”

10. โรงเรียนได้รับการประเมินจากหลายหน่วยงานทั้งการประเมินภายในจากต้นสังกัดและการประเมินภายนอกจาก สมศ. ซึ่งการประเมินจากแต่ละหน่วยงานใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้บางส่วนที่แตกต่างกัน หรืออาจใช้เอกสารประกอบที่แตกต่างกัน หรืออาจกำหนดรูปแบบและสาระของรายงานการประเมินตนเองที่แตกต่างกัน จึงเป็นการเพิ่มภาระให้กับโรงเรียนในการจัดเตรียมเอกสารและการเตรียมพร้อมรับการประเมินเป็นอย่างมากทั้งๆ ที่แต่ละหน่วยงานมุ่งประเมินสิ่งเดียวกันคือคุณภาพโรงเรียน จึงส่งผลกระทบต่อเจตคติต่อการประเมินของผู้เกี่ยวข้องที่ทำให้เห็นว่าการประเมินเป็นการเพิ่มภาระงาน สร้างความยุ่งยาก สิ้นเปลืองงบประมาณและเวลา กระทบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนรับการประเมินจากหลายแห่ง แต่ละแห่งโรงเรียนก็ต้องเตรียมตัว
แต่กลับต้องเตรียมตัวไม่เหมือนกัน โรงเรียนเลยเบื่อการประเมินมาก
“ประเมินบ่อย แต่ละครั้งก็ยุ่งยาก ทำไมไม่ไปกำหนดให้เหมือนกัน
ใครจะมาประเมินเมื่อไรก็ตาม”
“ก่อนประเมินแต่ละครั้ง โรงเรียนต้องเตรียมตัวมาก
เพราะแต่ละที่ไม่เหมือนกันเลย”

11. ผลการประเมินในบางตัวบ่งชี้ก่อให้เกิดการแปลความหมายที่ความคลาดเคลื่อนจากสภาพจริงหากนักประเมินมุ่งประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยขาดการนำบริบทของโรงเรียนมาประกอบการอธิบาย เช่น โรงเรียนชนบทที่มีขนาดเล็กมากมีนักเรียนจำนวน 20 คน มีครูเพียง 1 คน และสอนแบบคละชั้น หากประเมิน ตัวบ่งชี้สัดส่วนนักเรียนต่อครูจะพบว่าโรงเรียนดังกล่าวผ่านเกณฑ์ตัวบ่งชี้เพราะมีสัดส่วนนักเรียนต่อครูเป็นไปตามเกณฑ์

12. การมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการประกันคุณภาพ โดยมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน และไม่มีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง ทำให้ขาดการดำเนินงานประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนโดยบูรณาการกับการทำงานปกติ แต่โรงเรียนจะจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานเพื่อรับการประเมินในช่วงเวลาที่จำกัดโดยมีเป้าหมายให้ได้ผลการประเมินที่ดีเท่านั้น โรงเรียนจึงอาจจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานไม่ตรงกับความเป็นจริง หรือไม่มีเอกสาร/หลักฐาน ประกอบการประเมินเนื่องจากไม่มีการดำเนินงานจริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนไม่เห็นประโยชน์ว่าจะทำไปทำไม ไม่ได้ช่วยอะไร
แต่ทำให้ยุ่งยาก เสียเวลา”

4.1.3 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพสถานศึกษามีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมข้อดีและแก้ไขปัญหาของการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพคือผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องสร้างความเข้าใจ ความตระหนักถึงความสำคัญ และการมีเจตคติที่ดีต่อการการประกันคุณภาพแก่ผู้บริหารเป็นลำดับแรก เมื่อผู้บริหารเข้าใจและเห็นความสำคัญแล้วจะเกิดการผลักดันให้บุคลากรตระหนักในความสำคัญของการประกันคุณภาพ ซึ่งทำให้เกิดระบบการทำงานที่มีการวางแผน การดำเนินงานตามแผนการตรวจสอบติดตาม และการพัฒนาปรับปรุง มีการประสานความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายใต้ความร่วมมือของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องในการทำงานตามปกติ ยิ่งไปกว่านั้น หากดำเนินการประกันคุณภาพแล้วโรงเรียนมีผลการดำเนินงานหรือมีคุณภาพที่ดีขึ้นจะทำให้บุคลากรเห็นประโยชน์ของการประกันคุณภาพที่ชัดเจน ให้ความร่วมมือ และทุ่มเททำงานเพื่อการประกันคุณภาพยิ่งขึ้นในทางกลับกัน ถ้าผู้บริหารคิดว่าการประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่เป็นการะ ยุ่งยาก เสียเวลา และไม่เกิดประโยชน์แล้ว การประกันคุณภาพจะไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่มีกรอบการสั่งการจากผู้บริหารและมักมีความรู้สึกหรืออคติต่อการประเมินอยู่แล้ว ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ผู้บริหารควรเข้าใจ ลงมือทำ เป็นผู้นำ และเป็นตัวอย่าง
ในการทำงานที่รองรับการประกัน”

“ผู้บริหารต้องกล้าหาญถ้าจะทำในสิ่งที่ครูไม่ยอมทำ การเปลี่ยนแปลงใดๆ
ต้องมีการต่อต้าน ถ้าใจเย็น ค่อยๆพัฒนา จนเห็นผล ทุกคนจะเชื่อ ร่วมมือ ทำตาม”

2. หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินโรงเรียนควรร่วมกันกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการจัดทำเอกสาร/หลักฐานให้สอดคล้องกัน เพื่อลดภาระของโรงเรียนในการจัดเตรียม เอกสาร/หลักฐานประกอบการประเมิน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ประเมินภายใน 24 มาตรฐาน ประเมินภายนอก 12 มาตรฐาน
โรงเรียนต้องมาคิดว่ามีอะไรเหมือนอะไรต่างกันบ้าง
บางตัวบ่งชี้อยู่คนละมาตรฐาน โรงเรียนจึงต้องทำเอกสาร 2 รอบ
เพื่อรองรับการประเมินของแต่ละหน่วยงาน”

3. สมศ. เป็นหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ดังนั้น ควร มีบทบาทในการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดย สมศ. ควรรายงาน ผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และ มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดดำเนินการ พัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป เพื่อให้โรงเรียนตื่นตัว ไม่เกิดภาวะปล่อยว่าง และ เกิดการทำงานที่ต่อเนื่องไม่ขาดตอน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ควรประเมินบ่อยๆ อย่างต่อเนื่อง ครูและบุคลากรในโรงเรียน
จะได้คุ้นชินทั้งกับการประเมินและผู้ประเมินกล้าให้ข้อมูลจริง
ได้ผลการประเมินและข้อเสนอแนะบ่อยๆ จะทำให้เกิด
การปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนบ่อยขึ้น คุณภาพจะดีขึ้นเอง”

4. สมศ. ควรใช้รูปแบบการประเมินแบบกัลยาณมิตรที่ไม่เน้นรูปแบบทางการ ไม่เน้น เอกสาร เป็นการประเมินเชิงประจักษ์ตามสภาพจริง ในลักษณะของการเยี่ยมชมโรงเรียนอย่างต่อเนื่องที่เน้นการ สอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต ในสถานที่จริง ใช้เอกสารที่มีอยู่ในการทำงานปกติตามระบบของโรงเรียน ไม่เน้นการจับผิด เป็นการประเมินที่อาจไม่จำเป็นต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า และมีการดูแลช่วยเหลือผ่านการ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพมากกว่าการตัดสินคุณภาพ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนกลัวการประเมิน แต่ไม่กลัวที่เลี้ยง”
“ควรเป็นระบบประเมินที่ก้าวไปด้วยกันกับโรงเรียน”
“โรงเรียนทำอยู่แล้ว แต่อาจไม่มีเอกสาร ถ้ามาดูสภาพจริงจะเห็นได้ แต่ถ้าดูเอกสารจะไม่เห็น”
“ใช้เอกสารที่มีอยู่ตามจริงในโรงเรียน ปัจจุบันต้องทำเอกสารขึ้นใหม่เพื่อรองรับการประเมิน”
“ใช้เฉพาะเอกสารที่โรงเรียนทำประจำอยู่แล้ว จะไม่ยุ่งยาก”
“ทำอะไรรายงานตามนั้น รายงานประจำมาดู”
“อย่าให้โรงเรียนรู้สึกว่าการประเมินเป็นตัวตัดสิน มิเช่นนั้นจะจัดทำเอกสารที่ไม่เป็นจริง”
“เอกสารใช้ได้ แต่อย่าใช้เป็นหลัก”
“มาแบบไม่รู้เนื้อรู้ตัวจะดี ได้เห็นของจริง แยกมาบ้านต้องมีการจัดบ้าน ดังนั้นต้องดูห้องนอน”
“เคยมีสถาบันจะส่งเด็กมาฝึกสอนที่โรงเรียน พอรู้ว่าโรงเรียนไม่ได้รับการรับรอง
เลยไม่ส่งมาเลยการประเมินเพื่อตัดสินจะเป็นตราบาปกับโรงเรียน”
“ครูบางคนที่จะเกษียณบ่นกันว่า จะได้บันทึกประวัติว่าโรงเรียน
ได้รับการรับรองก่อนเกษียณอายุราชการไหม”
“ถ้าประเมินแบบตัดสินแล้วได้ผลไม่ดี จะกระทบโรงเรียน รู้ไปถึงไหน อายุไปถึงนั้น”
“ถ้าโรงเรียนไม่ทำ จะไม่เสียใจเลย นี่พยายามทำเต็มที่แล้ว กลับไม่ได้รับการรับรอง”

5. สมศ. ควรคัดเลือกหรือพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ เกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และแนวทางการประเมินอย่างถ่องแท้ มีความยุติธรรม เข้าใจบริบท สามารถเข้า ประเมินโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร เข้าใจกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติของโรงเรียนในสถานะปัจจุบัน มีความรู้ที่

ทันสมัยเกี่ยวกับแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รวมทั้งสามารถรายงานผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนได้สอดคล้องตรงตามสภาพจริง นอกจากนี้ ในการอบรมเพื่อพัฒนาผู้ประเมินนั้นควรมีวิทยากรที่เป็นผู้ประเมินโรงเรียนประกอบด้วย ไม่ใช่ใช้วิทยากรที่เป็นนักวิชาการที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการประเมินโรงเรียน เพื่อให้วิทยากรสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการประเมินหรือใช้กรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงมาใช้ประกอบการอบรมให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้และประสบการณ์ก่อนเข้าประเมินจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประเมินผู้เข้าอบรมเพื่อให้การรับรองเป็นผู้ประเมินคุณภาพภายนอกนั้น ควรประเมินโดยใช้สถานการณ์ที่ค่อนข้างซับซ้อนให้ผู้เข้าอบรมได้คิดวิเคราะห์โดยนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาประยุกต์ใช้ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“สมศ. ต้องพัฒนาผู้ประเมินให้มีคุณภาพ เพราะเป็นผู้แทน

และเป็นหน้าตาของ สมศ. คนทั่วไปสัมผัส สมศ. จากผู้ประเมิน”

“สมศ. ยังพัฒนาผู้ประเมินได้ไม่ดี ไม่มีคุณภาพ ประเมินแล้วไม่ตรงตามเจตนารมณ์”

“เน้นการพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้และประสบการณ์”

“สมศ. ทำงานธุรการมากเกินไปเน้นเรื่องการเบิกเงิน

การจัดซื้อจัดจ้าง แต่ควรเน้นงานวิชาการให้มากขึ้น”

“สมศ. ยกภาระให้หน่วยประเมินเป็นผู้พัฒนานักประเมิน

ทำให้ผู้ประเมินบางส่วนขาดคุณภาพและส่งผลกระทบต่อ สมศ. อย่างมาก”

“ควรให้ผู้ประเมินจริงเป็นวิทยากรในการพัฒนาผู้ประเมินด้วย

ไม่ใช่มีแต่นักวิชาการที่ไม่เคยลงสนามประเมินโรงเรียน”

“ประเมินโดยใช้ข้อสอบท่องจำหรือสถานการณ์ต้นๆ

ไม่ต้องใช้ความรู้ก็ตอบได้ เลยได้ผู้ประเมินที่ไม่เก่ง”

“การสอบของ สมศ. ไม่สามารถวัดคุณธรรม จริยธรรมของผู้ประเมินได้”

6. ผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษาอย่างแท้จริง โดยอาจเป็นครูหรือผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนมาก่อน นอกจากนั้นเพื่อให้ผู้ประเมินมีความเข้าใจโรงเรียนอย่างแท้จริง ควรคัดเลือกผู้ประเมินที่เป็นคนในพื้นที่/ท้องถิ่นของโรงเรียนที่จะประเมิน หรืออาจกำหนดให้ผู้ประเมินเข้ามาคลุกคลีกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความใกล้ชิด เข้าใจบริบทของโรงเรียน และได้ข้อมูลในสภาพจริง ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลการประเมินที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงโดยไม่จำเป็นต้องใช้การประเมินแบบเป็นทางการแต่อย่างใด โดยคณะผู้ประเมินควรมีส่วนประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทหรือระดับการศึกษาของโรงเรียนที่ประเมิน มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับ/น่าเชื่อถือ และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และ 2) ผู้ประเมินในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ที่มีความใกล้ชิดและรับทราบข้อมูลของโรงเรียน ซึ่งอาจเป็นผู้ปกครองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียน ทั้งนี้ ผู้ประเมินควรมีคุณธรรม มีความยุติธรรม มีน้ำใจ เข้าใจมาตรฐานตัวบ่งชี้ เกณฑ์ และแนวทางการประเมินเป็นอย่างดี เข้าใจกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติของโรงเรียนในสภาวะปัจจุบัน มีความรู้ที่ทันสมัยเกี่ยวกับแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รวมทั้งเข้าใจบริบทของโรงเรียน หลักการของการจัดการศึกษาแต่ละระดับ และพัฒนาการของนักเรียนในแต่ละช่วงวัย ตลอดจนสามารถให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับบริบทระดับการศึกษา กฎระเบียบ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เคยได้ผู้ประเมินที่เป็นวิศวกร พอเห็นกระแจกของโรงเรียนแตก

ก็หักคะแนนแล้ว ไม่เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาเลย”

“ผู้ประเมินในทีมเดียวกันบางที่ยังเห็นไม่ตรงกันเลย

แสดงว่าผู้ประเมินเข้าใจไม่เหมือนกัน”

“ผู้ประเมินต้องยังทำงานอยู่ ไม่ใช่คนเกษียณ

จะได้เข้าใจและรู้ระบบที่โรงเรียนใช้อยู่ในปัจจุบัน”

“ผู้ประเมินต้องเข้าใจบริบทโรงเรียน
เข้าใจหลักการศึกษาในระดับที่เข้าไปประเมิน”

“ผู้ประเมินต้องมองอย่างนกและหนอนได้
มีความเข้าใจทั้งในภาพกว้างของการศึกษา
และเข้าใจบริบทเฉพาะของโรงเรียน ทั้งยังพิจารณาในภาพรวม
และภาพลึกของโรงเรียนได้ด้วย บางโรงเรียนคะแนนภาพรวมดี
แต่ครูไม่ได้ตรวจงานนักเรียนก็มี”
“ผู้ประเมินต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับเด็กด้วย”

7. สมศ. ควรสนับสนุนให้เกิดระบบการร้องเรียนผู้ประเมินที่มีการปกป้องสิทธิของ
ผู้ร้องเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับหรือสะท้อนการทำงานของผู้ประเมินแก่ สมศ. เพื่อนำไปสู่
การยกย่องเชิดชูให้รางวัลแก่นักประเมินที่มีผลการทำงานที่ดี หรือเพื่อพัฒนา เพิกถอน หรือลงโทษผู้ประเมินที่
กระทำไม่เหมาะสม ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“การกำหนดให้ผู้ร้องเรียนต้องแจ้งชื่อและนามสกุลจริง ทำให้ไม่มีใครร้องเรียน”
“ต้องมีการตรวจสอบผู้ประเมินจากสนามจริง ถ้าไม่ดีต้องเอาออก”

“ผู้ประเมินที่นอกريت ควรมีมาตรการในการสกัดออก เพราะกระทบกับ สมศ. โดยตรง”

8. สมศ. ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในทีมประเมิน เพื่อจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ และ
ประสบการณ์ในการประเมินโรงเรียนจากการประเมินจริง ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบประเมินให้
สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้น

9. ระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินควรปรับเปลี่ยนตามขนาดและสภาพที่เกิดขึ้นจริงในขณะ
ประเมิน ไม่จำเป็นต้องกำหนดจำนวนวันที่แน่นอน เพื่อให้มีความเหมาะสมและเพียงพอในการรวบรวมและการ
วิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“บางโรงเรียนมีข้อมูลมาก แต่เวลาจำกัดจึงต้องขอข้อมูล
โรงเรียนเพิ่มเติมหลังจากประเมินอีก”
“บางโรงเรียนเสร็จงานตั้งแต่วันที่ 2 แล้ว แต่ต้องอยู่ให้ครบ
เป็นภาระให้โรงเรียนเปลืองๆ”

10. จำนวนผู้ประเมินอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับขนาดและบริบทของโรงเรียน
เพื่อให้สามารถกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบในการประเมินโรงเรียนได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุมงานทุก
ด้านของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนขนาดเล็ก มีครู 10 คน ผู้ประเมินตรวจผลงานของครูทุกคน
เพราะครูมีน้อย แต่โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนนำผลงานของครู
มากองรวมกันผู้ประเมินไม่ตรวจเลย เพราะอ่านไม่ทัน”

11. คู่มือการประเมินคุณภาพควรมีความชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และเผยแพร่ล่วงหน้าก่อน
เริ่มต้นการประเมินในแต่ละรอบ เพื่อให้โรงเรียนมีเวลาเพียงพอในการศึกษา วางแผน ดำเนินงานของโรงเรียนให้
สอดคล้องกับการประเมิน และจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานรองรับการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อเป็น
ประโยชน์ในการเตรียมตัวให้พร้อมรับการประเมิน เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนต้องเตรียมรับการประเมินทั้งการ
ประเมินภายในและการประเมินภายนอก ซึ่งอาจมีมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ไม่ตรงกัน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“คู่มือควรชัดเจน อ่านแล้วรู้ว่าต้องทำอะไร อย่างไร เตรียมตัวอย่างไร”
“ควรแจกคู่มือล่วงหน้าก่อนรอบประเมิน โรงเรียนต้องเตรียมตัวก่อนแต่เนิ่นๆ
มิเช่นนั้นรายงานที่โรงเรียนทำขึ้นจะเป็นของปลอม
เพราะโรงเรียนไม่ได้ทำตั้งแต่แรกอยู่แล้ว
แต่ทำรายงานให้สอดคล้องกับคู่มือ”

12. การเขียนรายงานการประเมินควรมีคำอธิบายขยายความเพิ่มเติม โดยเชื่อมโยงผลการประเมินกับบริบทของโรงเรียนและครอบคลุมสิ่งที่โรงเรียนดำเนินการ ไม่ใช่รายงานเฉพาะระดับคุณภาพของโรงเรียนโดยขาดการอธิบาย ซึ่งจะทำให้สารสนเทศที่ได้มีความชัดเจน สะท้อนสภาพบริบทที่แท้จริงของโรงเรียน และก่อให้เกิดความเข้าใจในคุณภาพของโรงเรียนตามสภาพที่เป็นจริง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เขียนรายงานต้องอธิบายข้อจำกัดโรงเรียนด้วย เช่น โรงเรียนอยู่ในชุมชนยากจน จะหวังความร่วมมือจากชุมชนเป็นเรื่องยาก”
“ผู้ประเมินเขียนไม่เป็น เขียนแล้วส่งผลทางลบกับโรงเรียน ขาดข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการประเมินเพิ่มเติม”
“ต้องเขียนสื่อสารให้รู้เรื่อง สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง”
“รายงานกระด้างเกินไป ผู้ประเมินไม่นำบริบทโรงเรียนมาใช้อธิบาย ประกอบการเขียนรายงาน ทำให้อ่านแล้วชอกช้ำ ไม่ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าผลที่ไม่ดี เป็นเพราะอะไร”

4.1.4. ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษามีข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

1. มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน เนื่องจากมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพนั้น เป็นมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งเป็นที่ยอมรับผ่านการพิจารณาอย่างดี และครอบคลุมการดำเนินงานของโรงเรียนในทุกด้าน โดยประกอบด้วย กลุ่มตัวบ่งชี้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานที่ใช้ประเมินความสำเร็จตามภารกิจของโรงเรียนที่ทุกโรงเรียน ต้องมีและปฏิบัติได้ กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ที่ใช้ประเมินตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่แสดงถึงความสำเร็จตามจุดเน้นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละโรงเรียน และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมที่ใช้ประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางพัฒนาที่โรงเรียนกำหนดขึ้น ดังนั้น มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์จึงมีความเหมาะสมสำหรับการใช้พิจารณาคุณภาพโรงเรียนได้อย่างกว้างขวาง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ไม่บรรทัดที่ใช้วัดควรเหมือนกัน เพราะมีความเป็นมาตรฐานอยู่แล้ว”
“ถ้าต้องทำให้ต่างกัน จะยุ่งยากมาก เพราะโรงเรียนมีหลากหลายมาก
เปรียบเทียบก็ไม่ครอบคลุม”

2) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่จัดทำเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามขนาดและบริบทของโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามระดับคุณภาพโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนมีความหลากหลายแตกต่างกัน ถ้าใช้เกณฑ์เดียวกัน จะทำให้การพัฒนาไม่เกิดขึ้น”
“ถ้าตัวบ่งชี้และเกณฑ์ไม่หลากหลาย โรงเรียนจะทำเหมือนกัน กัน ขาดความหลากหลาย”
“เกณฑ์ควรมีความเหมาะสมกับโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว”

ทั้งนี้ เกณฑ์ที่มีความแตกต่างกัน จำแนกได้ดังนี้

เกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามขนาดและบริบทของโรงเรียน เนื่องจากขนาดและบริบทของโรงเรียนเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพของผู้อำนวยการ ครู และนักเรียนที่รับเข้า โดยผู้อำนวยการ ครู และนักเรียนที่มีคุณภาพ มีความสามารถ และมีความพร้อมมักมีความประสงค์ที่จะทำงานหรือเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และอยู่ในเมืองมากกว่าโรงเรียนที่มีขนาดเล็กและอยู่นอกเมือง นอกจากนั้นขนาดและบริบทของโรงเรียนยังส่งผลให้โรงเรียนได้รับงบประมาณที่ต่างกัน โดยโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่าจะได้งบประมาณรายหัวที่มากกว่าโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก เมื่อโรงเรียนมีปัจจัยป้อนเข้าที่มีคุณภาพแตกต่างกันดังกล่าว จะส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานมีความแตกต่างกัน และส่งผลต่อความแตกต่างของคุณภาพผลผลิตที่ได้ในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนขนาดใหญ่งบประมาณพร้อม บุคลากรพร้อม แต่ขนาดเล็กตรงข้ามกัน
ถ้าใช้เกณฑ์เดียวกัน กำลังจะไม่ไหว
ทำอย่างไรที่ไม่มีทางได้ดี เสียกำลังใจเปล่าๆ”

“เด็กกับผู้ปกครองในเมืองกับชนบทก็ไม่เหมือนกัน”
“โรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมมากกว่า แม้ว่าจะระบบบริหารจะเหมือนกับ
โรงเรียนขนาดเล็ก แต่โรงเรียนขนาดใหญ่มีครูทำงานมากกว่า
แบ่งงานกันได้ ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กครูแต่ละคนต้องทำทุกงาน”

เกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามระดับคุณภาพโรงเรียน ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าควรมีการจัดกลุ่มโรงเรียนตามระดับคุณภาพ แล้วใช้เกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมตามระดับคุณภาพของโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนที่มีระดับคุณภาพที่แตกต่างกันจะได้รับการประเมินด้วยเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนดีในโรงเรียนเกรด A กับ เกรด B ควรแตกต่างกัน
ฟุตบอลระดับโลกยังมีแบ่ง Division เลย”

“ให้ทำบ้านเด็ก 10 ข้อ เด็กเก่งทำได้ แต่เด็กอ่อนอย่างไรก็ทำไม่ได้”
“เก่งในระดับโลกกับเก่งในระดับอาเซียนหรือระดับประเทศยังไม่เหมือนกันเลย”
“โรงเรียนชั้นนำของประเทศต้องมีคุณภาพดีแตกต่างจากโรงเรียนท้องถิ่นทั่วไป”
“ถ้าใช้เกณฑ์เดียวกัน โรงเรียนจะไม่พัฒนา เพราะโรงเรียนที่ดีประเมินอย่างไรก็ดี
โรงเรียนที่ไม่ดีประเมินอย่างไรก็ไม่ดี เกณฑ์จึงต้องเหมาะสมและ
ท้าทายตามระดับคุณภาพโรงเรียน”

เกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าควรมีการจัดกลุ่มโรงเรียนตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน แล้วใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมกับเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียนตามที่กำหนด เนื่องจากโรงเรียนอาจมีเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนต่างกัน จึงควรมีเกณฑ์ที่พิจารณาจากระดับความสำเร็จในการพัฒนานักเรียนตามเป้าหมายของโรงเรียน ซึ่งหากใช้เกณฑ์ที่เหมือนกันแล้วจะไม่สามารถประเมินความสำเร็จของโรงเรียนได้ เนื่องจากบางโรงเรียนเน้นความเป็นเลิศ บางโรงเรียนเน้นทักษะชีวิต บางโรงเรียนเน้นพัฒนานักเรียนตามความถนัด เช่น ความถนัดทางกีฬา ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ทั้งนี้โรงเรียนที่มีเป้าหมายพิเศษดังกล่าวไม่ได้หมายถึงโรงเรียนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นเลิศทางกีฬาหรือศิลปะหรือนาฏศิลป์โดยตรง โดยผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ที่ใช้ประเมินตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามนั้น ยังไม่สามารถประเมินความสำเร็จตามเป้าหมายของโรงเรียนได้ตามนัยยะที่ต้องการให้ประเมินโรงเรียนตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียนได้ ทั้งยังมีน้ำหนักของกลุ่มตัวบ่งชี้เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“บางโรงเรียนเน้นพัฒนานักเรียนตามศักยภาพหรือความถนัด โดยไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งยังมีคุณภาพของนักเรียนรับเข้าที่ไม่ดีต้องรับนักเรียนที่ไม่สามารถสอบเข้าโรงเรียนอื่นๆ ได้ ดังนั้น หากมุ่งประเมินด้านความสัมฤทธิ์ทางวิชาการแล้ว โรงเรียนเหล่านี้จะมีผลการประเมินที่ไม่ดี แต่โรงเรียนอาจสามารถพัฒนานักเรียนให้ประสบความสำเร็จตามความถนัดหรือศักยภาพของตนเองได้”

“เกณฑ์ควรต่างกันตามเป้าของโรงเรียน โรงเรียนไม่ได้เน้นว่าต้องเรียนเก่ง แต่เน้นให้นักเรียนมีทักษะชีวิต เกณฑ์ก็ต้อง ไม่ประเมินความเก่งของเด็ก เกณฑ์ต้องชดเชยกันได้ตามจุดเน้น ไม่เก่งวิชาการ แต่เก่งทักษะชีวิต แสดงว่าโรงเรียนมีคุณภาพเหมือนกัน”

“ควรจัดกลุ่มโรงเรียนก่อนว่าเน้นอะไร แล้วจัดทำตัวชี้วัด หรือกำหนดน้ำหนักตัวชี้วัดให้ต่างกันตามกลุ่ม”

“ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ที่ใช้ยังไม่ใช่การประเมินตามเป้าโรงเรียน ถ้ามีการแบ่งกลุ่มโรงเรียนแล้วต้องมีการปรับตัวบ่งชี้และน้ำหนัก ให้สอดคล้องกับเป้าของโรงเรียนด้วย”

“ของเดิมดูความสำเร็จตามจุดเน้นแค่ 10%”

3) มาตรฐาน ควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานที่แตกต่างกัน เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาเลือกประเมินในตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดงความสำเร็จของโรงเรียน ทั้งนี้ในแต่ละมาตรฐานอาจกำหนดตัวบ่งชี้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่ง ตัวบ่งชี้พื้นฐานที่ใช้ประเมินทุกโรงเรียน โดยเป็นตัวบ่งชี้ขั้นต่ำที่เป็นตัวบ่งชี้ร่วมในทุกกลุ่มโรงเรียน และลักษณะที่สอง ตัวบ่งชี้เฉพาะที่สะท้อนความสำเร็จตามจุดเน้นของโรงเรียน เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมกับโรงเรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งโรงเรียนอาจกำหนดขึ้นเองหรือเลือกจากรายการตัวบ่งชี้ที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“มาตรฐานเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่ตัวบ่งชี้ต้องชี้ความสำเร็จที่ต่างกันของโรงเรียน โดยอาจให้โรงเรียนเลือกบางตัวบ่งชี้ที่เป็นส่วนเฉพาะของโรงเรียน แต่รวมแล้วเป็นมาตรฐานตามที่กำหนด”

“ตัวบ่งชี้น่าจะมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ต้องมี กับกลุ่มที่ควรมี”

“มาตรฐานเหมือนกันเพื่อให้เกิดมิติในการประเมินที่เหมือนกัน”

2. รูปแบบหรือวิธีการประเมิน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบหรือวิธีการประเมินโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

1) โรงเรียนที่มีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือมีคุณภาพ มักมีความมั่นใจและไม่กลัวการประเมิน จะประเมินอย่างไรหรือประเมินกี่ครั้งโรงเรียนก็มีผลการประเมินที่ดี ผลการประเมินที่ได้เป็นเพียงการเน้นย้ำคุณภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เกี่ยวข้องถึงคุณภาพของโรงเรียนเท่านั้น การประเมินจึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเท่าใดนักทั้งยังเป็นภาระสิ้นเปลืองงบประมาณ

การประเมินโรงเรียนที่มีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จึงให้ความสำคัญกับการประเมินภายในโดยต้นสังกัดเป็นหลัก อาจไม่จำเป็นต้องมีการประเมินคุณภาพภายนอกเท่าไรนัก โดยควรประเมินกระบวนการดำเนินงานให้ได้ข้อมูลว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างไร ผลผลิตหรือคุณภาพจึงออกมาดี ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนกลุ่มนี้อาจทิ้งระยะเวลาได้นานตามข้อกำหนดคือ 5 ปี หรืออาจทิ้ง

ระยะเวลาการประเมินให้ยาวขึ้นและเข้าประเมินเมื่อมีการร้องขอหรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับคุณภาพเท่านั้น โดยเป็นการประเมินเพื่อรักษามาตรฐานให้คงเดิมหรือเสริมให้ดีขึ้น ทั้งนี้หากโรงเรียนในกลุ่มนี้มีผลการประเมินที่ลดต่ำลงต้องมีการประเมินให้ทราบถึงสาเหตุและรีบแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่หากโรงเรียนมีผลการประเมินที่ดีขึ้น ต้องประเมินให้ทราบถึงแนวปฏิบัติที่ดีที่โรงเรียนนำมาใช้ ผลการประเมินที่ได้จึงเป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็น ต้นแบบหรือแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ได้ต่อไป ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนที่ดีคุณภาพได้มาตรฐานอาจทิ้งระยะเวลาการประเมินที่นานได้”

“โรงเรียนดี ต้องประเมินให้รู้ว่าจะทำอย่างไรถึงได้ดี โรงเรียนอื่นได้มีต้นแบบ”

“โรงเรียนดี ประเมินอย่างไร ก็รอบคอบดี ฉะนั้นไม่ต้องประเมินภายนอกบ่อยๆ”

“โรงเรียนที่ดีแล้วควรให้ต้นสังกัดประเมินก็พอ สมค. ควรประเมินเมื่อมีปัญหาเท่านั้น”

2) โรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือยังไม่มีคุณภาพ การประเมินจะมีผลอย่างมาก ทั้งต่อบุคลากรในโรงเรียนเองและต่อผู้เกี่ยวข้องภายนอกโรงเรียน โรงเรียนเหล่านี้จึงมักกลัวการประเมิน เนื่องจากกลัวว่าผลการประเมินจะไม่ดี แล้วจะส่งผลกระทบต่อโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องสร้างความตระหนักและทำให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าการประเมินมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้โรงเรียนไม่กลัวและมีเจตคติที่ดีต่อการประเมิน ดังนั้น โรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ติดนัยหรือโรงเรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน จึงควรได้รับการประเมินที่ต่อเนื่องทั้งการประเมินภายในโดยต้นสังกัดและการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ในลักษณะของการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดยประเมินในลักษณะของการนิเทศ การกำกับติดตาม การช่วยเหลือ การส่งเสริมให้กำลังใจ การให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเพื่อพัฒนาโรงเรียน ไม่กล่าวโทษ มีการประเมินหลายครั้งอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามการพัฒนาคุณภาพหรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการประเมินในแต่ละครั้ง ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนมีการพัฒนามากขึ้นและยังช่วยให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดร่วมกันดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตาม การพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ติดนัยควรมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

เพื่อติดตามการพัฒนาอย่างใกล้ชิดโดยต้นสังกัด

และต้องประเมินต่อเนื่อง ไม่ใช่ประเมินทุก 5 ปี”

“สมศ. ต้องให้ข้อเสนอแนะโรงเรียนว่าควรทำอย่างไร

เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดร่วมกันพัฒนา”

“สมศ. กับต้นสังกัดมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ดี

ต้องประเมินแล้วเกิดประโยชน์ในการพัฒนา”

3. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอก

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกว่า อาจมีความเป็นไปได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบพัฒนาการกับตนเอง ซึ่งอาจมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่ยังมีมาตรฐานไม่ดีมาก 2) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบกับคู่พัฒนาที่สูงกว่า เช่น โรงเรียนระดับตำบล-โรงเรียนระดับอำเภอ โรงเรียนระดับอำเภอ-โรงเรียนระดับจังหวัด และ 3) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่มีมาตรฐานระดับดีแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนาสูงขึ้น

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษามีข้อเสนอแนะในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ มีดังนี้

1. การสร้างขวัญกำลังใจ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพครู

กระทรวงศึกษาธิการควรสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เนื่องจากคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงต้องมีการสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูว่าเป็นอาชีพชั้นสูง มีเกียรติ ได้รับความเคารพนับถือ และเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญ สามารถขึ้นำ สร้างสรรค์สังคม โดยมีการให้รางวัลครูดีที่มีผลงานสะท้อนถึงความสำเร็จและความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานครู เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นการยกระดับและพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งจะเป็นการจูงใจให้คนเก่ง คนดี มาประกอบวิชาชีพครู ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องจูงใจให้คนเก่งมาเรียนครู”

“ต้องทำให้ครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ที่คนเก่งคนดี อยากมาเรียนเป็นลำดับต้นๆ”

“ครูดี ครูเก่ง ควรได้รับรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจและเป็นแบบอย่างกับครูคนอื่นๆ”

นอกจากนั้นควรมีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูทั้งในด้านผลตอบแทน ความก้าวหน้า สวัสดิการ และการเคารพยกย่องในสังคม เพื่อให้ครูมีความภาคภูมิใจในอาชีพ เอาใจใส่ทุ่มเทกับการสอนอย่างเต็มที่ และไม่ต้องหาวิธีการเพิ่มรายได้จากแหล่งอื่น ซึ่งช่วยให้เกิดการยกระดับวิชาชีพครู ทำให้ได้คนเก่งคนดีเข้าสู่วิชาชีพ ทั้งยังควรลดระเบียบการเรื่องระยะเวลาในการขอวิทยฐานะ เพื่อให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพได้เร็วขึ้น ดังตัวอย่าง คำกล่าวดังนี้

“ต้องให้ครูปฏิบัติงานในวิชาชีพอย่างเต็มที่ ไม่ต้องไปหารายได้เสริมจากงานอื่น”

“ถ้าครูมีขวัญกำลังใจที่ดี จะรักและทุ่มเทให้กับอาชีพ”

“ครูต้องการหารายได้เพิ่มจึงมีการทำงานอื่นเสริม เช่น การเป็นตัวแทนขาย

การสอนพิเศษ ซึ่งส่งผลให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน

ถ้านักเรียนไม่เรียนพิเศษด้วยเกรดจะต่ำ ต้องแก้โดยให้ครูได้ผลตอบแทนที่เพียงพอ

ไม่ต้องหารายได้จากแหล่งอื่น ได้ทุ่มเทการสอนในห้องเรียนอย่างเต็มที่”

“กว่าจะขอวิทยฐานะได้ต้องรอ 8 ปี ครูเลยไม่ค่อยมีกำลังใจ”

2. การควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู และการประเมินคุณภาพครู

กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยมีการสอบเพื่อรับใบประกอบวิชาชีพครูก่อนการบรรจุเป็นครูประจำการ และเมื่อได้รับการบรรจุเพื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้วต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องจากผลการปฏิบัติงานจริงเพื่อรักษาหรือคงไว้ซึ่งคุณภาพ นอกจากนี้ ควรมีการลงโทษสำหรับครูที่ขาดประสิทธิภาพหรือขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ เพื่อไม่ให้วิชาชีพตกต่ำ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ก่อนเป็นครู ต้องมีใบประกอบวิชาชีพ เมื่อได้ทำงานแล้วต้องประเมินอย่างต่อเนื่อง

ถ้าไม่ดีต้องยึดใบประกอบวิชาชีพ เพื่อควบคุมคุณภาพ”

“วิศกรทำพลาดยังติดคุก แต่นักเรียนอ่านหนังสือไม่ออก ครูไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเลย”

นอกจากการควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู การประเมินคุณภาพครูยังเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงควรมีการกำหนดแนวทางประเมินครูเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูเกี่ยวกับความสำเร็จ จุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา และแนวทางการปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด โดยควรมีการประเมินที่ครอบคลุมตั้งแต่การเตรียมแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการชั้นเรียน และความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมของโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับ

ชุมชน และการพัฒนาตนเอง เป็นต้น นอกจากนั้น ควรมีการประเมินเพื่อพิจารณาความดีความชอบหรือคุณภาพของครูจากคุณภาพนักเรียนประกอบด้วย ซึ่งหากครูมีคุณภาพแล้วควรมีการทุ่มเทหรือเอาใจใส่ในการพัฒนา นักเรียนผ่านวิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน หรือสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพที่ครูคิดค้นขึ้นหรือจัดทำให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่ที่ครูสอนมีผลการเรียนหรือคุณภาพที่ดี ดังนั้นหากมีการประเมินคุณภาพหรือพิจารณาความดีความชอบของครูจากคุณภาพนักเรียน จะทำให้ครูทุ่มเทพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีคุณภาพในที่สุด ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการยกระดับ และพัฒนาวิชาชีพครูด้วย ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องมีการประเมินครู เพื่อให้ครูได้ข้อมูลย้อนกลับไปปรับปรุงพัฒนา”

“คุณภาพของครูต้องยึดโยงกับคุณภาพของนักเรียน

ไม่ใช่ครูดี ครูเก่ง แต่นักเรียนไม่เก่ง”

“ควรตรวจสอบว่าครูทำอะไร อย่างไร ตั้งแต่เตรียมสอน

ระหว่างสอน และการทำงานอื่นในโรงเรียน”

“การประเมินครูจะทำให้ครูมีการพัฒนาดีขึ้น

ซึ่งเป็นการยกระดับวิชาชีพในที่สุด”

3. การบรรจุครูให้ครบชั้น/ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ การมอบหมายให้ครูสอนในรายวิชาที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา และการส่งเสริมให้ครูสอนในโรงเรียนท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการควรจัดบรรจุครูให้ครบชั้นในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้ครูมีจำนวนเพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูไม่ครบชั้น สอนอย่างไรก็ไม่ดี”

“ระดับมัธยมต้องครบกลุ่มสาระ ครบชั้นไม่พอ”

นอกจากการบรรจุครูแล้ว ควรมอบหมายให้ครูสอนในรายวิชาที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา เพื่อให้ครูมีความรอบรู้และความลึกซึ้งในเนื้อหาและเทคนิคการสอน (pedagogy) เพียงพอสำหรับสอนนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระที่ต้องการความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะแล้ว จำเป็น ต้องมีครูที่สำเร็จการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น รายวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องลึกซึ้ง ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีและมีความเข้าใจที่ถูกต้องดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูที่จบตรงมาสอนจะดี เพราะมีความลึกซึ้งในการสอน”

“ครูมีความรู้ที่ถูกต้อง ไม่ต้องจำมาสอน ถ้าจบตรง”

นอกจากนั้น ควรส่งเสริมให้ครูได้สอนในโรงเรียนท้องถิ่นของครูเอง ซึ่งจะช่วยให้ครูได้รู้จักนักเรียน รู้จักผู้ปกครอง รู้จักชุมชน และชุมชนรู้จักครู นอกจากนั้น ครูที่อยู่ในท้องถิ่นยังมีความรัก ความผูกพัน ไม่ต้องการย้ายโรงเรียน มีความทุ่มเทตั้งใจ และมีความภาคภูมิใจในการพัฒนานักเรียนหรือโรงเรียนในท้องถิ่นให้มีความภาพมีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ถ้าได้ครูในชุมชนก็ดี เพราะได้รู้จักคนในชุมชน

ครูเกิดและโตมาในชุมชนย่อมอยากให้ชุมชนและโรงเรียน

ของตัวเองดี จะได้ทุ่มเททำงานเต็มที่”

4. การพัฒนาครู ดังนี้

1) ครูบรรจุใหม่ ควรได้รับการอบรมเสริมความรู้และทักษะเกี่ยวกับจิตวิทยาครู เทคนิคการสอน จรรยาบรรณครู กฎระเบียบและแนวปฏิบัติราชการในโรงเรียน เพื่อให้ครูมีความพร้อมและสามารถปฏิบัติงานครูได้อย่างแท้จริง นอกจากนั้น ควรให้ครูบรรจุใหม่ได้เรียนรู้งานโดยมีครูที่มีประสบการณ์เป็นครูพี่เลี้ยง เพื่อให้ได้

เรียนรู้การทำงานในชีวิตจริงผ่านการสังเกตการสอนและการทำงานร่วมกัน รวมทั้งได้รับการนิเทศ การให้คำปรึกษาและการช่วยเหลือจากครูพี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ ตลอดจนควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“การเรียนกับการทำงานจริงต่างกัน เรียนจบมาแล้วไม่ใช่ว่าจะทำงานได้ดีในทันที”

“ต้องมี on the job training ให้กับครูใหม่”

“ต้องมีระบบ mentor ที่ดี มีต้นแบบที่ดีในการปฏิบัติจริง

ถึงจะปลูกฝังให้เป็นครูดีได้ หากต้นแบบที่ดีจากครูที่ดี”

“ครูใหม่ควรได้เป็นครูประจำชั้นร่วมกับครูเก่า ให้เกิดการเรียนรู้

เห็นตัวอย่างทั้งการพูดคุย การแก้ไขปัญหา

การจัดการชั้นเรียน วิธีสอน วัฒนธรรมองค์กร”

2) ครูประจำการ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนโดยตรง เพื่อให้สามารถนำมาพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ใช่เพียงแค่ส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มคุณวุฒิการศึกษาแต่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่รับผิดชอบ นอกจากนั้น ควรมีการอบรมพัฒนาครูประจำการอย่างต่อเนื่องในประเด็น/หัวข้อที่มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน หรือหัวข้อที่เป็นประโยชน์และเป็นจุดเน้นในการพัฒนานักเรียน หรือเป็นประเด็น/หัวข้อใหม่ที่สอดคล้องกับนโยบาย การเปลี่ยนแปลง หรือทิศทางการศึกษา เพื่อให้ครูมีความรู้ ความสามารถ และสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนได้ โดยเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ครูได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ ไม่ควรเป็นการอบรมโดยการบรรยายให้ครูจำนวนมากพร้อมๆ กัน ในห้องประชุมที่มีขนาดใหญ่ และควรจัดอบรมในวันหยุดหรือช่วงปิดภาคการศึกษา ทั้งยังควรงดการอบรมในประเด็น/หัวข้อที่ไม่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้ใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูต้องเรียนต่อในสาขาที่มีประโยชน์ ไม่ใช่แค่เพิ่มวุฒิ

ครูเลยไปเรียนต่อบริหารกันหมด กลับมาไม่ได้สอนดีขึ้น”

“ถ้าต้องพัฒนานักเรียนเรื่องทักษะภาษาอังกฤษ ทักษะการใช้เทคโนโลยี

ครูต้องพัฒนาก่อนนักเรียนมิเช่นนั้นจะพัฒนานักเรียนได้อย่างไร”

“การอบรมต้องให้ครูได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริงๆ ไม่ใช่ฟังแต่บรรยาย

กลับมาก็ทำไม่เป็นเหมือนเดิม”

“บางครั้งก็อบรมบ่อยเกินไปและไม่มีความหมาย”

“อบรมวันหยุดจะดี ได้ไม่ต้องทิ้งห้องเรียน”

นอกจากการพัฒนาครูโดยการศึกษาต่อและการอบรมแล้ว ควรมีการพัฒนาแบบการพัฒนาครูผ่านระบบพี่เลี้ยง (Coaching) ที่อยู่ในวิถีการทำงานปกติ เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครูในโรงเรียนที่มีการทำงานร่วมกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการปรึกษาช่วยเหลือกัน มีการแบ่งปันและเรียนรู้แนวปฏิบัติของกันและกัน โดยรูปแบบดังกล่าวควรมีการคัดสรรพี่เลี้ยงหรือแกนนำที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นที่ยอมรับของครู แล้วให้พี่เลี้ยงไปขยายเครือข่ายการพัฒนาครูต่อไป หรืออาจส่งเสริมพัฒนาครูโดยส่งเสริมชุมชนการเรียนรู้ของครู เพื่อให้ครูรวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกันเรียนรู้และพัฒนาในลักษณะเครือข่ายหรือกลุ่มโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“การพัฒนาครูต้องเป็นแบบทำงานไป พัฒนาไป

ไม่ใช่แยกการทำงานกับการพัฒนาออกจากกัน”

“ครูอยากได้พี่เลี้ยงคอยช่วยเหลือ แนะนำ พัฒนาไปด้วยกัน”

“ควรรหาครูเก่งๆ เป็นพี่เลี้ยง แล้วไปขยายผลกับครูอื่นๆ”

“ชุมชนการเรียนรู้ของครูเป็นอีกทางหนึ่งในการพัฒนาครู”

5. การลดภาระงานครู และการจัดสรรบุคลากรสนับสนุนให้โรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการควรให้ครูปฏิบัติหน้าที่สอน และส่งเสริมให้ครูทุ่มเทกับงานการเรียนการสอนที่เป็นงานหลักในหน้าที่ โดยลดภาระงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่หน้าที่หลักของครู เนื่องจากปัจจุบันครูมีภาระงานมากทั้งงานสอน งานพัสดุ งานการเงิน และงานธุรการอื่นๆ ในโรงเรียน โดยภาระงานบางอย่างมีความเสี่ยงสูงมากสำหรับครู เช่น งานพัสดุ นอกจากนั้น ครูยังได้รับมอบหมายงานจากกระทรวงอื่นๆ อีกด้วย เช่น งานเลือกตั้งทางการเมืองของกระทรวงมหาดไทย การรายงานสาธารณสุขอนามัย การตรวจสุขภาพตา และการเบื้อเหาของกระทรวงสาธารณสุข งานขยะของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้กระทบกับการวางแผนและการจัดการเรียนการสอนของครู ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“งานเยอะจนล้นมือ เลยไม่ดีสักอย่าง”

“ต้องคืนครูสู่ห้องเรียน”

“ต้องเอางานสอนไปทำช่วงกลางคืนหรือวันหยุด

เพราะเวลาปกติต้องทำงานอื่น”

“เน้นให้ครูมีเวลาสอน”

แนวทางหนึ่งที่สามารถลดภาระงานครูได้คือการจัดสรรบุคลากรสนับสนุนให้โรงเรียนเพื่อให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมารับผิดชอบงานโดยตรง เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กไม่มีบุคลากรนี้โดยเฉพาะหรืออาจต้องใช้บุคลากรร่วมกันกับโรงเรียนอื่น ซึ่งไม่เพียงพอกับภาระงานของโรงเรียนจึงทำให้ครูต้องมาทำหน้าที่แม้ว่าจะไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญก็ตาม ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ครูต้องทำงานแทนธุรการ ไม่รู้เรื่องเลยอาจสุจริตแต่ผิดระเบียบ

เสี่ยงมากโดยเฉพาะงานพัสดุกับการเงิน”

“โรงเรียนใช้ธุรการร่วมกัน 1 คนทำ 3-4 โรงเรียน”

6. การจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และการจัดกลุ่มสาระบังคับให้เหมาะสมกับธรรมชาติหรือจุดเน้นในแต่ละระดับชั้น

กระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำหลักสูตรให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่เรียนรู้เนื้อหาสาระ โดยควรสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือฝึกปฏิบัติจริง เช่น การทำโครงงาน ไม่เน้นการสอนเนื้อหาโดยการบรรยาย และเน้นการเรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น โดยครูเป็นที่ปรึกษา อำนวยความสะดวก กระตุ้นความคิดของนักเรียนโดยใช้คำถาม มีกิจกรรม เกม สื่อการเรียน ให้นักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ได้ดี โดยควรเน้นหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างครบถ้วนและเกิดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในแต่ละกลุ่มสาระ ซึ่งหากจัดหลักสูตรแบบบูรณาการแล้วควรกำหนดการรายงานผลการเรียนในลักษณะบูรณาการมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องด้วย ไม่ควรให้รายงานผลการเรียนตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้แยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้อีก ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ ป.1-ม.6 แต่ใช้ภาษาอังกฤษไม่ได้

เพราะไม่ได้ฝึกใช้จริง เรียนแต่ไวยากรณ์”

“ต้องให้ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน ได้ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม

รู้จักฟังและยอมรับความคิดเห็นคนอื่น”

“หลักสูตรบูรณาการเป็นสิ่งที่ดี เรียนแล้วได้เชื่อมโยงว่าเอาอะไรไปใช้อย่างไรในสถานการณ์เดียวกัน แต่ต้องประเมินแบบบูรณาการด้วย”

“หลักสูตรควรเน้นให้นักเรียนได้กระบวนการเรียน”

นอกจากนั้น ควรจัดกลุ่มสาระบังคับสำหรับนักเรียนโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับธรรมชาติหรือจุดเน้นในแต่ละระดับชั้นหรือความจำเป็นในการพัฒนานักเรียน เนื่องจากปัจจุบันนักเรียนเรียนมากเกินไป โดยนักเรียนต้องเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระ ดังนั้นจึงควรพิจารณากำหนดให้นักเรียนได้เรียนเฉพาะสาระที่จำเป็น

เท่านั้น เช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ควรเน้นเฉพาะทักษะการคำนวณและทักษะทางภาษาในเบื้องต้น จึงควรเรียนเฉพาะการคิดเลขและการอ่านเขียนภาษาไทย ส่วนเนื้อหาในกลุ่มสาระอื่นๆ ควรนำมาใช้สอดแทรก ในการเรียนการสอนเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องจัดเป็นกลุ่มสาระบังคับ ส่วนนักเรียนชั้น ป.4 ขึ้นไป จัดให้เรียนครบ 8 กลุ่มสาระ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เด็กเรียนเยอะเกิน ป. 1 เน้นเฉพาะไทยกับคณิต
ให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น แล้วใช้สาระอื่นมาเสริม
แทรกเข้าไปตอนสอน ป.4 ขึ้นไปจึงเรียนครบ 8 กลุ่ม”

7. การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการสืบค้น และทักษะชีวิต แก่นักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการควรมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ มีวินัย รู้หน้าที่ และมีความเป็นพลเมือง ให้กับนักเรียน เนื่องจากปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนทางวิชาการเป็นหลักและมากเกินไป โดยขาดการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ การมีวินัย และรู้หน้าที่ ให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนเก่งเรื่องเรียนแต่ขาดความดี ความน่ารัก และปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ นอกจากนั้น การประเมินนักเรียนตามข้อกำหนดในหลักสูตรยังมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับ การประเมินด้านวิชาการมากกว่าการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กล่าวคือการประเมินรายวิชาทางวิชาการจะมีผลการประเมินที่ละเอียดมากถึง 8 เกรด แต่การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีเพียงผ่านหรือไม่ผ่าน โดยหลักสูตรไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ของนักเรียน อย่างจริงจัง การประเมินไม่ต่อเนื่อง และขาดเครื่องมือประเมินที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ครูจึงประเมินให้นักเรียนผ่านทุกคนโดยไม่ได้พิจารณาตามตัวชี้วัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์แต่อย่างใด ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนเท่ากับการพัฒนาทางวิชาการ เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่ง ดี และเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ สร้างสังคมที่มีความสงบสุขและมีความปรองดอง ดังตัวอย่าง คำกล่าวดังนี้

“ไม่ต้องการตู่หนังสือเดินได้ แต่ต้องการสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี”
“ทุกคนอยากให้นักเรียนเรียนเก่ง เพราะโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเลือก
และแข่งขันที่ความเก่งของนักเรียน ทำให้ขาดการพัฒนาเรื่องคุณธรรม ความดี”
“ผู้ปกครองอยากให้เด็กเก่ง จึงเน้นเรียนอย่างเดียว ไม่เน้นกิจกรรม”
“เกรดมีผลต่อนักเรียนในการเรียนต่อ และมีผลต่อความดีความชอบของครู
และ ผอ. ทุกโรงเรียนเลยเน้นเกรด”
“ปัจจุบัน คนใช้แต่ลิฟท์ แต่ไม่รู้หน้าที่ จึงต้องสร้างให้คนรู้หน้าที่ตั้งแต่เด็ก”
“ผู้ปกครองใช้แต่ลิฟท์ ถ้าให้มาประชุมจะไม่ค่อยมา
แต่ถ้ามีการแจกเงินอุดหนุนอุปกรณ์การเรียนจะมากันครบ
ถ้าครูดีเด็กจะรู้ว่าต้องไปใช้ลิฟท์ฟ้องร้องอย่างไร
แสดงว่าคนปัจจุบันรู้แต่ลิฟท์แต่ไม่ค่อยรู้หน้าที่ ”

นอกจากนั้น ควรพัฒนาทักษะการคิดให้กับนักเรียน เนื่องจากสภาวะแวดล้อมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สื่อและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต ทั้งยังมีการผลิตสื่อละคร โฆษณาที่อาจมีเนื้อหาไม่เหมาะสม เช่น ตัวละครมีพฤติกรรมก้าวร้าว การตบตี การเสพยา ฯลฯ ทำให้นักเรียนต้องมีทักษะการคิดที่ดี สามารถคิดวิเคราะห์ คิดด้วยหลักเหตุผล คิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถเลือกแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสมถูกต้อง และสามารถแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรพัฒนานักเรียนให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดที่แตกต่างจากกรอบเพื่อสร้างสิ่งใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการศึกษา

4.0 ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการควรมีการสร้าง การพัฒนา หรือการรวบรวมนวัตกรรมที่สามารถพัฒนาการคิดของนักเรียน เพื่อให้ครูมีแหล่งนวัตกรรมสำหรับนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องสอนนักเรียนให้คิด เพราะมีเรื่องที่ต้องการการคิดมากมาย ในปัจจุบัน”
“เพื่อรองรับ 4.0 ของไทย ควรให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ด้วย ไม่ใช่คิดอยู่แต่ในกรอบ”
“เทคนิค นวัตกรรมดี ๆ ที่ช่วยการคิดของนักเรียนมีเยอะ
ต้องรวบรวมให้พร้อมสำหรับครูนำไปใช้ได้”
“ต้องมีการวิจัยและพัฒนาหาวิธีการทำให้เด็กคิดเป็น คิดเก่ง”

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรพัฒนานักเรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตนอกจากเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ทักษะการสืบค้นผ่านเทคโนโลยี ทักษะชีวิต เพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความปลอดภัย มีสวัสดิภาพ สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ สามารถรับมือกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ และความสามารถปรับตัวได้ในอนาคต ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องทำให้นักเรียนไม่ถูกหลอก”
“เด็กทำข้อหายแล้วไม่กินข้าว เพราะไม่รู้จะทำอะไร แก้ปัญหาชีวิตไม่ได้”

8. การตรวจสอบและพัฒนานักเรียนตามความถนัด

กระทรวงศึกษาธิการควรมีการตรวจสอบความถนัดและพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับความถนัดของนักเรียน ปัจจุบันโรงเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนในด้านวิชาการในลักษณะที่เหมือนกันกับนักเรียนทุกคน ทำให้นักเรียนที่ไม่ถนัดทางวิชาการเกิดความย่อท้อและล้มเหลวในการเรียน เกิดความสูญเสียทางการศึกษาต่างๆ ที่นักเรียนมีความสามารถหรือความถนัดในด้านอื่น ซึ่งหากโรงเรียนมีระบบการช่วยเหลือให้นักเรียนได้ค้นพบ ความถนัดของตนเองและพัฒนาให้ตรงหรือตอบสนองตามความถนัดแล้วนักเรียนจะประสบความสำเร็จและไม่เกิดความสูญเสียเปล่า ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เมื่อไม่ได้จัดการศึกษาตามความถนัด วัดเมื่อใดก็ด้อยเมื่อนั้น
ถ้าได้เรียนตามความถนัด วัดเมื่อไรก็ดี”
“นักเรียนอยากเรียนช่าง โรงเรียนต้องพาไปดู ไปลองทำงานช่าง
เพื่อให้ได้ทบทวนว่าชอบหรือถนัดจริงหรือไม่”

9. การกำหนดนโยบายที่คงที่ ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย และการใช้นโยบายอย่างครบวงจร

กระทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดนโยบายให้คงที่ ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย เนื่องจากปัจจุบันครูต้องปรับตัวเพื่อรองรับนโยบายที่มีค่อนข้างมากและเปลี่ยนแปลงบ่อย ดังนั้นก่อนประกาศใช้นโยบายใดๆ ควรมีการศึกษาถึงแนวปฏิบัติ ข้อดี ข้อเสีย ให้ชัดเจนอย่างรอบด้านก่อน และเมื่อมีการประกาศใช้นโยบายใดๆ แล้ว ควรให้มีการใช้นโยบายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์จนถึงขั้นประเมินนโยบายเพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสมและความสำเร็จของนโยบาย แล้วจึงปรับปรุง คงไว้ หรือยกเลิกนโยบายต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายในการพัฒนานักเรียนในปัจจุบันมีลักษณะ TOP-DOWN โดยหน่วยงานระดับบนเป็นผู้กำหนดความต้องการพัฒนานักเรียนในด้านใด แล้วกำหนดเป็นนโยบายให้โรงเรียนเป็นผู้พัฒนานักเรียน นักเรียนจึงเป็นผู้รับการพัฒนาตามความประสงค์ ซึ่งประเด็นการพัฒนามีค่อนข้างมากและไม่คงที่ตามการเปลี่ยนแปลงนโยบาย จึงสร้างความสับสนให้กับโรงเรียนและส่งผลกระทบต่อเด็กนักเรียนที่เป็นผู้รับการพัฒนาในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ประกาศนโยบายยังไม่ทันไรเลย เปลี่ยนแล้ว ยังไม่รู้เลยว่าใช้ได้ผลหรือไม่
โรงเรียนเหนื่อย เพราะต้องสนองทุกนโยบาย”
“นายกพูดบ๊ีบ กระทรวงให้ทำบ๊ีบ ยังไม่รู้เลยว่าเป็นอย่างไร ทำอย่างไร”
“นโยบายเปลี่ยนบ่อยเกิน โรงเรียนทำไม่ทัน สับสน เป้อหนาย”
“นโยบายใหม่มา ก็ให้โรงเรียนทำเพิ่ม แต่โรงเรียนไม่รู้
จะเอาอะไรออก เพราะเวลาไม่เท่าเดิม”

นอกจากนั้น การกำหนดนโยบายบางนโยบายอาจไม่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน ทำให้โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายได้ จึงต้องพิจารณาความเหมาะสมของนโยบายกับบริบทโรงเรียน รวมทั้งมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อสนองนโยบายให้ชัดเจน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“นโยบายเกี่ยวกับแท็บเล็ต บางโรงเรียนที่มีปัญหาการเข้าถึงไฟฟ้าหรือระบบอินเทอร์เน็ตจะเกิดปัญหาในการปฏิบัติตามนโยบาย”

“นโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ในช่วงแรกๆ นั้นโรงเรียนขาดแนวปฏิบัติที่สามารถนำมาปรับใช้กับโรงเรียน ทำให้โรงเรียนใช้การคัดลอก

โครงการ/กิจกรรมของโรงเรียนอื่น โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมที่เหมือนๆ กัน

ซึ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนโดยตรง เช่น กิจกรรมการทำขนมบัวลอยที่มีการทำเหมือนๆ กันเกือบทั้งเขต แต่ไม่ทราบว่าทำเพื่อจุดประสงค์ใด นักเรียนเรียนรู้สิ่งใด”

10. การสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการควรสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่โรงเรียน ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน การร่วมกำหนดแผนหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมาย การร่วมระดมทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนานักเรียน การร่วมดำเนินการพัฒนานักเรียน การร่วมตรวจสอบ ติดตาม กำกับ และนิเทศการดำเนินงานของโรงเรียน และการร่วมปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับความสำเร็จและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น จะทำให้โรงเรียนเกิดการพัฒนาด้านสอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันเวลาทันเหตุการณ์ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องสร้างให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นเจ้าของและทุ่มเทให้กับโรงเรียน”

“ลำพังโรงเรียนเองจะพัฒนาได้ยาก ผู้เกี่ยวข้องต้องร่วมพัฒนาด้วย”

“โรงเรียนจะดีหรือไม่ ผู้เกี่ยวข้องต้องร่วมรับผิดชอบ ร่วมมือกันพัฒนา”

“ผู้เกี่ยวข้องจะทราบดีว่าโรงเรียนต้องทำอะไร อย่างไร เมื่อไร ทำให้การพัฒนาเกิดได้ทันเวลา”

11. การกระจายอำนาจ การให้อิสระในการบริหารโรงเรียน การกำกับดูแลและการนิเทศโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการควรกระจายอำนาจการบริหารโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนในประเทศไทยมีจำนวนมาก ดังนั้นจึงควรกระจายอำนาจโดยจัดโครงสร้างการบริหารงานและการติดตามตรวจสอบให้มีระดับลดหลั่นกันจากระดับบนสู่ระดับล่าง เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีการประสานความร่วมมือ และร่วมรับผิดชอบอย่างเป็นระบบตามโครงสร้าง ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“กระทรวงกำหนดนโยบาย เขตพื้นที่รับนโยบายกระทรวง

มากำหนดให้โรงเรียนปฏิบัติ โดยเขตพื้นที่ต้องนิเทศกำกับติดตาม

ให้คำแนะนำ/การช่วยเหลือโรงเรียน แล้วรายงานผลกลับไปยังกระทรวง”

นอกจากการกระจายอำนาจแล้ว ควรสร้างระบบการบริหารโรงเรียนที่เป็นอิสระในลักษณะการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน (school based management) ไม่บริหารแบบรวมศูนย์ เพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจในการบริหารโรงเรียนไปยังโรงเรียนโดยตรง โรงเรียนสามารถตัดสินใจ สั่งการ และดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ คล่องตัว ยืดหยุ่น มีอิสระในการบริหารจัดการ และไม่ต้องรอการสั่งการ หรืออาจมีนโยบายให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคลอย่างแท้จริง โรงเรียนสามารถคัดเลือกผู้บริหารและครูได้เองแล้วจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโรงเรียน จากนั้นจึงติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนต่อไป ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนควรมีอิสระในการบริหาร ไม่ต้องรอการอนุมัติสั่งการ”

“นิติบุคคลถ้าเป็นจริงได้จะดี โรงเรียนรับผิดชอบเองทุกอย่าง ตั้งแต่คัดผู้บริหาร คัดครู ถ้าทำไม่ได้เอาออก”

การดำเนินงานของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพควรมีระบบการกำกับดูแลและการนิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย และปัญหาของโรงเรียน ซึ่งจะสามารถวางแผนการเสริมจุดเด่น แก้จุดด้อย และปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ควรมี AAR (After Action Reflect) ให้คนอื่นมาร่วมสะท้อน”

“โรงเรียนควรมีข้อมูลย้อนกลับถึงความสำเร็จ จุดอ่อน จุดแข็งในการทำงาน จะได้แก้ไขได้ทันเวลา”

12. การแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียน และการปรับแนวปฏิบัติในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการควรแต่งตั้งผู้บริหารให้ครบทุกโรงเรียน เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดทิศทาง การวางแผน การบริหารจัดการ การตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่คุณภาพและความสำเร็จของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนต้องมีผู้บริหาร แต่ใช้ครูรักษาการไม่เพียงพอ

เพราะไม่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรง คุณครูไม่ได้ ครูไม่เคารพเชื่อฟัง”

“โรงเรียนต้องมีผู้บริหารเพื่อกำหนดทิศทาง มานำโรงเรียน มาดูแล ให้คำปรึกษา และตัดสินใจ”

นอกจากนั้น ควรปรับแนวปฏิบัติในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบันเน้นการสอบ ซึ่งจะคัดเลือกได้เฉพาะผู้ที่เก่งทางทฤษฎีเท่านั้นแต่อาจขาดความสามารถและประสบการณ์ในการนำความรู้ไปปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถบริหารโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรมีการแต่งตั้งและพัฒนาผู้บริหารให้ได้ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน โดยมีการพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาในเชิงประจักษ์ประกอบด้วย ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ผู้บริหารไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหาร ได้มาจากการสอบทำให้บริหารไม่เป็น”

“ปัจจุบันผู้บริหารสอบได้ก็มาเป็น อาจยังขาดประสบการณ์การนำโรงเรียน”

“ผู้บริหารเป็นคนที่สำคัญมากสำหรับโรงเรียน ต้องคัดสรรให้ได้คนเก่งและดีจริง”

13. การปรับแก้แนวปฏิบัติการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการควรปรับแก้แนวปฏิบัติในการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียนที่พิจารณาจากจำนวนนักเรียน เนื่องจากส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนน้อย ทำให้โรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหาร และส่งผลกระทบต่อคุณภาพของปัจจัยนำเข้าทั้งผู้บริหาร ครู และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้อื่นๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพโรงเรียนในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“งบประมาณรายหัวที่โรงเรียนขนาดเล็กได้รับ จ่ายค่าน้ำค่าไฟทั้งหมดแล้ว

ทำให้ขาดเงินในการพัฒนาโรงเรียน”

14. การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก

ควรมีการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากในสภาพจริงโรงเรียนขนาดเล็กมักขาดความพร้อมทุกด้าน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของโรงเรียน ดังนั้นจึงควรควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และร่วมกันพัฒนา โดยกระทรวงศึกษาธิการต้องมีระบบในการดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทางให้กับครูและนักเรียนเมื่อมีการควบรวมแล้ว ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนขนาดเล็กๆ ทำอย่างไรก็ไม่ดี ฉะนั้นรวมเข้าด้วยกันจะดีกว่า”

“เอาทรัพยากรที่มีมารวมและใช้ร่วมกัน จะทำให้ปัจจัยนำเข้าดีขึ้นกว่าแยกกันอยู่”

15. การลดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน

กระทรวงศึกษาธิการควรลดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขันเพื่อการชนะหรือเพื่อความเป็นเลิศ แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้น ความสามัคคี การทำงานเป็นทีม เป็นการแข่งขันเพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพหรือความถนัดของตนเองและได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ กิจกรรมการแข่งขันบางกิจกรรมมีการแข่งขันในหลายระดับตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับประเทศ ทำให้โรงเรียนต้องใช้งบประมาณและเวลาใน

การเตรียมการ การฝึกซ้อม และการเข้าร่วมแข่งขันค่อนข้างมาก โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนจำนวนน้อย เพียงบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนของทั้งต่อนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเองและนักเรียนอื่นๆ ในโรงเรียน เนื่องจากบางครั้งโรงเรียนต้องงดการเรียนการสอนเพื่อพานักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรม ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“แข่งขันแล้วกลับเป็นภาระ ต้องเสียงบประมาณมาเตรียม

และพาเด็กไปแข่ง เสียการเรียนทั้งโรงเรียน”

“เด็กเก่งในโรงเรียนมีจำนวนไม่มาก ถ้าเก่งแล้วส่วนใหญ่จะเก่งทุกเรื่อง

เลยกลายเป็นปัญหาของเด็กไป เด็กถูกแย่งตัวจากทุกกลุ่มสาระ

ต้องเป็นตัวแทนเกือบทุกการแข่งขัน เลยไม่ได้เรียน”

“ต้องปิดโรงเรียน พาเด็กไปแข่ง เด็กอื่นถูกทิ้ง”

16. การกำหนดและควบคุมจำนวนนักเรียนต่อห้อง

กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดจำนวนนักเรียนต่อห้องและควบคุมกำกับให้มีการดำเนินงานที่เป็นไปตามเกณฑ์ เนื่องจากจำนวนนักเรียนส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน การดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพของนักเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ลดจำนวนนักเรียนให้เหมาะสม ให้ครูดูแลทั่วถึง ตอนนี้นักเรียนเยอะ

ครูดูแลไม่ทั่ว ตรวจการบ้านไม่ทัน ถ้าเด็กไม่ได้เรียนพิเศษ ไม่มีทางเรียนทัน”

“มีแต่เกณฑ์ แต่โรงเรียนไม่ทำก็ไม่เป็นไร เลยอัดจำนวนเกือบ 50 คน”

17. การศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการควรมีการศึกษาสภาพอนาคตทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อกำหนดคุณลักษณะของนักเรียน แล้วกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องมีการ simulation ให้เห็นว่าอนาคต เช่น อีก 20 ปีข้างหน้าสังคมจะเป็นอย่างไร

แล้วกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาเด็กเพื่อรองรับสภาพสังคมนั้น”

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันผลิตครู มีดังนี้

1. การคัดเลือก/คัดสรรผู้ที่มีความรักในอาชีพครู

สถาบันผลิตครูควรมีการคัดเลือก/คัดสรรผู้ที่มีความรักในอาชีพครูให้ได้เข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อเข้าสู่วิชาชีพครูในอนาคต ไม่ใช่รับผู้ที่พลัดพวงจากสาขาอาชีพอื่นเข้าศึกษา โดยควรมีการคัดเลือกตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยการวัดแววครู จากนั้นมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ผ่านการคัดเลือกได้เข้าสู่วิชาชีพ โดยให้ทุนศึกษาต่อจนสำเร็จการศึกษาและมีการบรรจุเข้าเป็นครูประจำการหลังสำเร็จการศึกษา โดยสถาบันผลิตครูอาจร่วมมือกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่นักเรียนสังกัดเพื่อร่วมกันพัฒนาแล้วกลับมาเป็นครูในโรงเรียนหรืออาจมีการคัดเลือกนักเรียนที่มีความโดดเด่นและมีความต้องการจะเป็นครูในแต่ละตำบล เพื่อให้ทุนการศึกษาและกลับมาบรรจุเป็นครูในตำบล ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ควรคัดคนเรียนครูให้ได้คนที่รักและต้องการเป็นครูจริงๆ”

“จบแล้วกลับไปทำงานใช้ทุนในท้องถิ่นตนเองในลักษณะครูคืนถิ่น”

2. การปลูกฝังจิตวิญญาณและจรรยาบรรณครู

สถาบันผลิตครูควรเน้นการปลูกฝังจิตวิญญาณ/จิตสำนึกความเป็นครู/ความรักศรัทธาในวิชาชีพครู/จรรยาบรรณครู จิตวิทยาครู การมุ่งมั่นทุ่มเท ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ทักษะการถ่ายทอดความรู้ เทคนิค/วิธีการสอน และการประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องสร้างให้คนที่จบไปเป็นครูรักและศรัทธาในอาชีพของตนเอง จึงจะอยากทำหน้าที่ของตนเองให้ดี”

“ครูต้องเข้าใจนักเรียน นักเรียนมีความแตกต่างกัน อย่าสติแตก”

3. การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้

สถาบันผลิตครูควรเน้นการพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้มากกว่าการเรียนรู้ในเนื้อหาแก่นิสิต/นักศึกษาครู เนื่องจากปัจจุบันมีวิธีการ/แนวทางการเข้าถึงเนื้อหาความรู้ที่หลากหลาย นอกจากนั้น เนื้อหาความรู้ยังมีมากมาย มีการเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนที่ค่อนข้างรวดเร็ว ดังนั้น หากมีการผลิตครูโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้แล้วจะทำให้ได้นิสิต/นักศึกษาครู ที่สามารถเรียนรู้ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง และมีความรู้ที่ทันสมัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โลกสมัยนี้มีความรู้มาก เป็นความรู้สาธารณะที่เข้าถึงได้หลายช่องทาง ต้องสอนให้ครูรู้วิธีเข้าถึง”

4. การผลิตครูให้มีความรู้ในกลุ่มสาระที่หลากหลาย

สถาบันผลิตครูควรผลิตนิสิต/นักศึกษาครูให้มีความรู้ในกลุ่มสาระที่หลากหลาย ไม่เน้นการผลิตครูที่เป็นเอกเดียว เนื่องจากอาจทำให้ได้ครูที่ขาดความสามารถในการสอนที่หลากหลายตามธรรมชาติของการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งต้องการครูที่สามารถสอนได้หลากหลายกลุ่มสาระ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เอกเดียวไม่เหมาะกับครูประถม เพราะจบไปจะสอนไม่ได้ ต้องการครูที่สอนได้หลายกลุ่ม”

5. การผลิตครูให้มีความเชื่อมโยงกับภาระงานครูในชีวิตจริง

สถาบันผลิตครูควรพัฒนานิสิต/นักศึกษาครูโดยเชื่อมโยงกับภาระงานครูในชีวิตจริง โดยมีการสอนเกี่ยวกับกฎ ระเบียบในการประพฤติตน การจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การวัดและประเมินผล เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาครู มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงเมื่อเป็นครูได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องผลิตครูให้มีความรู้ทันแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และนโยบายในการพัฒนานักเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้องสอนเรื่องเอกสาร และการกรอกเอกสารด้วย ไม่ใช่มาเป็นครูแต่ไม่เคยเห็นแบบฟอร์มและกรอกข้อมูลไม่เป็นเลย”

“นโยบายไปทางไหน การผลิตครูต้องเตรียมไปทางนั้นด้วย มิเช่นนั้นจะทำตามนโยบายไม่ได้ เช่น มีนโยบาย BBL การผลิตครูต้องสร้างครูให้รู้และสอนแบบ BBL ได้ด้วย”

ทั้งนี้ สถาบันผลิตครูควรให้นิสิต/นักศึกษาครู ได้เข้าไปสัมผัสการทำงานของครูตั้งแต่เริ่มเรียนชั้นปีที่ 1 จนกระทั่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นปีสุดท้าย เพื่อให้ได้เรียนรู้งานครูในสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง รอบด้าน และครอบคลุม ในลักษณะของการสั่งสมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและความรักในวิชาชีพช่วยเหลือลอมจิตวิญญาณความเป็นครูแก่นิสิต/นักศึกษา และช่วยให้เกิดความพร้อมในการปฏิบัติงานครูได้อย่างสมบูรณ์เมื่อสำเร็จการศึกษา ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ควรให้เข้าโรงเรียนตั้งแต่ปี 1 ไปตรวจแถว ตรวจการบ้าน ช่วยงานครู จะได้เกิดการซึมซับ”
“ควรให้ร่วมกิจกรรมกับนักเรียน จะได้มีความรักเด็ก”

6. การศึกษาภาพอนาคตเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนานิสิต/นักศึกษาครู

สถาบันผลิตครูควรมีการมองภาพอนาคตทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนานิสิต/นักศึกษาครู ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อจะได้สามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ผลิตครูให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในอนาคต จะได้พัฒนาเด็กได้ถูกทาง”

7. การพัฒนาหรือเปิดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของครู และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครู

สถาบันผลิตครูควรมีการสำรวจความต้องการการศึกษาต่อของครูประจำการ เพื่อพัฒนาหรือเปิดหลักสูตรให้สอดคล้องและครอบคลุมความต้องการของครู นอกจากนั้น ควรมีการวางแผนเกี่ยวกับจำนวนการผลิต ไม่เน้นปริมาณแต่เน้นคุณภาพการผลิต เพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้กลับไปปฏิบัติหน้าที่หรือได้รับการบรรจุเป็นครูประจำการที่มีคุณภาพอย่างครบถ้วน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“สำรวจก่อนว่าครูต้องการพัฒนาทางใด แล้วจัดหลักสูตรรองรับให้ตรง”

“ต้องทำให้อาชีพครูเป็นอาชีพขาดแคลน ไม่ใช่อาชีพที่ผลิตจนล้นตลาด แล้วก็ตกงาน”

“บางหลักสูตรมีความต้องการเรียนมาก แต่รับน้อย ครูไม่มีที่เรียน”

นอกจากนั้น สถาบันผลิตครูควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือพัฒนากับโรงเรียนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อจัดหลักสูตรอบรมที่สามารถพัฒนาครูในประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู หรือเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของครู ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ร่วมมือกันจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ”

“จัดหลักสูตรต้องดูคนเรียนด้วยว่าอยากเรียนหรือจำเป็นต้องเรียนอะไร”

“ความร่วมมือสำคัญมาก บางที่จัดหลักสูตรไปก็ไม่ตรงความต้องการ”

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน มีดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีสาระครบถ้วน ชัดเจน

โรงเรียนควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่มีการกำหนดจุดหมาย แนวทาง วิธีการ เนื้อหาสาระ วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อระบุเป้าหมายที่เกิดขึ้นกับนักเรียน แนวทางในการพัฒนา นักเรียนไปสู่เป้าหมาย และวิธีการตรวจสอบการบรรลุเป้าหมายของนักเรียนที่ชัดเจน โดยมีการจัดทำเนื้อหาสาระรายวิชาที่สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทหรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต้องชัดเจน

เพื่อเป็นทิศทางการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน”

“โรงเรียนอยู่ในชุมชนที่มีความแตกต่างกัน โรงเรียนต้องทำหลักสูตรสถานศึกษา

ให้สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นโรงเรียนของชุมชนได้”

2. การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

โรงเรียนควรสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีปฏิบัติที่ดีที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียนประสบความสำเร็จ เพื่อให้ครูและบุคลากรได้นำไปปรับใช้ โดยเน้นให้ครู บุคลากร มีใจกว้าง หัวดีต่อกัน มีความเคารพ ยอมรับซึ่งกันและกัน และไม่ติเตียนกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งกล่าวสามารถทำได้ทั้งภายในโรงเรียนเดียวกัน หรือระหว่างโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงหรือในภูมิภาคเดียวกัน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“โรงเรียนควรรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนร่วมกัน”

“ควรมี AAR (After Action Reflect) ให้คนอื่นมาร่วมสะท้อน”

“ใครมีอะไรดีควรแบ่งปันกัน ไม่ปล่อยทิ้งไว้เริ่มต้นจากศูนย์ หรือลองผิดลองถูกกันเอง”

3. การสร้างบรรยากาศกัลยาณมิตรในชั้นเรียน

โรงเรียนควรจัดบรรยากาศกัลยาณมิตรในชั้นเรียน การเรียนการสอนในห้องเรียนไม่ควรเน้นการแข่งขันระหว่างกันเพื่อความเป็นเลิศ ไม่เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่เน้นให้นักเรียนแข่งกับตัวเอง

การแบ่งปัน ดูแลช่วยเหลือกัน ในลักษณะเด็กเก่งช่วยเด็กอ่อน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมในวิถีชีวิตจริง นอกจากนั้นควรส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน เพื่อให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีความสุขที่ได้เรียน (safe environment) ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“คนที่ได้คะแนนเต็มร้อยไม่ใช่เก่งกว่าคนอื่น”

“ในสังคมจริงต้องมีการอาศัยพึ่งพากัน”

“ไม่ควรให้เกิดการแข่งขันเรียน แต่ควรช่วยกันเรียน”

“ครูต้องทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมีความสุขที่มาเรียน”

4. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน

โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชนแวดล้อมโรงเรียน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ถ้าโรงเรียนเข้าถึงชุมชนได้ ปัญหาในโรงเรียนจะน้อยลง”

“ผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมดูแลเด็ก”

“ชุมชนช่วยโรงเรียนได้ทุกอย่าง ถ้าความสัมพันธ์ดี”

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีดังนี้

ควรควบคุมการผลิตสื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพ มีเนื้อหาสาระที่จรรโลงสังคม นำเสนอขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่ดีของไทยที่สามารถเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีแก่ผู้รับชม รวมทั้งควรควบคุมและปิดช่องทางการเข้าถึงสื่อที่เป็นอันตรายหรือสร้างความเสื่อมถอยแก่สังคม เพื่อป้องกันการเข้าถึงสื่อดังกล่าวของนักเรียน ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“เด็กยังเก่งไม่เท่าผู้ใหญ่ ต้องป้องกันการเข้าถึงสิ่งที่ไม่ดีไว้ก่อน”

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงบูรณาการ มีดังนี้

1. ควรอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมดูแลนักเรียนแก่ผู้ปกครอง (family literacy) ตั้งแต่ความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ ภายหลังคลอด จนกระทั่งอยู่ในวัยเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัย ซึ่งจะส่งผลต่อความพร้อมและคุณภาพของนักเรียนในที่สุด ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“สอนผู้ปกครองให้เลี้ยงลูกเป็น”

“การสร้างคนคุณภาพ ต้องเตรียมเด็กให้มีคุณภาพตั้งแต่วัยยังเยาว์”

“ต้องสอนผู้ปกครองให้รู้จักการมีลูกเมื่อพร้อม”

“เด็กควรเกิดและได้รับการเลี้ยงดูภายใต้ความพร้อม”

“ผู้ปกครองบางคนรักลูกมากเกินไป กลัวลูกเหนื่อยเลยทำการบ้านแทนลูก แต่บางคนปล่อยทิ้งปล่อยขว้าง”

2. ควรระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียน หน่วยงานที่มีหน้าที่พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนโดยตรงคือต้นสังกัด ดังนั้น ต้นสังกัดของโรงเรียนต้องส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน โดยให้โรงเรียนเสนอแผนการพัฒนาโรงเรียนตามผลการประเมินคุณภาพและเสนอขอทรัพยากรสนับสนุนตามที่จำเป็น จากนั้นต้นสังกัดให้การสนับสนุนทรัพยากรตามที่โรงเรียนเสนอขอและติดตาม นิเทศ กำกับ การดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามแผน เพื่อตรวจสอบการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งหากโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่เสนอได้ ต้นสังกัดต้องมีมาตรการดำเนินการกับโรงเรียนอย่างจริงจัง เนื่องจาก ได้สนับสนุนโรงเรียนตามที่ร้องขอแล้ว ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

“ต้นสังกัดต้องมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียน โรงเรียนอยากได้อะไร

ที่จำเป็นต้องส่งเสริม มิเช่นนั้นโรงเรียนจะพัฒนาไม่ได้”

“ให้โรงเรียนทำสัญญากับต้นสังกัด ถ้าทำไม่ได้ตามสัญญาต้องยอมรับผลที่ตามมา”

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาศักยภาพของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ. มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรกถึงรอบสาม และเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสำหรับเสนอรัฐบาล ซึ่งมีผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาข้อมูลจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 34,961 แห่ง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในรอบสามจำแนกตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน และจำนวนนักเรียน ซึ่งพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับคุณภาพที่แตกต่างกันตามทุกปัจจัยทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน และจำนวนนักเรียน ดังแสดงในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจัย	ค่าไคสแควร์ (χ^2)	Df	p
ที่ตั้ง	805.35	4	.00
ขนาด	815.45	12	.00
ระดับชั้น	33,370.28	36	.00
สังกัด	8,745.55	16	.00
ภูมิภาค	1,700.25	24	.00
จังหวัด	3,837.52	304	.00
เขตพื้นที่การศึกษา	7,905.13	896	.00
ปัจจัย	ค่า t	p	R Square
จำนวนครูผู้สอน	22.561	.00	0.014
จำนวนนักเรียน	22.820	.00	0.015

2. ผลการศึกษาพัฒนาการและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

ผลการวิจัยในส่วนนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม และส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม ดังต่อไปนี้

2.1 พัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

การศึกษาระดับพัฒนาการของผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม โดยจัดกลุ่มโรงเรียนเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ มีคุณภาพคงที่ รองลงมา คือ มีคุณภาพลดลง มีคุณภาพดีขึ้น และมีคุณภาพเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีทิศทาง ตามลำดับ

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจาก ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งสามรอบ จำแนกตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา โดยแบ่งพัฒนาการของระดับคุณภาพเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีพัฒนาการคงที่ กลุ่มที่มีพัฒนาการดีขึ้น กลุ่มที่มีพัฒนาการลดลง และกลุ่มที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ซึ่งพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีพัฒนาการของระดับคุณภาพที่แตกต่างกันตามทุกปัจจัยทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา ดังแสดงผลการวิเคราะห์สรุปในตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจัย	ค่าไคสแควร์ (χ^2)	df	p
ที่ตั้ง	146.76	3	.00
ขนาด	616.69	9	.00
ระดับชั้น	449.57	27	.00
สังกัด	154.48	12	.00
ภูมิภาค	502.79	18	.00
จังหวัด	1,991.90	228	.00
เขตพื้นที่การศึกษา	3,566.09	672	.00

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสาม

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ได้ข้อสรุปว่า สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการประเมินคุณภาพ

ภายนอกกรอบแรกถึงรอบสามนั้นเป็นสิ่งที่หาข้อสรุปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโรงเรียน โดยปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ความแตกต่างของผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียน และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ในโรงเรียน เนื่องจากการประเมินในแต่ละรอบนั้นมีระยะเวลาห่างกัน โดยเฉพาะหากพิจารณาตั้งแต่รอบแรกถึงรอบสามแล้วมีระยะเวลาห่างกันค่อนข้างมาก โรงเรียนมีทั้งการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร ครูและบุคลากรมีการโอนย้าย การบรรจุใหม่ และการเกษียณอายุราชการ นักเรียนที่เข้าเรียนแต่ละรุ่นมีความแตกต่างกัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ทั้งการสื่อสาร เทคโนโลยี สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วย ความแตกต่างของตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินและความแตกต่างของผู้ประเมินภายนอกทั้งสามรอบ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของสถานศึกษา ได้ข้อสรุปดังนี้

2.3.1 การพัฒนาโรงเรียนตามข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งจากการประเมินภายในและการประเมินภายนอก โดยโรงเรียนนำข้อเสนอแนะที่ได้มาประชุมชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรรับทราบ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด

2.3.2 การวางแผนดำเนินงานของโรงเรียนอย่างมีทิศทาง โรงเรียนมีการศึกษาคู่มือการประเมินคุณภาพ แล้วจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดจึงทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีทิศทางที่เป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพ

2.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

1. ระบบการบริหารโรงเรียนที่ดี มีความชัดเจนตามกระบวนการ PDCA โดยโรงเรียนมีการพิจารณาคำคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน เอกลักษณะของชุมชนท้องถิ่น มาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมิน ตลอดจนความคาดหวัง/ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของโรงเรียน จากนั้นจึงกำหนดแผนการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่กำหนด แล้วจึงดำเนินงานตามแผนที่จัดทำขึ้นโดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีการกำกับติดตาม แก้ปัญหา และประเมินผลที่เกิดขึ้นตามตัวบ่งชี้ จากนั้นจึงปรับปรุงพัฒนาตามผลการประเมิน

2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีม และกระจายอำนาจในการทำงานผ่านรองผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้ที่รับผิดชอบงานแต่ละด้านของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการกระจายงาน และความรับผิดชอบในการดำเนินงานของโรงเรียน การบริหารดังกล่าวมีการระดมความคิด การร่วมประชุมการปรึกษาหารือช่วยเหลือกันแก้ปัญหาเพื่อให้งานสำเร็จโดยการสนทนาทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง บุคลากรมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะอย่างทั่วถึง

3. วัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ บุคลากรยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือกัน ไม่ติเตียนมุ่งร้ายหรืออิจฉาริษยา และมีเป้าหมายที่การทำงานและผลงานที่มีคุณภาพ จะทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพของโรงเรียนเป็นหลัก

4. การนิเทศงาน โรงเรียนที่มีคุณภาพจะมีระบบของการนิเทศที่ดี ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งการนิเทศอาจประกอบด้วย 1) การนิเทศจากต้นสังกัด 2) การนิเทศของผู้บริหารโรงเรียน 3) การนิเทศของบุคลากรในโรงเรียน

5. คุณลักษณะของผู้บริหาร โรงเรียนที่ดีประสบความสำเร็จมักมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ โดยเฉพาะภาวะผู้นำทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่ม สามารถบริหารงานโดยสร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นที่เคารพ ไว้วางใจ เป็นที่ปรึกษาที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้กำลังใจ

เห็นอกเห็นใจ ร่วมลงมือปฏิบัติงานกับครู เป็นแบบอย่างในการทำงานและการปฏิบัติตน มีมนุษยสัมพันธ์สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู ไม่สร้างความขัดแย้งแตกแยก รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงาน/ชุมชนภายนอกโรงเรียน มีการกำกับติดตามประเมินผล และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการบริหารงาน และมีการสร้างขวัญและกำลังใจ

6. ความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน โดยมีการประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการทำงาน และเน้นการมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีความร่วมมือในหลายระดับ ได้แก่ ระดับหมวดหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับสายชั้นหรือระดับชั้น ระดับฝ่ายหรืองานที่รับผิดชอบ และระดับโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีระบบ มีการกำกับติดตามความก้าวหน้า และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง โดยเฉพาอย่างยิ่งทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมทั้งการรับรู้รับทราบ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมดำเนินงาน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมภาคภูมิใจกับความสำเร็จของงาน ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกรัก จิตสำนึกความเป็นเจ้าของให้กับบุคลากรของโรงเรียน

7. การประสานงานและติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรในโรงเรียน หน่วยงาน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างทั่วถึง

2.3.4 ปัจจัยเกี่ยวกับครู ดังต่อไปนี้

1. ความรู้และประสบการณ์ของครู ครูที่จบการศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงกับรายวิชาที่สอน และมีประสบการณ์การสอนจะส่งผลให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ครูที่มีประสบการณ์มากสามารถเป็นพี่เลี้ยง เป็นต้นแบบ และเป็นตัวอย่างแก่ครูรุ่นน้องได้ทั้งในด้านการสอนและการทำงาน

2. คุณลักษณะของครู ได้แก่ ความพร้อม มีจิตวิญญาณครู ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเสียสละ ความทุ่มเทในการจัดการเรียนการสอนและการทำงาน ความเอาใจใส่นักเรียน ความเข้าใจหลักสูตรและเทคนิคการสอน การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ความเป็นมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอน การดูแลและเข้าใจความแตกต่างของนักเรียน การเป็นแบบอย่าง ความรักผูกพันกับโรงเรียน ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อความตระหนักรู้หน้าที่ ความร่วมมือกับโรงเรียน และมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งคุณภาพ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน รู้จักและเข้าใจนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีความสุขที่ได้เรียน (safe environment) จึงตั้งใจและทุ่มเทกับการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพ

4. ความผูกพันของครูกับชุมชน ครูในโรงเรียนไม่ใช่ครูในชุมชน/ท้องถิ่น จะขาดความรัก ความผูกพัน ไม่คุ้นเคยกับชุมชน และมีเป้าหมายในการขอขย่าย จึงไม่ทุ่มเทกับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุด

5. การพัฒนาครู ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การพัฒนาตามความต้องการของครูในแต่ละกลุ่มสาระหรือแต่ละงาน 2) การพัฒนาตามความต้องการจำเป็นของครูหรือตาม ID Plan ของครูแต่ละคน และ 3) การพัฒนาตามนโยบายของต้นสังกัดและตามการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในหัวข้อหรือประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยทันกับการเปลี่ยนแปลงหรือนโยบายที่กำหนด

2.3.5 ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า หากศิษย์เก่ามีความรักและผูกพันกับโรงเรียน จะให้การสนับสนุนโรงเรียนทั้งในด้านงบประมาณ แรงงาน การระดมทุน/ทรัพยากร การร่วมคิดร่วมวางแผน และร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง

2.3.6 ความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชน เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนทั้งในด้านงบประมาณ ทุนการศึกษา แรงงาน การระดมทุน ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีของโรงเรียนกับหน่วยงานดังกล่าว

2.3.7 ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้าน พฤติกรรมและการเรียน และความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียน

2.3.8 สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสุข สดชื่น ปลอดภัย และไม่มีมลพิษ นักเรียนและบุคลากรจะเรียนและทำงานด้วยความสุข มีความผ่อนคลาย และไม่มี ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย

2.3.9 ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น งานห้องสมุด งาน ICT งานสื่อ เทคโนโลยี งานวัดและประเมินผล และงานวิจัย รวมทั้งความพร้อมของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต โรงเรียนที่มีระบบสนับสนุนการเรียนการสอนที่ดีและมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และ เทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนการสอน จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

2.3.10 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนที่ดีมีคุณภาพต้องมีระบบดูแลช่วยเหลือ ที่ดีเนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีปัญหาไม่เหมือนกันทั้งปัญหาการเรียน ปัญหาพฤติกรรม และปัญหาครอบครัว โรงเรียนจึงต้องมีการสำรวจเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วกำหนดวิธีการแก้ปัญหาให้ เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนผ่านความร่วมมือของผู้ปกครอง นอกจากนี้ การมีระบบส่งต่อนักเรียนตาม ระดับชั้น จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการวางแผน การแก้ปัญหา และการ ส่งเสริมนักเรียนให้สามารถเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

2.3.11 ความพร้อมของนักเรียนทั้งในด้านการเรียน ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความคาดหวัง ผลสัมฤทธิ์ และพฤติกรรมการเรียนเป็นปัจจัยนำเข้าที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนและคุณภาพของโรงเรียน นอกจากนั้น ความร่วมมือช่วยเหลือกันของนักเรียนยังเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากนักเรียนมีความใกล้ชิด มีความเข้าใจกัน และมีข้อมูลมากกว่าครูหรือบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน

2.3.12 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โรงเรียนที่มีคุณภาพดีจะมีการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนได้อย่างหลากหลายครอบคลุมทั้งการสอดแทรกผ่านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนและ กิจกรรมเสริมเพิ่มเติมนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนานักเรียน

2.3.13 สังกัด เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน สังกัดที่ต่างกันทำให้โรงเรียนมีคุณภาพ ต่างกัน เนื่องจากแต่ละสังกัดจะมีนโยบาย ความพร้อม บริบท และการสนับสนุนที่แตกต่างกัน

2.3.14 ที่ตั้ง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนในทางอ้อม เนื่องจากโรงเรียนที่มีที่ตั้งแตกต่าง กันจะมีความพร้อมของปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนซึ่งเป็น ผลผลิตสุดท้าย

2.3.15 ขนาดของโรงเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพโรงเรียน เนื่องจากส่งผลต่อปัจจัย นำเข้าทั้งในส่วนของคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และ ปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ

3. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผลการวิจัยในส่วนนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ เพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสามรอบ ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ข้อดีของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

3.1.1 ข้อดีของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามีข้อดีที่สำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากโรงเรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนจึงสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด

2. ช่วยให้โรงเรียนได้แนวทางหรือทิศทางในการพัฒนาโรงเรียน โดยการศึกษาคู่มือการประเมินคุณภาพ ซึ่งทำให้ทราบถึงมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สามารถแสดงถึงคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียน ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด จากนั้นจึงจัดทำแผนปฏิบัติการและดำเนินงานของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีทิศทางที่เป็นไปตามมาตรฐาน

3.1.2 ปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับปัญหาของการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. การประเมินมุ่งเน้นการตรวจสอบตามเอกสารค่อนข้างมาก โดยประเมินตามข้อมูลที่ปรากฏในรูปเอกสารเป็นหลัก ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องจัดเตรียมเอกสารค่อนข้างมาก

2. ความไม่ชัดเจนของคู่มือการประเมิน ทำให้โรงเรียนไม่เข้าใจระบบการประเมิน จึงเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนดำเนินงานและการจัดเตรียมเอกสารของโรงเรียน

3. การประเมินตามคู่มืออย่างเคร่งครัดโดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณ ขาดการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การประเมินขาดการพิจารณาตามสภาพบริบทจริงหรือธรรมชาติของนักเรียนแต่ละระดับ

5. การประเมินขาดการพิจารณาปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน เช่น สภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน เป็นต้น

6. ระยะเวลาค่อนข้างจำกัดสำหรับการประเมินเพื่อสะท้อนสภาพจริงของโรงเรียน

7. ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ในการประเมิน ตัวบ่งชี้บางตัวอาจไม่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในการประเมิน เช่น คะแนน O-NET การมีครูครบตรงตามวิชาเอก เป็นต้น

8. มาตรฐาน ศักยภาพ และคุณภาพของผู้ประเมินไม่เท่าเทียมกัน

9. เกณฑ์การประเมินขาดการปรับให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนที่มีความหลากหลาย ทำให้ ผลการประเมินที่ได้สะท้อนภาพกว้างในภาพรวม ขาดผลการประเมินที่สะท้อนตามบริบทของโรงเรียน

10. โรงเรียนได้รับการประเมินจากหลายหน่วยงาน ซึ่งการประเมินจากแต่ละหน่วยงาน ใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้บางส่วนที่แตกต่างกัน หรืออาจใช้เอกสารประกอบที่แตกต่างกัน หรืออาจกำหนดรูปแบบ และสาระของรายงานการประเมินตนเองที่แตกต่างกัน

11. ผลการประเมินในบางตัวบ่งชี้ก่อให้เกิดการแปลความหมายที่ความคลาดเคลื่อนจากสภาพจริงหากนักประเมินมุ่งประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยขาดการนำบริบทของโรงเรียนมาประกอบการอธิบาย เช่น ตัวบ่งชี้สัดส่วนนักเรียนต่อครู เป็นต้น

12. การมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการประกันคุณภาพ โดยมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน และไม่มีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง ทำให้ขาดการดำเนินงานประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนโดยบูรณาการกับการทำงานปกติ แต่โรงเรียนจะจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานเพื่อรับการประเมินในช่วงเวลาที่จำกัดโดยมีเป้าหมายให้ได้ผลการประเมินที่ดีเท่านั้น

3.1.3 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพสถานศึกษามีความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเสริมข้อดีและแก้ไขปัญหาของการประกันคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการประกันคุณภาพคือผู้บริหารโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องสร้างความเข้าใจ ความตระหนักถึงความสำคัญ และการมีเจตคติที่ดีต่อการการประกันคุณภาพแก่ผู้บริหารเป็นลำดับแรก

2. หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินโรงเรียนควรร่วมกันกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการจัดทำเอกสาร/หลักฐานให้สอดคล้องกัน เพื่อลดภาระของโรงเรียนในการจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานประกอบการประเมิน

3. สมศ. เป็นหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ดังนั้นควรมีบทบาทในการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่อง

4. สมศ. ควรใช้รูปแบบการประเมินแบบกัลยาณมิตรที่ไม่เน้นรูปแบบทางการ ไม่เน้นเอกสาร เป็นการประเมินเชิงประจักษ์ตามสภาพจริง ในลักษณะของการเยี่ยมชมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ใช้เอกสารที่มีอยู่ในการทำงานปกติตามระบบของโรงเรียน ไม่เน้นการจับผิด เป็นการประเมินที่อาจไม่จำเป็นต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า และมีการดูแลช่วยเหลือผ่านการให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพมากกว่าการตัดสินคุณภาพ

5. สมศ. ควรคัดเลือกหรือพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และแนวทางการประเมินอย่างถ่องแท้ มีความยุติธรรม เข้าใจบริบท สามารถเข้าประเมินโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร เข้าใจกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติของโรงเรียนในสภาวะปัจจุบัน มีความรู้ที่ทันสมัยเกี่ยวกับแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รวมทั้งสามารถรายงานผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนได้สอดคล้องตรงตามสภาพจริง

6. ผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการศึกษาอย่างแท้จริง โดยอาจเป็นครูหรือผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนมาก่อน นอกจากนั้นเพื่อให้ผู้ประเมินมีความเข้าใจโรงเรียนอย่างแท้จริง ควรคัดเลือกผู้ประเมินที่เป็นคนในพื้นที่/ท้องถิ่นของโรงเรียนที่จะประเมิน หรืออาจ

กำหนดให้ผู้ประเมินเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความใกล้ชิด เข้าใจบริบทของโรงเรียน และได้ข้อมูลในสภาพจริง ซึ่งจะทำให้ได้ผลการประเมินที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงโดยไม่จำเป็นต้องใช้การประเมินแบบเป็นทางการแต่อย่างใด

7. สมศ. ควรสนับสนุนให้เกิดระบบการร้องเรียนผู้ประเมินที่มีการปกป้องสิทธิของผู้ร้องเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับหรือสะท้อนการทำงานของผู้ประเมินแก่ สมศ. เพื่อนำไปสู่การยกย่องเชิดชูให้รางวัลแก่นักประเมินที่มีผลการทำงานที่ดี หรือเพื่อพัฒนา เพิกถอน หรือลงโทษผู้ประเมินที่กระทำไม่เหมาะสม

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินควรปรับเปลี่ยนตามขนาดและสภาพที่เกิดขึ้นจริงในขณะประเมิน ไม่จำเป็นต้องกำหนดจำนวนวันที่แน่นอน เพื่อให้มีความเหมาะสมและเพียงพอในการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียน

9. จำนวนผู้ประเมินอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับขนาดและบริบทของโรงเรียน เพื่อให้สามารถกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบในการประเมินโรงเรียนได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุมงานทุกด้านของโรงเรียน

10. คู่มือการประเมินคุณภาพควรมีความชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และเผยแพร่ล่วงหน้า ก่อนเริ่มต้นการประเมินในแต่ละรอบ เพื่อให้โรงเรียนมีเวลาเพียงพอในการศึกษา วางแผน ดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับการประเมิน และจัดเตรียมเอกสาร/หลักฐานรองรับการประเมิน

11. การเขียนรายงานการประเมินควรมีคำอธิบายขยายความเพิ่มเติม โดยเชื่อมโยงผลการประเมินกับบริบทของโรงเรียนและครอบคลุมสิ่งที่โรงเรียนดำเนินการ ไม่ใช่รายงานเฉพาะระดับคุณภาพของโรงเรียนโดยขาดการอธิบาย

3.1.4. ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษามีข้อเสนอแนะในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

1. มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน เนื่องจากมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพนั้น เป็นมาตรฐานขั้นต่ำซึ่งเป็นที่ยอมรับผ่านการพิจารณาอย่างดี และครอบคลุมการดำเนินงานของโรงเรียนในทุกด้านแล้ว

2) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่จัดทำเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามขนาดและบริบทของโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามระดับคุณภาพโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน ดังตัวอย่างคำกล่าวดังนี้

3) มาตรฐาน ควรมีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานที่ต่างกัน เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาเลือกประเมินในตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดงความสำเร็จของโรงเรียน ทั้งนี้ในแต่ละมาตรฐานอาจกำหนดตัวบ่งชี้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่ง ตัวบ่งชี้พื้นฐานที่ใช้ประเมินทุกโรงเรียน และลักษณะที่สอง ตัวบ่งชี้เฉพาะที่สะท้อนความสำเร็จตามจุดเน้นของโรงเรียน

2. รูปแบบหรือวิธีการประเมิน

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบหรือวิธีการประเมินโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ดังนี้

1) โรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือมีคุณภาพ การประเมินโรงเรียนที่มีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ควรให้ความสำคัญกับการประเมินภายในโดยต้นสังกัดเป็นหลัก อาจไม่จำเป็นต้องมีการประเมินคุณภาพภายนอกเท่าไรนัก โดยควรประเมินกระบวนการดำเนินงานให้ได้ข้อมูลว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างไร ผลผลิตหรือคุณภาพจึงออกมาดี ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอกของโรงเรียนกลุ่มนี้อาจทิ้งระยะเวลาได้นานตามข้อกำหนดคือ 5 ปี หรืออาจทิ้งระยะเวลาการประเมินให้ยาวขึ้นและเข้าประเมินเมื่อมีการร้องขอหรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับคุณภาพเท่านั้น โดยเป็นการประเมินเพื่อรักษามาตรฐานให้คงเดิมหรือเสริมให้ดีขึ้น

2) โรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหรือยังไม่มีคุณภาพ ควรได้รับการประเมินที่ต่อเนื่องทั้งการประเมินภายในโดยต้นสังกัดและการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ในลักษณะของการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดยประเมินในลักษณะของการนิเทศ กำกับติดตาม การช่วยเหลือ การส่งเสริมให้กำลังใจ การให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเพื่อพัฒนาโรงเรียน ไม่กล่าวโทษ มีการประเมินหลายครั้งอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามการพัฒนาคุณภาพหรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการประเมินในแต่ละครั้ง โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดร่วมกันดำเนินการพัฒนาและนิเทศ กำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่อง

3. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอก

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกว่า อาจมีความเป็นไปได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบพัฒนาการกับตนเอง ซึ่งอาจมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่ยังมีมาตรฐานไม่ดีมาก 2) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบกับคู่พัฒนาที่สูงกว่า เช่น โรงเรียนระดับตำบล-โรงเรียนระดับอำเภอ โรงเรียนระดับอำเภอ-โรงเรียนระดับจังหวัด และ 3) เกณฑ์ที่เป็นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สำหรับโรงเรียนที่มีมาตรฐานระดับดีแล้ว เพื่อให้เกิดการพัฒนายิ่งขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา มีข้อเสนอแนะในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ มีดังนี้

1. การสร้างขวัญกำลังใจ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพครู โดยสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู มีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูทั้งในด้านผลตอบแทน ความก้าวหน้า สวัสดิการ และการเคารพยกย่องในสังคม มีการให้รางวัลครูดีที่มีผลงานสะท้อนถึงความสำเร็จและความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานครู ซึ่งเป็นการจูงใจให้คนเก่ง คนดี เข้าสู่วิชาชีพ เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นการยกระดับและพัฒนาวิชาชีพครู

2. การควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู และการประเมินคุณภาพครู โดยมีการสอบเพื่อรับใบประกอบวิชาชีพครูก่อนการบรรจุเป็นครูประจำการ และเมื่อได้รับการบรรจุแล้วต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องจากเพื่อรักษาหรือคงไว้ซึ่งคุณภาพ ทั้งยัง ควรมีการลงโทษสำหรับครูที่ขาดประสิทธิภาพหรือขาด

จรรยาบรรณในวิชาชีพ นอกจากนั้น ควรประเมินคุณภาพครู เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูเกี่ยวกับความสำเร็จ จุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา และแนวทางการปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด โดยควรนำคุณภาพนักเรียนมาใช้ประกอบการประเมินเพื่อพิจารณา ความสำเร็จความสำเร็จหรือคุณภาพของครู

3. การบรรจุครูให้ครบชั้น/ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ การมอบหมายให้ครูสอนในรายวิชาที่ ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา และการส่งเสริมให้ครูสอนในโรงเรียนท้องถิ่น โดยจัดบรรจุครู ให้ครบชั้นในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ทั้งยังควร มอบหมายให้ครูสอนในรายวิชาที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา และควรส่งเสริมให้ครูได้สอน ในโรงเรียนท้องถิ่นของครู ซึ่งจะช่วยให้ครูได้รู้จักนักเรียน รู้จักผู้ปกครอง รู้จักชุมชน และชุมชนรู้จักครู นอกจากนั้น ครูที่อยู่ในท้องถิ่นยังมีความรัก ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในการพัฒนานักเรียนหรือ โรงเรียนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพ

4. การพัฒนาครู โดยครูบรรจุใหม่ควรได้รับการอบรมเสริมความรู้และทักษะเกี่ยวกับ จิตวิทยาครู เทคนิคการสอน จรรยาบรรณครู กฎระเบียบและแนวปฏิบัติราชการในโรงเรียน ส่วนครูประจำการ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนโดยตรง นอกจากนั้น ควรมีการอบรมพัฒนาครูประจำการอย่างต่อเนื่องในประเด็น/หัวข้อที่มีความจำเป็นและเป็น ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน หรือหัวข้อที่เป็นประโยชน์และเป็นจุดเน้นในการพัฒนานักเรียน หรือเป็น ประเด็น/หัวข้อใหม่ที่น่าสนใจกับนโยบาย การเปลี่ยนแปลง หรือทิศทางการศึกษา

5. การลดภาระงานครูเพื่อให้ครูทุ่มเทกับงานการเรียนการสอนที่เป็นงานหลักในหน้าที่ และ การจัดสรรบุคลากรสนับสนุนให้โรงเรียนเพื่อให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญรับผิดชอบงานโดยตรง

6. การจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่เรียนรู้เนื้อหาสาระ และการจัดกลุ่มสาระบังคับให้เหมาะสมกับธรรมชาติหรือ จุดเน้นในแต่ละระดับชั้นให้นักเรียนได้เรียนเฉพาะสาระที่จำเป็นเท่านั้น

7. การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการ สืบค้น และทักษะชีวิต แก่นักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่ง ดี และเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ สร้างสังคมที่ มีความสงบสุขและมีความปรองดอง สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความปลอดภัย มีสวัสดิภาพ สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ สามารถรับมือกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ และความสามารถปรับตัวได้ ในอนาคต

8. การตรวจสอบและพัฒนานักเรียนตามความถนัด เพื่อให้ นักเรียนประสบความสำเร็จใน การเรียนและไม่เกิดความสูญเสีย

9. การกำหนดนโยบายที่คงที่ ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย ก่อนประกาศใช้นโยบายใดๆ ควร มีการศึกษาถึงแนวปฏิบัติ ข้อดี ข้อเสีย ให้ชัดเจนอย่างรอบด้านก่อน และเมื่อมีการประกาศใช้นโยบายใดๆ แล้ว ควรให้มี การใช้นโยบายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์จนถึงขั้นประเมินนโยบายเพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสมและ ความสำเร็จของนโยบาย นอกจากนั้น ควรพิจารณากำหนดนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน

10. การสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษา โดยให้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ โรงเรียน ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน เข้ามา มี บทบาทในการกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน การร่วมกำหนดแผนหรือแนวทางในการพัฒนา นักเรียนไปสู่เป้าหมาย การร่วมระดมทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนานักเรียน การร่วมดำเนินการพัฒนานักเรียน การร่วมตรวจสอบ ติดตาม กำกับ และนิเทศการดำเนินงานของโรงเรียน และการร่วมปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน

11. การกระจายอำนาจ การให้อิสระในการบริหารโรงเรียน การกำกับดูแลและการนิเทศโรงเรียน โดยควรกระจายอำนาจการบริหารโรงเรียนให้มีระดับลดหลั่นกันจากระดับบนสู่ระดับล่าง มีการสร้างระบบการบริหารโรงเรียนที่เป็นอิสระในลักษณะการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน (school based management) ไม่บริหารแบบรวมศูนย์ และมีระบบการกำกับดูแลและการนิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย และปัญหาของโรงเรียน

12. การแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียนให้ครบทุกโรงเรียน และการปรับแนวปฏิบัติในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนโดยมีการพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาในเชิงประจักษ์ประกอบด้วย

13. การปรับแก้แนวปฏิบัติการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียนเนื่องจากส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนน้อย ทำให้โรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหาร

14. การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และร่วมกันพัฒนา โดยมีระบบในการดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทางให้กับครูและนักเรียน

15. การลดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน เพื่อการชนะหรือเพื่อความเป็นเลิศ แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้น ความสามัคคี การทำงานเป็นทีม เป็นการแข่งขันเพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพหรือความถนัดของตนเองและได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

16. การกำหนดและควบคุมจำนวนนักเรียนต่อห้องให้เป็นไปตามเกณฑ์ เนื่องจากจำนวนนักเรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน การดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพของนักเรียน

17. การศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันผลิตครู มีดังนี้

1. การคัดเลือก/คัดสรรผู้ที่มีความรักในอาชีพครู ให้ได้เข้าศึกษาเพื่อเข้าสู่วิชาชีพครูในอนาคต

2. การปลูกฝังจิตวิญญาณ จรรยาบรรณครู ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ทักษะการถ่ายทอดความรู้ เทคนิค/วิธีการสอน และการประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน

3. การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้มากกว่าการเรียนรู้ความรู้ในเนื้อหา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องและมีความรู้ที่ทันสมัย

4. การผลิตครูให้มีความรู้ในกลุ่มสาระที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถสอนได้หลากหลายกลุ่มสาระ

5. การผลิตครูให้มีความเชื่อมโยงกับภาระงานครูในชีวิตจริง โดยให้นิสิต/นักศึกษาครูเรียนรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบในการประพฤติตน การจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยให้เข้าไปสัมผัสการทำงานของครูตั้งแต่เริ่มเรียนชั้นปีที่ 1 จนกระทั่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพในชั้นปีสุดท้าย เพื่อให้ได้เรียนรู้งานครูในสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง รอบด้าน และครอบคลุม

6. การศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนานิสิต/นักศึกษาครู โดยควรมีการมองภาพอนาคตทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนานิสิต/นักศึกษาครู ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อจะได้สามารถพัฒนานักเรียนได้ต่อไป

7. การพัฒนาหรือเปิดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในการศึกษาต่อของครู และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาครูกับโรงเรียนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อจัดหลักสูตรอบรมที่สามารถพัฒนาครูในประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู หรือเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของครู

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน มีดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีสาระครบถ้วน ชัดเจน เพื่อระบุเป้าหมายที่เกิดขึ้นกับนักเรียน แนวทางในการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมาย และวิธีการตรวจสอบการบรรลุเป้าหมายของนักเรียน
2. การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีปฏิบัติที่ดีที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการโรงเรียนประสบความสำเร็จ เพื่อให้ครูและบุคลากรได้นำไปปรับใช้
3. การสร้างบรรยากาศกัลยาณมิตรในชั้นเรียน ไม่เน้นการแข่งขันระหว่างนักเรียน ไม่เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่เน้นให้นักเรียนแข่งกับตัวเอง การแบ่งปัน ดูแลช่วยเหลือกัน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นอกจากนั้นควรส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนรู้สึกปลอดภัย ได้รับการยอมรับ และมีความสุขที่ได้เรียน (safe environment)
4. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีดังนี้

ควรควบคุมการผลิตสื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพ มีเนื้อหาสาระที่จรรโลงสังคม นำเสนอ ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่ดีของไทยที่สามารถเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีแก่ผู้รับชม รวมทั้ง ควรควบคุมและปิดช่องทางการเข้าถึงสื่อที่เป็นอันตรายหรือสร้างความเสื่อมถอยแก่สังคม เพื่อป้องกันการเข้าถึง สื่อดังกล่าวของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงบูรณาการ มีดังนี้

1. ควรอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอบรมดูแลนักเรียนแก่ผู้ปกครอง (family literacy) ตั้งแต่ความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ ภายหลังคลอด จนกระทั่งอยู่ในวัยเรียน เพื่อให้ นักเรียน ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัย
2. ควรระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโรงเรียน ต้นสังกัดของโรงเรียน ต้องส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน โดยให้โรงเรียนเสนอแผนการพัฒนาโรงเรียนตามผลการประเมิน คุณภาพและเสนอขอทรัพยากรสนับสนุนตามที่จำเป็น จากนั้นต้นสังกัดให้การสนับสนุนทรัพยากรตามที่โรงเรียน เสนอขอและติดตาม นิเทศ กำกับกับการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามแผน เพื่อตรวจสอบการพัฒนาและแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น

อภิปรายผล

ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพและระดับพัฒนาการของคุณภาพของสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับคุณภาพและระดับพัฒนาการของคุณภาพที่แตกต่างกันตามที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกันทั้งจาก การวิเคราะห์ข้อมูลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในฐานข้อมูลของ สมศ. และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยทางกายภาพที่ส่งผลทางอ้อมต่อคุณภาพของสถานศึกษา เนื่องจากโรงเรียนที่มีที่ตั้งและขนาดแตกต่างกันจะมีปัจจัยนำเข้าทั้งในส่วนของคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ที่แตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่หรือโรงเรียนที่ตั้งในเมืองจะมีความพร้อมของปัจจัยนำเข้ามากกว่าส่งผลให้มีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนที่ตั้งนอกเมืองที่มีความพร้อมน้อยกว่า ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน เป็นผลผลิตสุดท้ายในที่สุด

ในส่วนของปัจจัยด้านสังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษานั้นส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนทางอ้อมเช่นกัน เนื่องจากโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด ภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษาต่างกันจะมีนโยบายสนับสนุนโรงเรียน มีลักษณะเฉพาะของโรงเรียนและชุมชน มีความพร้อมของนักเรียนที่แตกต่างกัน มีการพัฒนาครูและบุคลากรที่ต่างกัน รวมทั้งมีความพร้อมของปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้นักเรียนและโรงเรียนมีคุณภาพที่แตกต่างกันตามไปด้วย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลากหลายปัจจัย ซึ่งมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1) การพัฒนาโรงเรียนตามข้อเสนอแนะจากการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งจากการประเมินภายในและการประเมินภายนอก ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนสามารถนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาใช้ในการจัดทำแผนการพัฒนาโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนที่กำหนด ซึ่งหากโรงเรียนมีการดำเนินการดังกล่าวแล้วจะทำให้สามารถพัฒนาโรงเรียนได้อย่างมีทิศทาง สามารถเสริมจุดเด่นที่มีอยู่ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาคุณภาพและมีการดำเนินงานที่เป็นไปตามมาตรฐาน ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพที่ว่าเพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดและเพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555)

2) ระบบการบริหารโรงเรียนที่ดี มีความชัดเจนตามกระบวนการ PDCA ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการบริหารคุณภาพที่ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา ดังคำกล่าวของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2015) ที่ว่า PDCA เป็นแนวคิดหนึ่งที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงแค่การวางแผน แต่แนวคิดนี้เน้นให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนา ทุกครั้งที่การดำเนินงานตามวงจร PDCA หมุนครบรอบจะเป็นแรงส่งสำหรับการดำเนินงานในรอบต่อไปและก่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3) ปัจจัยด้านการบริหารและผู้บริหาร ที่มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำงานเป็นทีม วัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นคุณภาพ การนิเทศงาน คุณลักษณะของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ ความร่วมมือของบุคลากร และการประสานงานและติดต่อสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการโรงเรียน เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพเป็นผู้ที่มีเป้าหมายความสำเร็จที่ชัดเจนและมีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่เป้าหมายนั้นให้ได้ ทুমเทพลงกาย และความคิดอย่างเต็มกำลัง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้ เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการจัดการองค์กร บริหารจัดการให้มีครูสอนอย่างพอเพียง มอบหมายงาน ให้บุคลากรได้เหมาะกับศักยภาพ สอดรับกับภาระและปริมาณงาน ใช้หลักการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมในการบริหาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ทรัพย์เสถียร (2546) ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น สุวิมล ว่องวาณิช (2543) ยังได้กล่าวว่า ความเป็นผู้นำของผู้บริหารและการสื่อสารที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพของ อังคัรวรา วงศ์รักษา (2549) ที่พบว่า การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษานั้นผู้บริหารจะต้องมีการพัฒนาด้านภาวะผู้นำ โดยขวัญจิตต์ เนียมเกตุ (2552) ได้กล่าวว่าผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผู้นำทางวิชาการสามารถพัฒนางานวิชาการซึ่งเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงมีคุณภาพตามที่ต้องการ และยังสอดคล้องกับ Kijai (1984 อ้างถึงใน เยาวลักษณ์ แสงสร้อย, 2542) ซึ่งได้ศึกษาคุณลักษณะของสถานศึกษาที่

ประสบความสำเร็จใน 5 ปัจจัย ได้แก่ บรรยากาศของสถานศึกษา ภาพพจน์ของสถานศึกษา ความเป็นผู้นำทางวิชาการ ความสามารถในการคิดของผู้บริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับสถานศึกษา ซึ่งพบว่า ความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับความสำเร็จสูงกว่าปัจจัยอื่นๆ นอกจากนั้น อติพร ทองหล่อ (2546) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมของโรงเรียนเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่บุคลากรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ กันเกิดจากความเชื่อ ค่านิยม และความคาดหวังจากผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนั้น วัฒนธรรมของโรงเรียนที่ดีจึงส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีของบุคลากร ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียน โดย สยาม สุ่มงาม (2541) กล่าวว่าบุคลากรในสถานศึกษาที่เข้าใจและส่งเสริมซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงานมีแบบแผนการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นความสำเร็จของงานเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นไปตามคำกล่าวของ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2536) ที่ว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการที่สำคัญสามประการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศ การศึกษาให้มีความสัมพันธ์และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังสอดคล้องกับจำรัส นองมาก (2531) ที่พบว่า การแนะนำด้านวิชาการเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาโดยสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลดี ผู้บริหารและครูจะร่วมมือกันให้คำแนะนำด้านวิชาการในการนำไปใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

4) ปัจจัยด้านครู ที่ประกอบด้วย ความรู้และประสบการณ์ของครูและคุณลักษณะของครู ซึ่งเป็นตาม คำกล่าวของ Barber (2009) ที่ว่า “คุณภาพการศึกษาไม่สูงเกินไปกว่าคุณภาพของครู” (The quality of an education system cannot exceed the quality of its teachers) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณภาพของการศึกษาย่อมขึ้นกับคุณภาพของครู หากครูทำหน้าที่ของครูได้อย่างมีคุณภาพ ย่อมเชื่อมั่นได้ว่าการศึกษาของชาติจะมีคุณภาพ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2554) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ คือ ครู ซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 2 ส่วน ได้แก่ คุณภาพของตัวครู และคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลของครู ครูที่ดีต้องมีความรักศรัทธาในอาชีพ เมตตาและเอาใจใส่ลูกศิษย์ เป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับผู้ปกครองและชุมชนได้ดี และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน (ถ่ายทอดความรู้ และต่อยอดความรู้ให้ผู้เรียนได้) อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่จะเกิดกับลูกศิษย์เป็นอันดับแรก และสอดคล้องกับจำรัส นองมาก (2531) ที่กล่าวถึงปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา คือครูมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ อุทิศตนเองเพื่อการสอน ทั้งยังสอดคล้องกับพระมหาสุรพงษ์ การุญ (2551) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาคือครูมีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี

5) ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า กรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชนเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับประวิดา มีเปี่ยมสมบูรณ์ ธร สุนทรายุทธ และ สมุทร ชำนาญ (2556) ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม และยังสอดคล้องกับ อังควรร วงศ์รักษา (2549) ที่เสนอว่าชุมชนควรให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดกิจกรรมต่างๆ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ (2533) ที่ว่าความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษา ทั้งยังสอดคล้องกับพระมหาสุรพงษ์ การุญ (2551) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาคือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยร่วมบริจาคทรัพย์สินของ หน่วยงาน และเป็นลูกจ้างรายเดือน รวมทั้งมณฑิพย์ ทรงกิตติพิศาล (2552) ที่พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผล

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งยังสอดคล้องกับจำรัส นองมาก (2531) ที่กล่าวถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนจะทำให้โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากชุมชนในทุกๆ ด้าน

6) ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในด้าน พฤติกรรมและการเรียน และความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครอง มีบทบาทที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สาลินี วงษ์แสง (2546) ที่พบว่าปัจจัยด้านครอบครัว มีอำนาจในการ พยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Morrow and Wilson (1961) ที่พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูง มีพ่อแม่ที่ให้คำแนะนำ ยอมรับ แสดงความสนใจ และเข้าใจ ทำให้มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของ ครอบครัว ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีพ่อแม่ที่ขี้บ่นขี้บ่น ชี้แจงวาทะถกเถียงเด็กจนเกินไป ลงโทษ เด็ดกบ่อยๆ หรือให้ความคุ้มครองเด็กมากเกินไปบรรยากาศในบ้านจึงมีความตึงเครียดและขัดแย้งกัน และ สอดคล้องกับสมศักดิ์ สินธุระเวช (2541) ที่กล่าวถึงสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเป็นสถานศึกษาที่มีความ ร่วมมือระหว่างบ้านและสถานศึกษา

7) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับประวิตา มีเปี่ยมสมบูรณ์ ธร สุนทรายุทธ และ สมุท ขำนาญ (2556) ที่พบว่า ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสามารถร่วมพยากรณ์มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมได้ ทั้งนี้เพราะอาคารสถานที่ที่เป็นปัจจัย หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบไปด้วยอาคารที่ใช้ทำการเรียนการสอน อาคารประกอบอื่นๆ รวมทั้งบริเวณโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมจะส่งผลให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามทั้ง ทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และ สังคมอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย บุญประเสริฐ (2543) ซึ่งกล่าวว่า สถานศึกษาที่ดีควรมีลักษณะที่ดี 10 ประการดังนี้ 1) ความเพียงพอ หมายถึง พื้นที่มีอาคาร ห้องเรียน และ อุปกรณ์ต่างๆ อย่างเพียงพอ 2) ความเหมาะสม หมายถึง ความเหมาะสมในการเลือกที่ตั้งของโรงเรียน ลักษณะ ของพื้นที่ การจัดห้องต่างๆ เป็นต้น 3) ความปลอดภัย หมายถึง การป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่างๆ 4) สุขลักษณะ หมายถึง การพิจารณาส่งเสริมในด้านสุขภาพและอนามัยให้เป็นหลัก 5) ระยะทางการติดต่อ หมายถึง เส้นทางจากบ้านมาโรงเรียนหรือจากจุดต่างๆ ในบริเวณโรงเรียน 6) การยืดหยุ่นได้ หมายถึง การ เปลี่ยนแปลงพื้นที่ผนังกันห้องหรืออุปกรณ์เครื่องใช้ให้ได้ประโยชน์แก่กิจกรรมหลายๆ อย่าง 7) ประสิทธิภาพ หมายถึง การใช้พื้นที่อาคาร อุปกรณ์ต่างๆ ให้ได้ผลเต็มที่ 8) การประหยัด หมายถึง การวางแผนผังบริเวณ ออกแบบอาคารให้คุ้มค่ากับเงินที่ลงทุนไปและเสียค่าบำรุงน้อย 9) การขยายตัว หมายถึง การขยายตัวของ บริเวณและอาคารโดยมีการออกแบบที่เหมาะสม ขยายตัวได้ง่าย และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อย และ 10) รูปร่าง หมายถึง การวางบริเวณโรงเรียน อาคาร การตกแต่งภายในและภายนอกให้เป็นที่น่าชมแก่ผู้พบเห็น และ สอดคล้องกับสมศักดิ์ สินธุระเวช (2541) ที่กล่าวถึงสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเป็นสถานศึกษาที่มี สิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งยังสอดคล้องกับพระมหาสุรพงษ์ การุญ (2551) ที่พบว่าการจัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่ดี การใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม และการมีอุปกรณ์ที่เพียงพอเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการจัดการศึกษา

8) ความพร้อมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับประวิตา มีเปี่ยมสมบูรณ์ ธร สุนทรายุทธ และ สมุท ขำนาญ (2556) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านนักเรียนสามารถร่วมพยากรณ์มาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถม ศึกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมได้ ทั้งนี้เพราะนักเรียนนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ

ต่อโรงเรียน เป็นความสามารถของโรงเรียนในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เสริมสร้างและฝึกอบรมให้นักเรียนมีความรู้ มีเหตุผล มีคุณธรรม มีความประพฤติดี และมีทักษะในการเรียนต่อไป

9) ระบบการส่งต่อและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2538) ที่กล่าวว่าความสามารถของนักเรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา ปัจจัยความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้นเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ ได้แก่ กรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งความแตกต่างระหว่างนักเรียนนั้น ถ้าได้รับการพิจารณาก่อนการสอนจะทำให้ครูทราบความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน เพื่อนำมาวางแผนการดำเนินการสอนว่าจะสอนอย่างไรให้เหมาะสมกับนักเรียน ให้นักเรียนทำงานได้อย่างเหมาะสมและตรงกับความสามารถและควรได้รับการส่งเสริมให้มีศักยภาพมากขึ้นให้เท่าเทียมกันกับนักเรียนคนอื่นๆ ส่งผลให้บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนราบรื่นยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับมณฑิพย์ ทรงกิตติพิศาล (2552) ที่พบว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลจากการวิจัย พบว่า สมศ. เป็นหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ดังนั้น ควรมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียน ควรร่วมกับหน่วยงานอื่นที่มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินเพื่อร่วมกันกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการจัดทำเอกสาร/หลักฐานให้สอดคล้องกันควรพัฒนารูปแบบการประเมินแบบกัลยาณมิตรที่ไม่เน้นรูปแบบทางการ ไม่เน้นเอกสาร และเป็นการประเมินเชิงประจักษ์ตามสภาพจริง ควรคัดเลือกหรือพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และแนวทางการประเมินอย่างถ่องแท้ สามารถให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถปฏิบัติได้จริง ควรกำหนดระยะเวลาและจำนวนผู้ประเมินให้มีความเหมาะสมกับขนาดและสภาพที่เกิดขึ้นจริงในขณะประเมิน ควรสนับสนุนให้เกิดระบบการร้องเรียนผู้ประเมิน และควรจัดทำคู่มือการประเมินคุณภาพที่ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และเผยแพร่ล่วงหน้าก่อนการประเมินในแต่ละรอบนั้น เป็นไปตามบทบาทและหน้าที่ของ สมศ. ที่ประกอบด้วย 1) พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก 2) พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก 3) ให้การรับรองผู้ประเมินคุณภาพภายนอก 4) กำกับ ดูแลมาตรฐานการดำเนินงานของผู้ประเมินคุณภาพภายนอก รวมทั้งให้การรับรองมาตรฐานสถานศึกษา และ 5) พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินคุณภาพภายนอก (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555) และสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2559) ที่กล่าวว่า 1) เกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกควรจะต้องสอดคล้องหรือเป็นเกณฑ์เดียวกันกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในและไม่สร้างภาระงานเพิ่มให้กับผู้ถูกประเมิน เกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาจะต้องมีความยืดหยุ่นหลากหลาย และเหมาะสมกับบริบทที่ต่างกันของสถานศึกษาหรือสามารถเลือกใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและเป็นการยอมรับร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ประเมิน โดยให้สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา หรือให้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล 2) ผู้ประเมินมีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจบริบทของการศึกษา กระบวนการทำงานของสถานศึกษา ปรัชญาของการประเมิน มีความรู้เกี่ยวกับการประกันและการประเมินคุณภาพการศึกษา มีความเข้าใจองค์ประกอบ/ด้าน มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์การมองภาพแบบองค์รวม การตั้งคำถาม การสังเกต และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะในการทำงานเป็นทีม และการติดต่อสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร มีทัศนคติที่ดี มีความหนักแน่นสุ่มรอบคอบ สุภาพ อ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว และมีจรรยาบรรณของผู้ประเมิน 3) วิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาควรเป็นแบบการตรวจเยี่ยมและควรเป็นไป

เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองไปถึงอุดมการณ์สูงสุดที่อยากจะเป็น การประเมินคุณภาพโดย สมศ. ให้ดำเนินการเมื่อสถานศึกษาร้องขอหรือสมัครใจ หรือเพื่อการสุ่มตรวจ หรือเมื่อมีข้อสงสัย โดยไม่มีการขอให้สถานศึกษาจัดทำเอกสารอื่นๆ นอกจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาและเอกสารที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา นอกจากนั้น การประเมินควรเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาไม่ใช่การตัดสิน (ตก/ผ่าน) โดยให้ สมศ. รายงานผลการประเมินให้กับสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา และ 4) มีการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาควรให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขในข้อที่เป็นจุดอ่อนและส่งเสริมในส่วนที่เป็นจุดแข็งของสถานศึกษา

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ผลจากการวิจัย พบว่า การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายแนวทาง ซึ่งมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. การสร้างขวัญกำลังใจ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 55 ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์แก่ครูอื่น สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอและเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพ และให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2. การควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยใช้ใบประกอบวิชาชีพครู ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 53 ที่กำหนดให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ทั้งของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด

3. การพัฒนาครู ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในหมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา 52 ที่กำหนดให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

4. การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการสืบค้น และทักษะชีวิต แก่นักเรียน ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดในหมวด 4 มาตรา 24 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดแนวการจัดการศึกษาว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. การตรวจสอบและพัฒนานักเรียนตามความถนัด เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน และไม่เกิดความสูญเสียเปล่า ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดในหมวด 4 มาตรา 24 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดแนวการจัดการศึกษาว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

6. การสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษา มีความสอดคล้องกับสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2556) ที่กล่าวว่าความรับผิดชอบ (accountability) เป็นพันธะผูกพันในหน้าที่ของคนหรือองค์กรต่อเป้าหมาย โดยมีระบบที่ผู้มอบหมายสามารถประเมินและตรวจสอบผลงานเพื่อให้รางวัลหรือลงโทษผู้ที่ได้รับมอบหมายงานได้ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยนั้น หน่วยงานของรัฐควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของระบบการศึกษา โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2555) ได้เสนอแนวทางดำเนินการเพื่อสร้างรับผิดชอบร่วมของสังคมในการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) สร้างจิตสำนึกของสังคมและชุมชนให้มองเห็นเข้าใจ และมีส่วนร่วมทางการศึกษา มีกิจกรรมและกระบวนการเพื่อส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกของชุมชนให้มีความรับผิดชอบต่อการศึกษาในด้านต่างๆ ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามครู โรงเรียน และกระทรวงที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบ 2) สร้างการมีส่วนร่วมในระดับส่วนกลาง โดยบูรณาการภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา องค์กรเอกชน องค์กรอิสระ ตลอดจนองค์กรสาธารณกุศลต่างๆ อย่างจริงจังในการทำงานด้านการศึกษา จะทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของบทบาทในแต่ละส่วนของหน่วยงานนั้นๆ เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็ก และ 3) สร้างการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อเข้ามาร่วมกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาทั้งเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณและกำกับติดตามเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามความต้องการของชุมชนนั้น ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่รัฐกำหนด

7. การกระจายอำนาจ การให้อิสระในการบริหารโรงเรียน การกำกับดูแลและการนิเทศโรงเรียนซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดในหมวด 5 มาตรา 39 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดแนวการบริหารและการจัดการศึกษาว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

8. การปรับแก้แนวปฏิบัติการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ที่เสนอว่ารัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณพื้นฐานต่อหัวให้เท่ากันทุกโรงเรียนในระดับชั้นเดียวกัน แต่นอกจากงบประมาณพื้นฐานต่อหัวที่เท่ากันในทุกโรงเรียนแล้วควรมีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนที่มีฐานะยากจน นักเรียนพิการ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ และโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ยากจนเพื่อให้เกิดความเสมอภาค นอกจากนั้นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่อหัวสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่เนื่องจากไม่ได้รับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณต่อหัวที่ไม่ใช่เงินเดือนเพิ่มขึ้น เพื่อจะได้ช่วยให้โรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกลให้มีงบประมาณพอจ่ายและอยู่รอดได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับ สมศ. ในการดำเนินการเพื่อประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ควรเป็นหน่วยงานกลางที่เป็นกลไกทางอ้อมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน โดยการรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป

2. ควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญ และการมีเจตคติที่ดีต่อการการประกันคุณภาพ แก่ผู้บริหารโรงเรียนเป็นลำดับแรก ซึ่งจะช่วยให้เกิดการทำงานที่เป็นระบบในโรงเรียน

3. ควรร่วมมือกับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินโรงเรียนในการกำหนดมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และรูปแบบการจัดทำเอกสาร/หลักฐานให้สอดคล้องกัน

4. ควรคัดเลือกหรือพัฒนาผู้ประเมินให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และแนวทางการประเมินอย่างถ่องแท้ มีความยุติธรรม เข้าใจบริบท สามารถเข้าประเมินโรงเรียนแบบกัลยาณมิตร เข้าใจกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติของโรงเรียนในสภาวะปัจจุบัน มีความรู้ที่ทันสมัยเกี่ยวกับแนวโน้ม และการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รวมทั้งสามารถรายงานผลการประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโรงเรียนได้สอดคล้องตรงตามสภาพจริง

5. ควรสนับสนุนให้เกิดระบบการร้องเรียนผู้ประเมินที่มีการปกป้องสิทธิของผู้ร้องเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถให้ข้อมูลป้อนกลับหรือสะท้อนการทำงานของผู้ประเมินแก่ สมศ. เพื่อนำไปสู่การยกย่องเชิดชูให้รางวัล แก่ผู้ประเมินที่มีผลการทำงานที่ดี หรือเพื่อพัฒนา เฝือกอน หรือลงโทษผู้ประเมินที่กระทำไม่เหมาะสม

6. ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในทีมประเมิน เพื่อจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการประเมินโรงเรียนจากการประเมินจริง ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบประเมินให้สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้น

7. ควรใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพภายนอกที่เป็นการประเมินแบบกัลยาณมิตรที่ไม่เน้นรูปแบบทางการ ไม่เน้นเอกสาร เป็นการประเมินเชิงประจักษ์ตามสภาพจริงในลักษณะของการเยี่ยมชมโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ใช้เอกสารที่มีอยู่ในการทำงานปกติตามระบบของโรงเรียน เป็นการประเมินที่อาจไม่จำเป็นต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า มีการดูแลช่วยเหลือผ่านการให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาคุณภาพ

8. ควรกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกให้มีความเหมาะสมตามขนาดและสภาพที่เกิดขึ้นจริงในขณะประเมิน

9. ควรกำหนดจำนวนผู้ประเมินคุณภาพภายนอกให้เหมาะสมกับขนาดและบริบทของโรงเรียน

10. ควรจัดทำคู่มือการประเมินคุณภาพให้ชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย และเผยแพร่ล่วงหน้าก่อนเริ่มต้นการประเมินในแต่ละรอบ

11. ควรพิจารณามาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียน โดยพิจารณาความเหมาะสมใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน 2) มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินคุณภาพโรงเรียนที่มีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่จัดทำเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่แตกต่างกันตามขนาดและบริบทของโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามระดับคุณภาพโรงเรียน หรืออาจมีความแตกต่างกันตามเป้าหมายหรือจุดเน้นของโรงเรียน และ 3) มาตรฐานที่มีความเหมือนกันในทุกโรงเรียน แต่มีตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานที่แตกต่างกัน เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาเลือกประเมินในตัวบ่งชี้ที่สามารถแสดงความสำเร็จของโรงเรียน

12. การประเมินคุณภาพของโรงเรียนที่มีคุณภาพต่างกันอาจมีรูปแบบที่ต่างกัน โดยโรงเรียนที่มีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ควรประเมินกระบวนการดำเนินงานให้ได้ข้อมูลว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างไร ซึ่งอาจทั้งระยะเวลาได้นานตามข้อกำหนดคือ 5 ปี หรืออาจทั้งระยะเวลาการประเมินให้ยาวขึ้นและเข้าประเมินเมื่อมีการร้องขอหรือร้องเรียนเท่านั้น โดยเป็นการประเมินเพื่อรักษามาตรฐานให้คงเดิมหรือเสริมให้ดีขึ้น เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีที่เป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นต้นแบบหรือแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่นๆ ได้ต่อไป

ส่วนการประเมินคุณภาพของโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ผ่านเกณฑ์นั้น ควรสร้างความตระหนักและทำให้เห็นเป็นรูปธรรมว่าการประเมินมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนอย่างแท้จริง ควรมีการประเมินที่ต่อเนื่องทั้งการประเมินภายในโดยต้นสังกัดและการประเมินคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ในลักษณะของการประเมินเพื่อพัฒนาโรงเรียนมากกว่าการประเมินเพื่อตัดสินคุณภาพ โดยประเมินในลักษณะของการนิเทศ การกำกับติดตาม การช่วยเหลือ การส่งเสริมให้กำลังใจ การให้ข้อเสนอแนะ/แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเพื่อพัฒนาโรงเรียน ไม่กล่าวโทษ มีการประเมินหลายครั้งอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามการพัฒนาคุณภาพหรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการประเมินในแต่ละครั้ง ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนมีการพัฒนามากขึ้นและยังช่วยให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันเวลา โดย สมศ. ควรรายงานผลการประเมินที่มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ให้กับโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้โรงเรียนและต้นสังกัดร่วมกันดำเนินการพัฒนาและนิเทศกำกับติดตามการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน จากนั้น สมศ. จึงเข้าประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาอย่างเป็นวงจรต่อเนื่องต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

1. ควรสร้างขวัญกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ ยกระดับและการพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อเป็นการจูงใจให้คนเก่ง คนดี เข้าสู่วิชาชีพ

2. ควรควบคุมคุณภาพของผู้ประกอบวิชาชีพครู โดยใช้ใบประกอบวิชาชีพครูเป็นกลไกสำคัญ และควรมีการลงโทษสำหรับครูที่ขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ ตลอดจนควรประเมินคุณภาพครู เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูเกี่ยวกับความสำเร็จ จุดเด่น จุดอ่อน ปัญหา และแนวทางการปรับปรุง/พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

3. ควรบรรจุครูให้ครบชั้นในระดับประถมศึกษา/ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา

4. ควรพัฒนาครู โดยครูบรรจุใหม่ควรได้รับการอบรมเสริมความรู้และทักษะเกี่ยวกับจิตวิทยาครู เทคนิคการสอน จรรยาบรรณครู กฎระเบียบและแนวปฏิบัติราชการในโรงเรียน ส่วนครูประจำการควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ศึกษาต่อและการอบรมเพื่อพัฒนา

5. ควรลดภาระงานครูเพื่อให้ครูทุ่มเทกับงานการเรียนการสอนที่เป็นงานหลัก และควรจัดสรรบุคลากรสนับสนุนให้โรงเรียนเพื่อให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมารับผิดชอบงานโดยตรง

6. ควรจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

7. ควรพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณธรรม และจริยธรรม ทักษะการคิด ทักษะการสืบค้น และทักษะชีวิต แก่นักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่ง ดี และเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ

8. ควรตรวจสอบและพัฒนานักเรียนตามความถนัด เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและไม่เกิดความสูญเสียเปล่า

9. ควรกำหนดนโยบายที่คงที่ ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงบ่อย และควรให้มีการใช้นโยบายอย่างครบถ้วน สมบูรณ์จนถึงขั้นประเมินนโยบายเพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสมและความสำเร็จของนโยบาย นอกจากนั้น ควรพิจารณากำหนดนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน

10. ควรสร้างความรับผิดชอบร่วมในการพัฒนาการศึกษา โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่โรงเรียน ผู้ปกครอง เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน

11. ควรกระจายอำนาจ ให้อิสระในการบริหารโรงเรียน กำกับดูแลและการนิเทศโรงเรียน โดยควรกระจายอำนาจการบริหารโรงเรียนให้มีระดับลดหลั่นกันจากระดับบนสู่ระดับล่าง มีการสร้างระบบการบริหารโรงเรียนที่เป็นอิสระในลักษณะการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน และมีระบบการกำกับดูแลและการนิเทศติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

12. ควรแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียนให้ครบทุกโรงเรียน และการปรับแนวปฏิบัติในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนโดยมีการพิจารณาจากผลงานที่ผ่านมาในเชิงประจักษ์ประกอบด้วย

13. ควรปรับแก้แนวปฏิบัติการจัดสรรงบประมาณรายหัวแก่โรงเรียนเนื่องจากส่งผลกระทบต่อโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนน้อย ทำให้โรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหาร

14. ควรรวบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และร่วมกันพัฒนา โดยมีระบบในการดูแลอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทางให้กับครูและนักเรียน

15. ควรลดกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นความสามัคคี การทำงานเป็นทีม เป็นการแข่งขันเพื่อให้ให้นักเรียนได้ค้นพบศักยภาพหรือความถนัดของตนเองและได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

16. ควรกำหนดและควบคุมจำนวนนักเรียนต่อห้องให้เป็นไปตามเกณฑ์ เนื่องจากจำนวนนักเรียนส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน บรรยากาศในชั้นเรียน การดูแลเอาใจใส่ และคุณภาพของนักเรียน

17. ควรศึกษาสภาพอนาคตเพื่อกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยครั้งนี้พบว่า สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีระดับคุณภาพและพัฒนาการของระดับคุณภาพที่แตกต่างกันตามปัจจัยทางกายภาพทั้งในด้านที่ตั้ง ขนาด ระดับชั้น สังกัด ภูมิภาค จังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา จำนวนครูผู้สอน และจำนวนนักเรียน และแตกต่างกันตามปัจจัยอื่นๆ ที่ประกอบด้วย การพัฒนาโรงเรียนตามข้อเสนอแนะจากประเมินคุณภาพ การวางแผนดำเนินงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารและผู้บริหาร ปัจจัยเกี่ยวกับครู ความเข้มแข็งของศิษย์เก่า ความเข้มแข็งของกรรมการสถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และชุมชนเครือข่าย ความพร้อมและความร่วมมือของผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน ความพร้อมของระบบสนับสนุนการเรียนการสอน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ความพร้อมของนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ ต้นสังกัด และโรงเรียน ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับผลการวิจัยในแต่ละประเด็น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. สมศ. ควรมีการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอกตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และนำระบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ จากนั้นควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้ระบบว่าเกิดความสำเร็จ จุดอ่อน จุดแข็ง หรือปัญหาในการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างไร เพื่อนำมาผลการวิจัยที่ได้มา กำหนดแนวทางการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพและพัฒนาการของระดับคุณภาพของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

รายการอ้างอิง

- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2546). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการในระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญจิตต์ เนียมเกตุ. (2552). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ : พรินทวาทกราฟฟิค.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). รายงานการวิจัยเรื่อง ระบบการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ: การอุดมศึกษา . กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- จำรัส นองมาก. (2531). ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของครูกับพฤติกรรมผู้นำของครูใหญ่. วารสารกองทุนสงเคราะห์การศึกษาเอกชน. 1(3): 6-9.
- นฤทธิ์ แสงสุขสว่าง. (2552). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปณต เทพภิบาล. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประวิตา มีเปี่ยมสมบูรณ์ ธร สุนทรายุทธ และสมุทร ชำนาญ. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. 7(1): 91-102.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2536). คิดแบบอินเดีย. สยามโพสต์. (7): 27.
- พระมหาสรพงษ์ การุณ. (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี วัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พวงรัตน์ เกสรแพทย์. (2543). การวางแผนกลยุทธ์สำหรับนักการศึกษา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, สถาบัน. (2015). PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง. สืบค้นจาก <http://www.ftpi.or.th/2015/2125>.
- ภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์. (2542). แนวคิดในการดำเนินการประกันคุณภาพทางการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด. วารสารวิชาการ, 2(4): 34-41.
- มนทิพย์ ทรงกิตติพิศาล. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- เยาวลักษณ์ แสงสร้อย. (2542). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา** โดยการวิเคราะห์ด้วยโมเดลเชิงเส้นระดับลดหลั่น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รจนิยา แพไธสง. (2553). **การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 2: กรณีศึกษา**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). สำนักงาน. (2555). **คู่มือผู้ประเมินเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2554-2558)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2555). **รายงานการวิจัยเรื่อง นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศสมาชิกองค์การระดับนานาชาติ**. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2549). **รายงานการวิจัยเรื่อง สูตรการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษารูปแบบใหม่**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนภาพพิมพ์ จำกัด.
- เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. (2559). **รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “แผนปฏิรูประบบการประกันคุณภาพการศึกษา”** กรุงเทพฯ: สำนักกรรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วชิราภรณ์ ทะคะทิน. (2551). **การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย รัฐอนันต์พินิจ. (2533). **การพัฒนาแบบประเมินคุณภาพโรงเรียนพลียการ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2554). **แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2556). **ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูประบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างความรับผิดชอบ**. สืบค้นจาก <http://tdri.or.th/priority-research/educational-reform-accountability>.
- สมศักดิ์ สันธูระเวชญ์. (2541). **การประกันคุณภาพการศึกษา**. วารสารการวัดผลการศึกษา, 20(58): 45-58.
- สยาม สุ่มงาม. (2541). **กระบวนการดำเนินงาน ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนนาร่อง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2551). **ปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน: การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สาธินี วงษ์แสง. (2546). **ปัจจัยที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตการศึกษา 12**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สุพัตรา ทรัพย์เสถียร. (2546). การพัฒนาโมเดลเชิงประสิทธิภาพในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประยุกต์โมเดลสมการโครงสร้างเชิงพหุ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพันธ์ ตันศรีวงศ์. (2538). วิธีการสอน = Teaching methods. ปทุมธานี : สกายบุ๊กส์.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2543). รายงานการวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของ
สถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อังศุรา วงษ์รักษา. (2549). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่ไม่ได้
มาตรฐานจากการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อติพร ทองหล่อ. (2546). รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจอาจารย์พยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบ
การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา.
- อำรุง จันทวานิช. (2542). การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: โอเอส พรินต์เฮาส์.
- อำรุง จันทวานิช. (2547). แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่ โรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพฯ:
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Barber and Michael. (2009). The Challenge of Achieving World Class Performance:
Education in the 21st Century. Minneapolis.
- Morrow and Wilson. (1961). A review of children's reports of parent behaviors. *Psychological
Bulletin*, 71(3): 222-236.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษา

ประเด็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษา

1. ท่านคิดว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานมีระดับคุณภาพจากการประเมินคุณภาพภายนอกที่แตกต่างกันนั้นเกิดจากปัจจัยหรือสาเหตุอะไรบ้าง
2. ท่านคิดว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพจากการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกถึงรอบสามที่แตกต่างกัน โดยบางแห่งมีระดับคุณภาพคงที่ บางแห่งมีระดับคุณภาพดีขึ้น บางแห่งมีระดับคุณภาพลดลง นั้นเกิดจากปัจจัยหรือสาเหตุอะไรบ้าง
3. ท่านคิดว่ารูปแบบการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับ พรบ. การศึกษา การปฏิรูปการศึกษา ฯลฯ ควรมีลักษณะอย่างไร
4. ท่านคิดว่ารูปแบบการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับ พรบ. การศึกษา การปฏิรูปการศึกษา ฯลฯ ควรมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร สำหรับโรงเรียนที่มีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐานกับโรงเรียนที่ยังมีคุณภาพไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน
5. ท่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเพื่อเสนอต่อรัฐบาล หน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานอื่นๆ อย่างไร

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้สัมภาษณ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ดารณี อุทัยรัตนกิจ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ดร.ไพรวลัย พิทักษ์สาถ์	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. คุณผจญ โกจารย์ศรี	ผู้ประเมินภายนอกของ สมศ.
4. คุณสุภาวดี จันทะดี	ผู้ประเมินภายนอกของ สมศ.

ภาคผนวก ค
รายชื่อโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์

รายชื่อโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	รายชื่อโรงเรียน	จังหวัด
1	โรงเรียนสตรีภูเก็ต	ภูเก็ต
2	โรงเรียนเทศบาลเมืองภูเก็ต	ภูเก็ต
3	โรงเรียนเทศบาลบ้านบางเหนียว	ภูเก็ต
4	โรงเรียนเทศบาลวัดขจรรังสรรค์	ภูเก็ต
5	โรงเรียนเทศบาลบ้านสามกอง	ภูเก็ต
6	โรงเรียนเทศบาลพิบูลสวัสดี	ภูเก็ต
7	โรงเรียนบ้านท่าเรือ	ภูเก็ต
8	โรงเรียนอนุบาลภูเก็ต	ภูเก็ต
9	โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย	ภูเก็ต
10	โรงเรียนบ้านบางทอง	ภูเก็ต
11	โรงเรียนบ้านหมากปรก	ภูเก็ต
12	โรงเรียนดาวรุ่งวิทยา	ภูเก็ต
13	โรงเรียนดาราสุมุท	ภูเก็ต
14	โรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา	ภูเก็ต
15	โรงเรียนชุมชนบ้านร่องกาศ (ศรีวิทยาการ)	แพร่
16	โรงเรียนบ้านหนองบัวคำ	เชียงใหม่
17	โรงเรียนบ้านหนองขุนพรม	บุรีรัมย์
18	โรงเรียนวัดกะสังข์ (พิศิษฐ์นวมการอุปถัมภ์)	พระนครศรีอยุธยา
19	โรงเรียนโพธิ์นิมิต	ราชบุรี
20	โรงเรียนวัดกระบี่พินิจ	กรุงเทพมหานคร
21	โรงเรียนวัดพระยาไย	กรุงเทพมหานคร
22	โรงเรียนวัดสะพาน	กรุงเทพมหานคร
23	โรงเรียนนิลราชบุรีอุปถัมภ์	กรุงเทพมหานคร
24	โรงเรียนสุเหร่าอิ้ว	กรุงเทพมหานคร
25	โรงเรียนสุเหร่าเกาะขุนเณร	กรุงเทพมหานคร
26	โรงเรียนสุเหร่าคลองหนึ่ง	กรุงเทพมหานคร
27	โรงเรียนวัดม่วงแค	กรุงเทพมหานคร
28	โรงเรียนสุหร่านาตบ	กรุงเทพมหานคร
29	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา	กรุงเทพมหานคร
30	โรงเรียนวัดบางไกรนอก	กรุงเทพมหานคร
31	โรงเรียนวัดแคนอก	นนทบุรี
32	โรงเรียนบ้านดอนปอ	บึงกาฬ
33	โรงเรียนบ้านสะจ้อ	บึงกาฬ